



XXIX. ÉVFOLYAM, 2020. FEBRUÁR

T A R T A L O M

- 3 **SCHEIN GÁBOR** (versek)
Ó, rinocérosz
- 8 **GARACZI LÁSZLÓ** (regényrészlet)
Mohács remix
- 19–21 **MEZEI GÁBOR** (versek)
19 [ráncot vájni]
20 az_árnyak_tömege
20 sás_rét
21 a_víz_helye
- 22 **MÁRTON LÁSZLÓ** (novella)
Huwawa rémuralma
- 29–31 **VERES ERIKA** (versek)
Lénával a bárban
- 32 **KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN** (regényrészlet)
Egy vezér vallomásai
- 40–43 **KÜRTI LÁSZLÓ** (versek)
40 sorsunk legelején
42 élet szélcsendben
43 dózsa györgy utca 12
- 44 **LIPCSEY EMŐKE** (novella)
Párhuzamos valóságok
- 53 **DEBRECZENY GYÖRGY** (vers)
hódolat a rendszerváltásnak
- 57 **BECK TAMÁS** (novella)
A rendszer napszámosa
- 63–64 **HEVESI JUDIT** (versek)
63 Induló
64 Mindig a más
- 65 **MÁRIA MODROVICH** (regényrészlet Péntes Tímea fordításában)
Flesbek
- 69 **JUHÁSZ ZSUZSANNA** (versek)
Jó. Ez. Így.
Gyöngyház
Melisande
Café de Flore

- 70 **KIRÁLY KINGA JÚLIA**
A csúnya gyermek dicsérete
(Elena Ferrante: *A felnőttek hazug élete*) (kisesszé)
- 74 **ELENA FERRANTE**
A felnőttek hazug élete (regényrészlet Király Kinga Júlia fordításában)
- 78 **ALMÁSI MIKLÓS**
Digitális panaszkodás (esszé)
- 81 **„NEM JÓ EZ ÍGY SENKINEK”**
D. Magyar Imre interjúja Hidas Judittal
a *Boldogság tízezer kilométerre* című novellafüzéről
- 89 **SZÁNTAI MÁRK**
Személyesség és vidékiség:
Borbély, Grecsó, Háy és Oravecz rövidprózáiról (tanulmány)
- 94 **MOHÁCSI ÁRPÁD**
Elvonási tünetek (Bodor Ádám: *Sehol*) (kritika)
- 95 **KOLOZSI ORSOLYA**
A Magyar Faust képtelen kalandjai
(Győrei Zsolt-Schlachovszky Csaba: *Magyariné szeretője*) (kritika)



KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Száz Pál
palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsnyai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačé;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap



Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.
EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjájá.

www.kalligramoz.eu



Ó, rinocérosz *r é s z l e t e k*

127.

Fekete péntek után a szombat. Másnapos hókotrók tüllszoknyában balettoznak. A park végtelen fehér tó. A rinocérosz döntése megmásíthatatlan, ezt a napot az etnográfiai múzeumban tölti. A földszinten a hazai táj prehistorikus emlékei, amforák Schliemann trójai ásatásairól. Majd hirtelen Egyiptom. A varázslatos múmiák. A terem másik fele az inka agyagedényeké, de felbukkan néhány szőrmekabát is az Amur vidékéről. Az elhelyezés átmeneti, és már harminc éve változatlan. Miért jön ide a rinocérosz mindig karácsony előtt? Mindenki ízlése szerint kínozza magát. De hát a rinocérosz nem szereti, ha választania kell. Jobbra a pápuai bálványok raktári állománya és Benin csodás bronzai, balra Argentína kihalt őslakóinak urnái. Az irány természetesen Afrika.



De csakhamar eltéved, ami Kolumbusz után sem ritkaság, várják a Csendes-óceán szigetei és a Tűzföld! Végül az utolsó amerikai terem, ahová a szomszédos Chile és Mexikó készületlenül bocsátja. A csukcsok és az eszkimók még sohasem láttak rinocéroszt. Ez meg miféle szerzet? Ugyan már, csak kitaláció. Egy csésze tea maga lenne a megváltás. Csakhogy Krisztus még sokára születik. Hosszú az út, nem látszik az igazság, honnan lenne erő a rinocéroszban, hogy Elő- és Hátsó-India, Kína, Indonézia no és persze Japán lenyűgöző kincseit egy emelettel följebb rendes látogatóhoz illőn fogadja? Egy indiai istenség aranyhintaja mellől egy damaszkuszi viaszbaba mered a befagyott szombat délutánba. És ez még közel sem az utolsó szint. Az antropológiai gyűjtemény a gipszöntvényekkel türelmetlenül vár rá a hófelhők alatt. Odakint a közlekedés megbénult. Jöjjön egy új Schliemann, kiásni a várost a váratlanul jött hó alól!

128.

A rinocérosz november 26-án reggel dolgozni indult. A lakhelyéhez legközelebbi buszmegállóban felszállt a buszra, és leült a középső ajtóval szemközt. A megszokott reggeli képek az üveg mögött. Autók, emberek, por és valami zöld. De a kép és a hang egy-két perc múlva megszakadt. Hiba a közvetítővonalban. A rinocérosz pofázmánya nem illett a környezetbe. Órák múlva a Honvéd kórház sürgősségi osztályán ébredt. A családja éppen jött felé. Tolószéken gurították, a neurológiai osztályra együtt mentek. Napokig vizsgálták, hogy kiderüljön, mi történt. Az egyik szemével semmit nem látott. A homloka és az arca labdányira dagadt. A legfélelmetesebb a magatehetetlenség volt és a kiszolgáltatottság. A kabátja, a ruhája széttépve. A homlokát megvarrták. Két nyakcsigolyája eltört. De élt. Dolgom van, hajtogatta a rinocérosz, dolgom van, és éppen itt. Nem mozdulhatok egy tapodtat sem.

129.

Öreg tó az erdő szélén.
Rinocérosz ugrott a vizébe.
Ó rinocérosz, hát erre vártunk?
Egy csobbanás a csöndben.



130.

„A nagy összeomlás tíz vagy tizenöt év múlva be fog következni. A lavinát senki nem fékezheti meg. Az egyedüli békés megoldás az lenne, ha a rinocérosz visszatérne Afrikába, de az elitek ezt nem támogatnák. Harcosok, itt az idő a cselekvésre! Néhányan már cselekedtek. Ők emlékeztettek bennünket a rinocérosz halandóságára. Mint az erdő egyszerű lakója, aki az eseményeket közelről szemlélem, nagy megkönnyebbülést érzek. A rinocérosz végre megfizet a megerőszakolt angol nőkért, a párizsi halottakért, az elgázoltakért Svédországban és Németországban. Mi nem hívtuk őt. Az őzikéknek és a vaddisznóknak jár az elégtétel!”

131.

Az erdő sötét, közel az éjféli. A fényoszlop folyton kanyart mutat. A kimért idő következő percét. Rejti, hol fordul a sors, melyik lesz az a pillanat. Mi tartozik már össze, mi válik széjjel. Sötét az erdő, mint elalvás előtt. A műszerfal fölvilágít egy vészjel. A lábfej a pedálon, megfeszül a nyak. De ami bomlani készül, erősen tart még. Miféle mámor játéka ez? Fordul a sors, sötét az erdő. A fényoszlop folyton kanyart mutat. A látvány egy szűkülő fémcső, a végén a fák egyetlen pontba húzódnak. És ami bomlani készül, erősen tart még. Rejti a sors, melyik lesz az a pillanat. A műszerfal villog a vészjel. Zúg a motor, az ujjak elfehérednek. Zúg a motor, közel az éjféli. Aztán hirtelen szünet, szünet... Az idegekben megáll az idő. Zúg a motor, sötét az erdő. A fémcső végén kivágódik egy test. Egy rinocérosz az út közepén? Fékezz, fékezz! Idő szaga, hangszálak. A fényoszlop üres kanyart mutat.



132.

Sötét a Nap szeme,
nem vigyáz rám,
egyedül vagyok, bokor alján alszom.
Sötét az éj szeme,
nem vigyáz rám,
utálnak, kerülnek, messziről búzlók.

133.

Úgy szeretném. Úgy akarom.
Úgy szeretném. Úgy akarom.
Úgy szeretném a szemedet kinyomni.
Úgy szeretném a füledet letépni.
Úgy szeretném a töködet levágni.
Úgy szeretném a beledet kitépni.
De sajnós nagyon szerelmes vagyok beléd.
Sajnos fülig beléd szerelmesedtem.
Rinocérosz, a kurva anyád.
Rinocérosz, a kurva anyád.

135.

Az életem, jegyezte föl a rinocérosz, a legigazabb életem kiismerhetetlen. Amíg a szív nem húzza össze magát legelső és legutolsó dobbanására, nem leszek képes meghallani szinkópált dallamai mögött azokat a hangokat, amelyekért megszülettem. És mégis a vágyak, jegyezte föl a rinocérosz, csakis a vágyak tartják melegen a lelket, akár teljesülnek, akár nem, sőt akkor a leginkább, ha elháríthatatlan akadályokba ütköznek. Eljön az idő, ebben biztos vagyok, amikor a puszta lét, a legegyszerűbb mozdulatok válnak imává, egyfajta eszközzé arra, hogy mindenkitől elrejtve eljussak valami ürességhez, és ez az üresség lesz minden, amit valaha is bírhatok ezen a földön. Mert a birtoklás egyetlen lehetséges módja, ha nem kérünk semmit, csak hiszünk benne. De még ebben az ürességben sem némul el a kérdés, hogy szörnyeteg voltam-e, vagy csak olyan, mint bárki, aki élt. Az utolsó esélyem talán az lesz, hogy megmentsem magam, jegyezte föl a rinocérosz, ha a végső pillanatban a csend helyett rablót kiáltok. Hiszen ha belegondolok, már ma is föl kellene jelentenem magam az első rendőrőrsön.

136.

A rinocérosznak nincsen mítosza. Az elefánt, a majom, a bika és a kígyó köré csodás történetek fonódnak, nem beszélve a lóról és a szárnyas szörnyekről, amelyek talán soha nem is léteztek. A rinocérosz előtt a képzelet földje tiltva volt. Élete jelentésten, értéke csak holtan van. És ezt a kitüntetést is, melyről szívesen lemondana, egy ostoba tévedésnek köszönheti. A szarva, aminek a kínai orvoslás általános gyógyerőt tulajdonít, nem egyéb mint szőrszálak kötege, amit az orrmirigyeiből szivárgó ragasztóanyag ragaszt össze. Csupa keratin, mint az emberi köröm, a hajszál, a lovak sörénye vagy patája. Hogy mégis miért a rinocérosz vált a butaság áldozatává, és tette a tülkét értékesebbé az aranyból, és nem például a lovak? Nos, mert a rinocérosz a tülkével mutat némi, ámbar igen távoli hasonlóságot az unikornishoz, ami tudvalevőleg sosem létezett, de ez a tény nem oszlathatta el a hitet, hogy szarvának pora minden mérget hatástalanít. Szerencse, hogy rinocéroszra nem szűzlányok feláldozásával vadásznak, miként az unikornisra. Ez esetben a mítosz további áldozatokat szedne.

137.

– Miért e hirtelen lustaság? –
kérdezte magától a rinocérosz.
– Alig tudom fölébreszteni magam.
Fogva tartanak zavaros álmaim.
Pedig mennyit félek, menekülök bennük.
Zuhog a tavaszi eső.





Mohács remix

A Westendben találkoztunk, és elmondta, hogy a pasija reggel megverte, aztán próbálta kiengesztelni, hogy jobb családokban is előfordul, és mikor Adél nem bocsátott meg, elrohant, hogy akkor ő felmászik a Szabadság hídra, és tényleg fel is mászott, ott ül a Turulon, minden portálon vezető híryanag.

Ma nem is akartam kimozdulni, úgy terveztem, minél tovább ágyban maradok, de az ember nem hagyja cserben a barátját, hesteg terézanya. Általában csak délután nézek be az irodába, most még ráadásul szabin is vagyok, akár egész nap heverészhetnék. Ott-hon dolgozom, ruhákat tervezek, és ahhoz, hogy ruhákat tervezek, nem kell látnom, hogy mások hogyan terveznek ruhákat. Home office. Délelőtt soha nem megyek sehová. Furcsa fények és szagok, rossz irányból süt a nap, és máris rettenetes a kánikula. Az emberek szédelegve bóklásznak az utcán, csoportokba gyűlnek a vízpermetet spriccelő kapuk alatt, amit a főpolgármester úr állított a csomópontokra. Egy falon futó szalaghíren olvasom, hogy a melegtől eltört a sín a Filatorigátnál, kisiklott a szentendrei HÉV. Ha tehetjük, maradjunk otthon, és igyunk sok vizet. Az átlagember ilyenkor is bevánszorog a munkahelyére, és már órák óta dolgozik, legalábbis úgy tesz, mintha dolgozna: intézkedik, utasításokat hajt végre, tárgyal, levelekre válaszol, pontot tesz ügyek végére, benyal, intrikál, lóg, fontoskodik, megalázza vagy megdicsőíti a beosztottjait.

Megnézem magam egy kirakatban: testhezálló, spagettipántos pamuttop, fehér farmer-szoknya, kilátszik egy csík a hasamból a köldököm fölött. Telitalpú háncsszandál, tengerkék O bag táska. Belépek a Westendbe, a kellemesen hűvös levegőbe némi kanálisszag szivárog. Aranyozott tábla hirdeti, hogy a vízesést egy távoli ország pazarló nagyvonalúságának köszönhetjük. Érmék a hab alatt, a mozgólépcsőről nézem, hogy nyálkás víz csorog a falon.

Nem sietek, van még időm, sétálok, nézelődöm. Melltartós női torzók forognak körbe egy kirakatban, fölöttük felirat színes égőkből: a te stílusod, a te színed, a te tested. Képtelen vagyok a folyamatos morajlás forrását beazonosítani. Léghangzik zúgnak a falban, építkeznek a szomszédos pályaudvaron, vagonokat hegesztenek össze, alagutat fúrnak a Westend alá a terroristák, helikopterek gyakorlatoznak a tetőterazon, összehangolják az akcióprotokollt, hogy kell agresszív tömeget a levegőből oszlatni. A zúgást kiegészíti a mindent átítató liftzene és az üzletekből kiszűrődő különböző ritmusú elektroni-

kus kattogás, a keleti bazárbolt előtt lógó szélharangok csilingelése. Minden mozog, világ, forog, elcsúszik, kibillen, változtatja a formáját és a színét.

Nézem az embereket, és megállapítom, hogy a nyárban a legrémesebb, hogy láthatóvá válnak a katasztrófális tetoválási döntések. A két alaptípus: a fantáziátlan divattetováló és az önkifejező individualista. Szárnyát kiterjesztő sas kampós csőrében aranygyűrűt tart Kazincbarcika felirattal. A végtelenjel fektetett nyolcása piros love feliratba hurkolódik. Attila lángoló kardja átdöfi a tollas álomfogót. Kicsit meglep a kapucnis, rövidgatyás, lepukkant pasas tömött ikeás zsákkal a vállán: arcán a könnyecsepp alakú sittes tetkó azt jelenti, hogy ölt már embert. Gondolom, csak azért engedték be az örök a plázába, mert mobilt tart a füléhez, amivel azt jelzi, hogy a söpredéknek nem a legalacsonyabb osztályához tartozik, ráadásul valakinek élénken és dühösen magyaráz a telefonba.

Középen látni fent az acélkék eget, besüt a nap az átrium üvegplafonján, felragyogtatja az emeletek korlátjáról lógó növények zöld leveleit. Ez a tér a legvisszhangosabb, mintha megvadult gyerekekkel teli uszoda közepén állnék. Meglátom Adélt, nem úgy néz ki, mint akit valami súlyos trauma ért, energiát és határozottságot sugároz. Alapszabály, minél rosszabbul vagy, annál jobban nézzél ki. Egész éjjel bulizott, nem aludt semmit, de nem látzik rajta. Fegyelmezett csaj, ritkán láttam elbizonytalanodni, majrézni, sopánkodni. Magabiztosan mosolyog, ahogy jön felém, és mindenkinek oda kell néznie, a háttal állók is valamiért megfordulnak, félbeszakadnak a beszélgetések, a sorban álló elfelejti, mit akart kérni az eladótól, a pénztárosnő rossz árat üt be a gépbe, a csecsemő szájából kipottyan a cucli, mert egy új minőség tölti meg a teret fénnel és sugárzással.

A Kisképzőben lettünk barátnők, később valami vendéglátós menedzserképzőt végeztem, hotelekben, modellügynökségeknél dolgoztam. Néha hónapokig nem látjuk egymást, de aztán csetelünk, találkozunk, pontosan ott folytatjuk, ahol abbahagytuk. Mélyebb és bonyolultabb dolog fűz össze minket, mint a jó csajok szokásosan gyakorlatias szövetsége. Úgy látom az outfitjéből, ma ő sem dolgozik, jump suitban van, egybevarrt ujjatlan felső és short, fehér alapon kék búzavirágmintákkal. Magas sarkú pántos szandálján eredeti Swarovski kristályok. Tökéletes alak, fenéig érő szögegyenes fekete sörény, mondjuk, az ilyen hajnál mindig gyanús, hogy hajbevarrással készült, de az övé igazi. A Louis Vuitton táskával túlárazza magát, gondolom, a Vaterán vette használtan, tökmindegy, itt és most ő a legjobb csaj, engem is beleszámítva, pedig csak egy recepciós a Telepromo Interphone Direct Logic matt-üveg irodaházában a Váci úton. Macskaszemre van kifestve, talán a szokásosnál kicsit több a smink. A legintelligensebb ajakkontúr-tetoválás, amit valaha láttam. Olajosan fénylő testparfüm a szolibarna bőrén, megpusztiljuk egymást, a gyömbéres-lime-os illatot nem az orrommal szívom be, hanem szinte lenyelem, belülről itat át. Bal vállán pitypangos tetkó sirályként elrepülő bóbítákkal, úton levést jelent, flörtölést és könnyű erkölcsöt. Kínos divattetkó, sok ezer nő bőrén változnak madárrá a szállongó szöszök, de neki ez is jól áll. Az emberek megbámulnak minket, csinálhatnánk egy szelfit az instára, hesteg plázacicák, de ez most nem az a helyzet, talán később.

Kiválasztunk egy asztalt, leülünk, váratlanul mélyen belesüppedünk a foteljainkba, az asztallap fölött nézünk egymásra, mint a gyerekek. Ha hátradőlünk, messze kerülünk egymástól, így nem lehet beszélgetni. A rejtélyes zúgáshoz a ritmust a hangszerboltból kiszűrődő basszus adja, ehhez jön a szökőkút csobogása, a csoszogó léptek, a cipő-sarkak kopogása, a szandálcattogás. Egy csecsemő bömből teli torokból a pénzváltó mellett. Felzúg a turmixgép. Egy nő oroszul kiabál a bugyirózsaszín fedőlapos mobiljába.





Átülünk egy másik asztalhoz, szorosan egymás mellé, megszabadulunk a káráló orosz nőtől, és közelebb kerülünk a pulthoz, ahol mindjárt rendelni fogunk. A másik asztalnál egy pötytyös ruhás duci tinicsaj rezegetti a lábát az asztal alatt, egy huszonöt körüli szőke lánnyal beszélget, aki mintha éppen azt mondaná neki, de lehet, hogy rosszul hallom, mert nagyon furcsa, hogy valaki ilyeneket mond, hogy az isten szerelmére.

Ugyanott gödrös az arcuk, talán testvérek, bár a testük nagyon más, botsáska és hájhenger. Szemben egy magányos pasi ül a székében elterülve, lecsúsztatva, lazán szétvetett lábakkal. Manspread, így hívják angolul ezt a hányaveti pózt, csak férfi ül így, és azt jelenti, hogy mindenkit leszar. Gyanúsán parókaszerű vagy durván hollófeketére festett haj, sárga keretes napszemüveg, széles karéjban átizzadt Rock Café Timbuktu feliratú póló, keki rövidnadrág, visszeres lábikrák. Fel se pillant, mikor átülünk, nem érdekli Adél se, a megtestesült Vénusz. Egy férfitársától szakítófélben lévő palermói barista. Vizsgolygás helyett részvétellel vegyes szájalmat érzek, talán némi kíváncsiságot is, hogy ki ez a magányos faszi ebben a szerkőben, ezzel a kinézettel, aki most az asztalra hajol, és kanalazni kezdi a málnás shake-et. Minden figyelme a gépies, redukált mozgássorra összpontosul: kanalazás, szájba lapátolás, nyammogás, nyelés, kis pihe-nés, aztán előlről újra. Az érdeklődés felizzó szikrája gyorsan kialszik, nem nézek rá többé. Zsibbadt és erőtlenség vagyok a váratlan délelőtti aktivitástól. Kialvatlanság, a test keserű elégedetlensége. Nem is reggeliztem, és meglepődve konstatoálom, hogy rágyújtanék, pedig évek óta nem dohányzom. Idegesít ez a falakból előmorajló szakadatlan zúgás, egy érzékeny dúcot irritál a fejemben.

A szokásosnál markánsabb smink mellett azt is regisztrálom, hogy Adél hangja rekedten kásás, és mintha nem tudna rendesen artikulálni. Megbeszéljük, hogy helyesen döntöttünk a Westend és a Costa Coffee mellett, odakint elviselhetetlen a hőség, nem lett volna okos valamelyik kávéházi teraszra kiülni, jobb bent a hűvösben. Fölállunk a pulthoz, Adél kibogozza a táskájára kötött mustársága kendőt, és az asztalra dobja, nehogy elfoglalják. Margarita koktélt kér a robotszerű pultos csajtól, én egy cappuccinót. Tavaly óta piát is árulnak. A lány a fejünk fölé nézve elismétli a rendelést, mintha félne, hogy elfelejti, amíg a kávégéphez fordul. Rám néz, és megkérdi, hogy sima cappuccinót kérek vagy art lattét, vagyis hogy legyen-e a habon egy celebnek a képe, mondjuk a Gogolák Tibié. Nem, mondom, sima cappuccinót kérek, celeb nélkül. Bólint, rendben van, mondja, el-töpreng valamin, magában még egyszer elismétli a rendelésünket. Odafordul a kávégéphez, és bizonytalan kezekkel matolni kezd. Valami puha drogon lehet, szpidesz lighton például.

Miközben várjuk, hogy a lány kiszolgáljon, Adél kinyitja a táskát, és kivisz belőle egy tubust, amit idefelé jövet vett a Rossmannban, egy világító körömlakkot. Megkapjuk a koktélt és a kávé, Adél fizet, leülünk az asztalunkhoz. Mellettünk a két csaj, szemben a parókás pasi. Adél az asztal fölé hajolva egy kis ecsettel lila masszát ken a körmére. Rázogatja és fújja, hogy gyorsabban száradjon. Az eladó szerint egy ilyen tubusba száz szentjánosbogár világító anyagát tesz bele, tiszta bió. Befejezi a pamacsolást, rám néz, sóhajt, és belekezd a mondókájába. Reggel összeverekedett a pasijával, aki aztán könyörgött, hogy bocsásson meg, majd eléggé zaklatott állapotban elrohant, és felmászott a Szabadság hídra. Adél majdnem közőmbös, száraz hangon beszél, mint aki nem számít együttérzésre, de az eseményeket a lehető legpontosabban szeretné elmondani. Először azt hitte, hogy a Pali csak fenyegetőzik az öngyilkossággal, de tényleg felmászott a pillérre, sőt fel is hívta a magasból, hogy megmutassa neki a várost madártávlatból, de az Adél kinyomta, mutogassa másnak a Vida a várost madártávlatból, őt nem érdekli a város, miután összever-

te. Később bekapcsolta a tévét, egy szemtanú éppen mesélte, hogy a rakpartról nézte végig, ahogy Vida Pali nem az öngyilkosok szokásos útján, az emelkedő íven ment fel a pilérre, hanem a toronyszerkezet összekötő elemein kapaszkodva, ahhoz hasonló ügyességgel, ahogy egy csimpánz halad előre ugorva, lengve a dzsungel liánjain.

Adél iszik egy kortyot a koktélijából, és arra gondolok, hogy találkoztam néhányszor ezzel a Vida Palival, és kedves, figyelmes srácnak találtam, akivel jól el lehet beszélgetni, bár kétségtelen, hogy nem igazán figyel oda, mintha közben valami járna a fejében, más-sal lenne elfoglalva, talán nem is valami konkrét üggyel, hanem az élete nagy gondjával. Depisnek tűnt nekem ez a Vida Pali, petyhüdt bánat vonta be az eleveségét, ami engem különösebben nem zavart, azt is tudom értékelni, ha valaki képes önfegyelmre és figyelmességre, és fenn tudja tartani egy kis jóindulattal akár lendületesnek és fordulatosnak is nevezhető beszélgetés látszatát. Olyasmí ez, mint az üzleti bájosol, ami nem üres formalitás, hanem azt jelzi, hogy az illető ura a gesztusainak, kontroll alatt tartja a testét, tudatosan irányítja a cselekedeteit és a mimikáját. Ez az előzékeny udvariassági mosollyal arról biztosít, hogy érzékeli és elismeri a jelenlétedet, készen áll további értelmes interakciókra, például egy boltban történő találkozás esetén a gördülékeny és mindkét fél számára gyümölcsöző eladó-vevő viszony problémátlan kialakítására.

Amikor néhány éve, talán az én hatásomra is, Adél elkezdett környezettudatosabban élni: zacskómentes július, mélyalmos biotojás, satöbbi, elmesélte, hogy a Pali milyen zökkenőmentesen alkalmazkodott a háztartásukban bevezetett változásokhoz. Elfogadta az új szabályokat, a közértben nem szakított le többé minden pomelóhoz külön hártazacs-kót, miközben azért afelől sem hagyott kétséget, hogy egyáltalán nem hiszi, hogy ezzel bármit javítanak a világ állapotán, csak a saját lelkiismeretüket próbálják megnyugtatni. A mélyalmos rántottát csak az Adél kedvéért fogyasztja, és ez nem jelent számára megpróbáltatást, mert a mélyalmos tojás alig drágább, és ugyanolyan az íze, mint a lapos almosé, ha ezt így nevezik, bár ő kételkedik abban is, hogy ezek a besorolások és kategóriák hitelesnek tekinthetők-e egy olyan helyen, ahol mindent áthat a csalás, az önérdék, a profitéhség és a másik megvetésének szenvedélye, ezen a helyen miért pont a tyúkok kotlási körülményeivel kapcsolatosan állítana valaki igazat. A lényeg, hogy a Vida Pali nem problémázott, nem okvetetlenkedett az ökotudatosság bevezetésekor, azóta is szelektál és zacskótlánít, mint a kisisten, biózik és reformozik, mondjuk arra már nem lehetett rávenni, hogy ne érintsen meg távol-keleti árucikket vagy ruhaneműt, mert a gyermekmunka miatt mérgező a kisugárzásuk, és hogy a jobb fülével mobilozzon, mert az messzebb van a szívcsakrától.

Adél közben arról beszél, hogy szerinte a Vida nem is öngyilkossági szándékkal ment fel a híd tetejére, hanem a mászás sportértéke miatt, mert a Vida Pali hivatásos falmászó, a Pókember SC igazolt versenyzője, és ezzel a drámai hatású akcióval valójában nem az ő bocsánatáért esedezik, hanem a falmászó kollégái előtt villog. Az volt a terve, hogy felmászik, majd gyorsan eltűnik, mert egy gyorsasági bemutatóra készül, ahol egy házfalra mászva egy panorámalifttel fog versenyezni. Hamar megérkeztek a rendőrök, lezárták a hidat, amitől azóta kábé megbénult a város, emberek százai várják, hogy a Vida mász-

szon vagy ugorjon már le, tegyen pontot az ügy végére, és mehessen mindenki a dolgára.



A szomszéd asztalnál a szóke csaj csilingelve felnevet. Félprofilból látom, Adél is oda pillant, a duci barát nő vagy hűg is elmosolyodik, kisimul az arca. Belekortyolok a kávémba, egyelőre nem fűzök semmilyen kommentárt Adél beszámolójához, csak hüledezést és megdöbbenést kifejező testbeszéddel reagálok: felhúzott szemöldök, elnyíló ajkak, hitetlenkedő fejrázás, hébe-hóba szürok közbe egy-egy nyögést vagy egy-egy jajt, egy ne márt, jelezve növekvő elképedésemet.

Adél áttér a viszonyuk általános jellemzésére: a veszekedések egyik fő oka, hogy ő néha elmenne szórakozni, de a Vida nem szeret szórakozni, pedig annak idején, mikor megismertek, minden hétvégén szórakoztak. Most már csak a meló maradt, meg a marketingelés, az üzlet meg a sport, a falmászás, ezek foglalják le a Vida összes gondolatát. Az utóbbi időben már a munkáját se élvezi, elvégzi, belekötni nem lehet, továbbra is megbecsülik a marketingosztályon, de az Adél tudja, hogy már nem érdekli őt a marketingelés, és a munkatársai se, mert ők viszont minden idegszálukkal az üzletre összpontosítanak, és nem lehet velük a falmászás rejtelméről beszélgetni. A falmászással kapcsolatos gondolatait kizárólag a sporttársaival és Adéllal tudja megosztani, esténként órákig tud a falmászásról mesélni, ilyenkor csupa lobogó szenvedély, ami más szempontból nem jellemző rá. Sokszor ugyanazt a gondolatot többször egymás után kifejti, próbálja minél jobban kibontani, részletezni, és ilyenkor az Adél úgy érzi, hogy bárki ülhetne a Palival szemben. Ötödször hallja ugyanazt, figyelmeztetnie kellene a Vidát, hogy Palikám, ezt már mondtad, találj ki valami újat, erőltess meg az agyad, mert ez így kurva unalmas, de nem mond ilyet, nem akarja a Vidát megsérteni, csak biztatóan bólogat és látszólag feszülten figyelve hallgatja a falmászással kapcsolatos önisméltó lamentálásokat. Vidának valami kényszerből fakadóan újra és újra el kell mondania, ami belülről feszíti, naponta többször is, mint egy mantrát vagy imát, ez a versenyekre való lelki felkészülés része, a problémákon rágódni, mondjuk például a testsúly és a testalkat viszonyán. A falmászók általában vékonyak és sokat fogyasztanak, mert úgy kell megerősödniük, hogy közben a tömegük ne nőjön, ami nem egyszerű feladat, sok odafigyelést és önmegtartóztatást igényel. Az alap tehát a nyúlánkság és a szálkásítás, a hosszú kéz és hosszú láb, ami kellő inassággal és izomerővel párosulva lehetővé teszi, hogy a falmászó minél könnyebben és gyorsabban kapaszkodjon fel az újabb és újabb fogásokra. Vida otthon is végez végtaghosszabbító gyakorlatokat, öntöttvas súlyokat köt a lábára, és lóg a húzódkodórúdról, aminek következtében a karja nőtt is két centit egy év alatt. Sok múlhat ezen, akár egy aranyérem sorsa. És a két centi valójában négy centi, mert összeadódik, erre jött rá a Pali, és azóta nem a karhosszúságra, hanem a karfeszítávra koncentrálnak. Úgy méri meg,

hogyan centivel a kezében tiszta erőből szét-tárja a karját, hogy megfeszülnek rajta az összes izmok, úgy néz ki ilyenkor, mint Jézus a keresztfán, és akkor megnézi a centit, és az eredményt beírja az edzésnaplóba, karfeszítáv ekkor és ekkor ennyi és ennyi. A lába viszont megmakacsolta magát, kötöttek az izmai, hiába nyújtja húszkilós súlyokkal, pontosan olyan hosszú, mint tavaly.

Adél most már nem is próbál erősnek látszani, lefoszlik róla a magabiztosság máza, és lényegében panaszkodni kezd, remegő hangon,



egy olyan sérülékeny és kiszolgáltatott Adélt mutatva meg, akit eddig legföljebb csak sejt-hettem a dögös és megingathatatlanul magabiztos bestia álarca mögött. Bepillantást enged a Vidával közös életük nehézségeibe, és mindezekből talán már sejtem, mondja, hogy miért érzi néha úgy, hogy mindjárt megtébolyodik, és miért lenne szüksége néha egy kis kikapcsolódásra, lazulásra, nevetésre, táncra, de a Palinak munka és edzés után se kedve, se energiája nem marad ilyesmire, mert minden este összehorzsolt testtel és kitikkadva érkezik haza. Olyan a karja, mint a gereblye, az egész ember csupa rost, egy félisten, olyan a Vida, ami imponál is neki, nem mondja, hogy nem imponál, de az már nem imponál, hogy amikor minden falra felmászott többféle stílusban, karral függeszkedve vagy fejjel lefelé, akkor otthon már csak arra marad energiája, hogy ül a tévé előtt, nézi a Gogolák-showt, és nem szól hozzá egy



árva szót sem. Ez a két véglet van nála: a végtelen és önisméltó monológok és szónoklatok a magnéziáról és a klímaválságról, vagy a teljesen beforduló, elutasító passzív mororvaság.

Nagyon durva, szúrom közbe, és az Adél előveszi a telóját, és mutat rajta egy listát, amit a Vida küldött neki decemberben, hogy mit kér a Jézuskától karácsonyra: acélkarabiner, lengőcsiga, magnéziaszák. Hitetlenkedve rázom a fejem, hogy én még ilyet nem pipáltam.

Adél kortyol az italából, és a lakkozott körmű kezét rázogatja, ráfúj, hogy száradjon, a másik kezével beárnyékolja, megnézi közelről, hogy világít-e, de még mindig nem világít. Két pasi sétál el a kávézó mellett, látom a szemem sarkából, hogy vigyorogva bámulnak, sőt az egyik ideintetet. Rutinosan nem nézünk oda, semmilyen irányba nem nézünk, nehogy valami közeledős vagy csajozós akciót generáljunk, ilyenkor még hangsúlyosabban csak egymásra figyelünk, a külvilág nem létezik. Sótlan, mondja maga elé Adél, sótlan ember a Vida, és hogy pár napja is fent volt náluk néhány haver, és szerintem miről beszélgettek egész álló este? A húzódkodásról, igen, a húzódkodásról, ami az edzések állandó velejárója és alapgyakorlata, és a Vida Pali otthon is minden ajtóra felszerelt egy rudat, és mikor átmegy egyik szobából a másikba, akkor az ajtóban húzódkodik néhányat, csak úgy menet közben. Ez a szabály, hogy akkor mehet át, hogy mondjuk a szekrényből kivegye a tiszta zoknit, ha az áthaladáshoz való jogot néhány húzódkodással megváltotta magának. Bemenet, kijövet öt-tíz húzódkodás, néha fél karral, mondjuk abból keveset tud, ballal csak hármat, gyenge a balkeze, ez az ő nagy bánata, ezen dolgozik most, a balkaros húzódkodáson. És az Adél ott ült ezekkel a haverokkal egész este, és esélye sem volt bekapcsolódni a beszélgetésbe, csak hallgatta őket fagyott mosollyal az arcán. Egy idő után a húzódkodásról áttértek a magnézia hasonlóan fontos és kimeríthetetlennek tűnő témájára, ezt kenik mászás előtt a kezükre, hogy jobban tapadjon, és zíanak becézik. A ziatól új lendületet kapott a beszélgetés, egymás szavába vágva vitatkoztak, hogy ki melyik típusú ziat részesíti előnyben, a porózust, a folyékonyt, a golyó vagy kocka alakút, és hogy melyik márka vált be legjobban, melyik ziaról derült ki, hogy használhatatlan fos, mert olyan, mint a zsírkréta, és minden akasztás előtt turkálni kell a zsákban, és kavicok maradnak a tasak alján, ami azért, valljuk be, vérlázító. Egész este a húzódkodásról és a ziaról folyt a beszélgetés, alaposan körüljárták és kielemezték ezt a két témát, ő pedig mintha ott se lett volna, egyszer sem szóltak hozzá, ő csak egy díszletelem volt, egy eleven díszpárna az ülőgarnitúra sarkában. Persze ha jóindulatúan nézzük a dolgot, tapintatból nézték levegőnek, mivel tudták, hogy hiába a csaja a Vidának, hiába hallgatja hónapok óta a Vida monológjait esténként, se a húzódkodáshoz, se a ziahoz nem tudna érdemlegesen, építő jelleggel hozzászólni.



Megkérdézem, hogy mindig ilyen unalmas-e, mikor vendégek jönnek hozzájuk, és azt mondja, hogy még ennél is sokkal unalmasabb, órákig jártatják a szájukat, nem isznak alkoholt, csak frissen facsart gyümölcsleveket, ő meg csak üldögél ott velük némán. Művelődjön, szokta neki javasolni Vida, ha utólag panaszkodik, hogy nem értette a beszélgetést, figyeljen, tanuljon, tájékozódjon, művelődjön, de hát a faszom művelődik, mondja Adél, ő biztos, hogy nem fog művelődni, főleg nem parancsszóra, ő még fiatal, élni akar, nem művelődni, minek művelődjön, nem tud a fenekén ülni öt óra hosszat, és művelődni meg beszélgetni. Na jó, biztos kibírná, és művelődne is, ha közben néha buliznának is, de ebben a társaságban mindenki olyan szigorú és fegyelmezett,

hogy az ilyen összejövetelek után úgy érzi, mintha egy hosszú és unalmas bírósági tárgyalást kellett volna végigülnie. Falmászás, üzlet, politika, ez a három érdekli őket. Előző alkalommal a japán női falmászók technikai felkészültségéről, a lángoló esőerdőkről és az orosz oligarchákról témáztattak órákig, és ő akkor sem tudott megszólalni, mert csak hülyeséget mondott volna.

Adél elmegy a mosdóba, egyedül maradok. Nem igaz, hogy egyáltalán nem művelődik, sorozatokat néz, fent van az instán, olvas is, főleg erotikus regényeket, de ízléssel válogatva. Emlékszem, az egyik nyaralásra hozott egy könyvet, aztán jól felhúzta magát, mert az író szerszámnak nevezte a faszt, fel is olvasott egy részletet, hogy Rodrigo előhalászta sliccéből méretes szerszámát, ő ilyen hülyeséget nem olvas, jelentette ki, és a sarokba vágta a könyvet.

Hallgatom a morajlást, mintha nem a falakból jönne, hanem a levegőben keletkezne, vagyis maga a levegő zúgna. A festett hajú férfi elővesz egy miniventilátort, és az arcára irányítja. A pici lapátok surrogva pörögnek, ő pedig csukott szemmel, elégedetten hűsöl, fekete haja kilobog oldalt a füle fölött. A pöttyös ruhás lány a másik asztalnál elgondolkodva rágja a körmét, miközben a szőke oktató hangsúlyokkal magyaráz neki valamit. A dagi iszik egy korty kávé, kezét összetéve egy pillanatra rimánkodó tartást vesz fel, de gyorsan korrigál, megint a körmét rágja. Figyel a szőkére, nem veszi le róla a tekintetét, valami fontos ügyet tárgyalnak. A szőke kávészínű karján látszik, hogy időben elkezdte a szezonális barnulást, ezt az árnyalatot csak fokozatosan növekvő időtartamú, előre megtervezett napfürdőzésekkel és minőségi naptejek és testápolók használatával érhetette el. A hűgának vagy barátnőjének viszont lisztfehér a bőre, egy percet sem napozott, nem is fog, semmi értelme, csak leégne, és ha nem égne le, akkor is fölösleges erőfeszítés, egy jobb bőrszín semmit nem változtatna kétségbeejtő egzisztenciális helyzetén, a nők piaci értékskáláján elfoglalt szerény besorolásán, és amúgy is már régóta olyan jól befészkelte magát a lemondás és búskomorság biztonságába. Nincs igaza, egy kis szín tompítaná az arcára fagyott életundort.

Nézem a sétáló embereket, figyelem, hogy felismerhetők-e trendek az öltözködésben. Csak halvány szabályszerűségeket lehet érzékelni, a hús alatti csajok továbbra is vonzódnak a hasitasihoz, a harminc alattiak a hátizsákot preferálják, afölött viszont kötelező az oldaltáska, a retikül különböző posztmodern és poszthumán mutációi, de ez sem új fejlemény. Vagy hogy a szájfelfújás néhány éve beelőzte a mellnagyobbítást, mostanra viszont kiegyenlítődött a verseny, ugyanannyi a műmell, mint a műszáj, legalább is ezen a terepen, ebben a merítésben, a Westend főállóján. Feltűnő az általános stílustalanság, a szürkeség, az esztétikai elhanyagoltság. A divat magukra hagyta az embereket, teljes a tanács-

talanság és zűrzavar. Egyeseknél az elveszettség feltűnőbb, sajátosabb, vállaltabb, ők mint-ha törekednének valaminek a kifejezésére, de nincsenek támpontjaik, hiányzik az önismeret és az ízlés, a többiek pedig beolvadnak a nagy, jellegtelen masszába, és elvek és fogódzók híján folyamatosan és könyörtelenül hibáznak. Igénytelen féligazságok, beteges rögeszmék, félreértések. A kiscsajok öntudatlanul huzigálják lefelé a sort alját, kényelmetlenül érzik magukat, teljes joggal, formátlanul nyeszlett vagy kipuffadóan szalonnás feneküket nem kéne a világnak mutogatniuk. A kövérek szándékosan hivalkodnak kövérségükkel, a soványak a soványságukkal, mintha ez az öngyűlölő, csak azért is kitárulkozás lenne valami trendféleség, a csúfsággal való általános undorkeltés kényszere. A legelőnytelenebb megoldást választani, szemérmetlen gátlástalansággal közszemlére tenni a nyomasztó fizikai deformitásokat.

Leállnak a pörgő lapátok, villogni kezd egy lámpa a fogantyún, a festett hajú forgatja a kezében, vizsgálgatja, gombokat nyomogat, próbálja szétszedni, nem sikerül, biztos lemerült az elem, mindegy most már, mélységes csalódottsággal teszi vissza a ventilátort a táskájába.

Megjön Adél, én pedig szeretnék tisztábban látni, hogy mi történt ma reggel, min vesztek össze. Egy rövid időre átveszem az irányítást, már csak azért is, mert szerintem egy beszélgetés mindkét fél aktív és arányos részvételét feltételezi, nem normális, ha valaki kilencven százalékban birtokolja a beszélő pozícióját, nem hagyva teret a másiknak, és Adéllal vigyázni kell, mert ha nem vagyok résen, képes megállás nélkül beszélni, ami elég fárasztó, még akkor is, ha tudom, hogy ezzel csak azt kompenzálja, amikor a pasija meg a haverjai a karabinerekről, az afrikai hadurakról és Greta Thunbergről fecsegnek, ő meg csendben szenved, vagyis ilyenkor Vida Palivá válik, engem pedig a saját nyomorult szerepébe kényszerít. Hogy az újabb szózuhatagnak elejét vegyem, vagy legalább mederbe tereljem, rákérdezek, hogy mi váltotta ki a reggeli balhét, miért verekedtek össze, valami oka csak volt, az mégsem magyarázat, hogy nem művelődik.

Az váltotta ki, mondja Adél, hogy ültek otthon tegnap a Vidával, nézték a Káli holtak zombis sorozat pilotját, és arra gondolt, hogy milyen lenne, ha a Káli holtak helyett a Vida megkérdezné, hogy mondjuk mi a fasz történt vele napközben a recepción a Direct Logicban, nem csak meredne a képernyőre, és rágcsálná az ezerkalóriás izomrudacskákat és szűrőcsölné az izotóniás italát, mert éppen megint némasági fogadalmat tett. Vagy kitalálnának valami programot, beülnének egy koktérla vagy sörré a Zöld Küllőbe vagy a Pántlikába a Ligetben. Mikor vége lett a Káli holtaknak, a Vida fölállt, hogy akkor ő most lemegy a klubba edzeni, mert nagyon készül az összecsapásra a panorámalifttel, éjjel is lejár a terembe, van hozzá kulcsa. Hétvégén és vasárnap is, neki meg, az Adélnak eközben az azal telik az ifjúsága, hogy gyönyörű nyári esteiken egyedül hesszeli otthon a tapétát, és nem tud szabadulni a gondolattól, hogy a Vida Pali jelenlegi életében fontosabb szerepet játszik az a panorámalift, mint ő. Szóval lelépett este kilenckor edzeni, az Adél meg üldögélt egy ideig otthon, aztán elfogta a méreg, és fölhívta a Zsanit, az egyik barátnőjét, és lehúztak a Pilvax diszkóba, ami egy pincerendszer a belvárosban, mi is jártunk ott pár hete a pasimmal, menő helynek számít, a táncolók egy részének fehéren világított az orrlyuka a stroboszkóp fényében, a mosdóba menet pedig benyitottam egy kisterembe, ahol nem lehetett látni a füsttől, mindenki pőfékelt, és azt kiabálták kórusban, hogy ekete, pekete, cukota pé, Ábel, Bábel, dominé.





A pasim szerint a Pilvax droglabor és elosztóhely, a hatóságok tudtával és aktív közreműködésével, amennyiben a cucc előállítását és szétterítését magas rangú rendőrtisztek irányítják, Roland ezt egy szavahihető spanjától hallotta, akinek nyomingerek a haverjai. Egy alternatív kormányzati drogstratégia részeként a hátsó, titkos helyiségekben hozzák létre azt a pszichoaktív szert, ami néhány hónapja egyfajta nemzeti drogként árasztotta el a fővárost, de már a nagyobb vidéki településeken is felbukkantak ezek a szpidesz néven futó kék kapszulák, alternatíváját nyújtva a piacot évek óta uraló olcsó és az egészségre rendkívül káros egyennarkónak, amit a Dunántúlon pancsnak vagy puncsnak, az ország keleti felében bodrognak hívnak. Az új készítmény, amit tehát a belváros közepén állítanak elő, úgy euforizál, hogy a felhasználók egy ideig konkrétan kék ködben látják a világot, a következő fázisban rögtönzött kórusokat képeznek, ez a drog fő jellegzetessége és ismertetőjegye, hogy hatására a baráti társaságok ad hoc dalárdákká alakulnak. A vegyészeknek sikerült olyan speciális hunbogyót dizájnolniuk anyarozsból, mákból, gyöngyösi vadkenderből, puliszórból és a kecskeméti barrackpálinka gyökeiből, amelyben az amfetamin típusú gyorsítók és az ópiát vagy LSD típusú hallucinogén tudatmódosítók koktélja a gyerekkori mondókák és zenei emlékek, népdalok, kiszámolósok tárolásáért felelős memóriablokkot aktiválja, pontosabban hiszterizálja az agyban. A szer hatása alatt állókat nem nehéz beazonosítani, sörözők bokszaiiban vagy sötét kapualjakban összekapaszkodva a Süss fel napot vagy a Kiskacsa fürdiket éneklik patogó, katonás ritmusban.

Esélyes volt persze, hogy a Roland szokás szerint hülyít, szereti felturbóznia a sztorikat, élénk a fantáziája, nem véletlenül script doctor a Nemzeti Filmalpnál, de ezúttal szerintem nem túlzott, láttam már nem egy ilyen reppelő kórust, talán csak azzal etetett, hogy zsaruk fejlesztik a narkót, hesteg füllentőroli.

A Pilvax diszkó alapjáraton egy közkedvelt zenés szórakozóhely, a vállalkozást egy kiöregedett balett-táncos üzemelteti a fiaival, sokszor lent vannak ők is, egyforma karkötőt viselnek ezüst Jézuska fityegővel, jelezve a rokoni összetartást és a keresztény szabadosságot, haza, család, kokain. Ahogy Adél mesélte, tegnap este a hely házi diszkósa, DJ Pilvax tolt a talpalávalót, és ő egy idő után szem elől tévesztette Zsanit, viszont találkozott a Norbival, biztos tudom, ki a Norbi, nagy, kék szeme van, ahogy belenéz az ember, elolvad, és ilyen feszülő cuccokat hord, a haja félre van borotválva, a teteje sárga, biztos ismerem, ott van minden buliban. Tehát ez a Norbi felkérte táncolni, és Adél a Costa Coffee-s fotelban billegve mutatja, milyen fura stílusban táncolt a Norbi, csücsörített és pattintgatott, aztán jött az a szám, mert vasárnap mindig nosztalgiaestet tartanak, hogy lovalovalova, és akkor az

Adél bevetette azt a figurát, hogy hátrahajolva billegett, a Norbi meg egyre közelebb vonaglott hozzá, összedörzsölődtek, és a kezével rázott fölfelé a Norbi, mintha plafonról lógó forró villanykörtéket csavargatna ki-be. Átkapta Adél derekát, elkezdte hajítgatni, de ez már egy másik szám volt, olyan tuctucos, de nagyon romantikus. Szóval pazarul mulattak a Norbival, kicsit spiccesek voltak már, de nem részegek vagy ilyesmi, és a Norbi javasolta, hogy táncoljanak még, és jött az a szám, amiben nem énekelnek, csak úgy nyúlnak a hangok, és nincs ritmusa, biztos ismerem, bólintottam, hogy ismerem, csak nehogy dúdolni kezdjen, és megakadjon a történet, mikor a legfontosabb részhez közeledünk, mert hamarosan kiderül, miért verte meg az Adélt a Vida Pali, de nem derült ki, mert a Norbival csak táncoltak, és furcsa volt az Adélnak, hogy igazi szikrázást vagy forróságot nem érzett, nem is próbálkozott a Norbi, vagyis próbálkozott, de olyan viccesen, mintha kifigurázná, ahogy egy félénk pasi megpróbál fölszedni egy bombázócsajt, tök viccesen csinálta, és rengeteget nevettek, de csak úgy, mint haverok, és az Adél talán akart volna valamit a Norbitól, mert végre lelazult és önfeledten szórakozott, és nem kellett okosságokat hallgatnia a falmászásról és a lángoló esőerdőkről, lehetett ökörködni. Régóta vágyott egy ilyen estére, mert a Vidával olyan nehéz, és keresi a szót, hogy miért nehéz a Vidával, ráncolja a homlokát, humortalan, mondja ki végül az ítéletet, igen, egy humortalan és sóltan alak, és fogalma sincs, hogy miért nem tör már ki ennek a fojtogató kapcsolatnak a börtönéből.

Iszik egy korty koktélt, aztán rátér arra a részre, hogy mikor a Vida Pali csórikám hazaért a falmászásból, nem találta otthon, és hiába hívogatta, Adél nem vette fel a telóját, mert le volt némítva, de úgyse hallotta volna meg abban a zajban, és még ha hallja is, akkor sem veszi fel, és nem hívja vissza, mert mit mondhatott volna neki, hogy a Pilvaxban táncol a Norbival? Mikor aztán hazaért hajnalban spiccesen, a Vida Pali át sem öltözve, mászófelszerelésben várt rá, a csuklópántjai és térdvédői is rajta voltak, mert edzés után itthon szeret zuhanyozni és tiszta ruhát venni, de erre most nem került sor, mert az Adél eltűnése durván kizökkentette a szokásos napi rutinjából. Pali kérdőre vonta, hogy merre járt és miért nem vette fel a telefont, mire Adél a vállát vonogatta, szó szót követett, Adél valami flegma választ adott egy újabb követelőző kérdésre, ekkor Pali odalépett hozzá, és az Adél egy pillanatra azt hitte, hogy át akarja ölelni, mintegy fel akarja kérni táncolni, a nyitott ablakon behallatszó hajnali madárcsiripelés szabálytalan ritmusára, helyett lekevert neki egy hatalmas, zúgó pofont, mire ő megtántorodott, de nem esett el, viszont a megtántorodás lendületét használva a kezében lévő vizespohárral tiszta erőből fejbe vágta a Vida Palit. Kergetőzni kezdtek az ülogarnitúra körül, és arra emlékszik, hogy a Vida elgáncsolta, és többször megütötte az inas kezével, aztán otthagya a földön, a konyhában szöszmötölt sokáig, majd bejött bűnbánó képpel, mintha mi sem történt volna, hogy lefőzte a reggeli kávéját, és elnézést kért, hogy elvesztette a fejét, megesik az ilyesmi, azért volt dühös az Adélnak, mert fontos neki, és az Adél nem tudja, mit élt át éjfél után reggelig attól rettegetve, hogy az Adélnak valami baja esett, elkapták a Káli holtak valami sikátorban, mert eddig nem volt szokás, hogy eltűnik éjszakára, mire Adél azt válaszolta, hogy nagyon vicces, de ne erőlködjön, fölösleges, mert köztük vége mindennek. Oké, válaszolta a Vida, így is





jó, majd meglátjuk, minek van vége, mert ő most akkor felmáshozik a Szabadság hídra, az Adél meg addig gondolkozzon, hogy ki kezdte el ezt az egészet.

Adél emlékezett a hídmászás ötletére, még teljesen más összefüggésben, arról volt szó hetekkel ezelőtt, hogy ha valamelyik pókember klubos felfüggeszkedne a hídpillért tartó acélszerkezeten, az milyen istenkirály lenne, kivívná az egész szakma megbecsülését, tehát a dolog extrém sportteljesítményként és bátorságpróbaként merült fel, most viszont öngyilkossági szándékkal zsarolásnak tűnt, vagyis sima blöffnek, egész addig, míg Adél meg nem látta a tévében a Vidát a Turulmadár nyakában lovagolni.

Megissza a maradék italát, én közben óvatosan felnézek, a festett hajú férfi gyöngyöző homlokkal és eszelős tekintettel mered a kiürült shake-es poharába, aztán egy pillanatra farkasszemet nézek a szőke csajjal a szomszéd asztaltól.

Adél pont úgy rázza a kezét a levegőben, hogy száradjon a körömlakk, mint mikor a forró villanykörteket ki- és becsavaró Norbit utánozta. Tessék, mondja, mit szólsz, ezt vettem a Rossmannban. Bemegyek okostamponért, kijövök világítós körömlakkal, hesteg impulzusvásárlás. Beszéd közben előre-hátra hintázik, mintha teljesen berúgott volna a koktéltól. Az eladócsaj azt mondta neki, hogy a lakk afrikai szentjánosbogárból készült, ő pedig megkérdezte, hogy nincs-e hazaiból, mert ő tudatos vásárlóként előnyben részesíti az itthoni termékeket, másrészt nem szeretne ebolát kapni. Az eladó azt válaszolta, hogy nálunk kihaltak a szentjánosbogarak, ráadásul védettek is, tehát ha nem haltak volna ki, körömlakkot akkor sem lehetne belőlük készíteni. A világítós szépségipari termékeket Afrikából importálják, mert ott még majdnem mindent szabad, és az is kiderült, hogy egy tubushoz száz szentjánosbogarat használnak fel, megéri, mondja Adél, száz bogár hatezerért, akkor egy bogár az, mennyi is, tíz az hatszáz, egy az hatvan, tök olcsó a bogi. Kérdés, túléli-e, hogy kiszedik belőle a pilácsot. Szomorú, hogy a törzsi háborúk és szárazság sújtotta földrészen az emberek a fényt eladják a bogaraktól, ahogy az elefánt agyaráját is. Lehet, hogy ugyanazok az orvvadászok fogják be éjjel a bogarakat sűrűn szövött hálókba, akik napközben lelövik az orrszarvút és az elefántot. Na, milyen?, mutatja a körmét, mostanra megszáradt. Te, ez nem is világít, vizsgálgatja csalódottan. Túl világos van itt, mondom. Beárnyékolja, közel hajol, a körömágy sarkában mintha pislákolna. Kérdés, hogy visszavigye a boltba vagy rakjon rá még egy réteget.

Morajlik a levegő, a festett hajú pasas eltűnt, csak az üres pohár áll az asztalon félrebillent kanállal. Felragyognak fölöttünk a korlátról lógó levelek a déli verőfényben. Szóval ez a helyzet, mondja Adél. Negyven órája nem aludt, a pasija fent ül a Turulon, ő pedig nem tudja, mi legyen az életével. Olyan faszi kéne, aki okos, mint a Vida, és táncol, mint a Norbi. Félrebillenti a fejét, mosolya lehervad. Haja a vállára omlik, most mint ha mégis felvarrt műhaj lenne. Összemarkolja a szalvétát. Elfehérédő ujjak. Az imbolygó könnycseppbe szemfesték szivárog, és fekete csíkot húz az arcára. Majdnem azt mondom, Adél, az isten szerelmére. Most látom először sírni. Összeszorul a torkom. Hesteg picogóvénuszok. Úristen, de jó lenne most rágyújtani. ■ ■ ■

Garaczi László (1956): író. Legutóbbi kötete: *Hasítás* (regény; Magvető, 2018).

[ránccot vájni]

19

Képzelt megmentőtöt könnyebb
megfesteni. a kétségbeesés súlytalan
és levegőtlen nullpontja után nem
kezdődik, de kitart lassan melletted
a környék zöldellése. a gipszszirmok
peremén lógó cérnaszálak mozdulatlanok,
alattuk színes árnyék. harsány a délelőtti,
véletlen partjain a zúgást hallod, lombok
vizes tömljeit. a sűrűben megragadt
nyúlászór, az ecset barázdái, a tapintás
fulladt negatívja. ujjbegyed rajzolatán
nedves a fény, a szikkadt folyómederben
ébredsz, alattad, a festék lepattozott
darabjai között megzörren a ritkás szél.
fellelegzel.

MEZEI GÁBOR

az_árnyak_tömege

borzalmas rend az erdő

a fatörzsek mögött a fekete fény párhuzamosai, egy sávban haladsz a napsütés kétes maradékai között, az átmenetileg ritka levegőben gyengébb közegellenállásban, a sűrűsödő árnyék állófalai mellett, mennyi idő végigérni a lejáratig

mire eltelik, megépiül, a tömör sötétségből, ahogy belépsz, neon percen odafent, eszedbe jut egy rovarnév, az üres mozgólépcsőn, ami ha senki nem látja, az érdeklődés hiányában megakad

elfelejtéd, állsz a peronon, peték a sínek olajos vasán, az erdő bezárt, a kontúrok lazulnak, a zaj, amit a jelenlét keltett, elhal

de előbb fölösleges lesz, nem jön semmi, a padka lötyögő egyenese mentén, lomha bizonytalanság, sötét fény oldódik az utcalámpa szabályos körívéig

ülsz a partján, végig, középen lassan, de állandóan oszló kételtű, se láb, se uszony, se kopolytű, se tüdő

sóhajtasz, gyalog nekiindulsz

sás_rét

hallani egy országot. a domború öböl csúcsában tompa sistergés, bőrdön növekvő foltok. körmöd alatt könnyű hangfószlány, ezt is hiába gyűjtöd. a súlypont a zsáktó végében, sűrű a part, alágýúrve a víz feszült íve. szélén a hullámok, a hám-ló bőr elveszõ félkörei. a rét szeles fodrai alatt víz és föld állórétégei, a felület véletlen rajza. ahol nem pontokban, egyszerre szúr a hőség, süket mélyén, a levegő úszó párahalmi között körvonalaidd áznak. de itt, a határon innen csak téged ér el a visszhang, véges horga fordul, beléd akad.

a_víz_helye

bent állsz, valahogy sokáig, a villany már nem ég, kezded a jeges kulcson, a másik az ajtó még folyékony, festett tükrén, tartasz tőle, hogy eljesszed a gerlét odakint meg sem moccan, markod a kilincsen, a rugó majdnem félúton ugrik egyet, szárazon roppan, kint, a gyenge, véletlen gangon a madár felkapja a fejét, csőre repedezett végig, a szabályos szilánk, amit lenyelt, lassan a gyomrába ér nyílik az ajtó, hátadon a meleg pára eltűzött hullámai, milyen lesz a gangon, a vízszintes utcán, máshol, nem tudod, tágul a rés, a gerle szemben veled, el sem lép, megkerülöd, az ajtót bezárod, visszajössz, bezártad-e a lakás sötét nyugalma, látgy savaid a nyelöcsőben, a hangtalanság spiráljai a lépcsőházban, a visszhangok hiánya, a légtér nyegle örvényei húznak fel és le, csigák a kapualjban, egyenletesen fejlődő nád a parkoló autók alatt, a sarkon lassan befordul a sétány, láphoz hasonlítana a bokáig érő nyirkosságban, ha éreznéd a moha aprólékos illatát, a lebegőhínár folytonos, feszített síkját a hideg szembeszél párhuzamos lökései között, ahol majd összefutsz vele, ebben a lehető legrövidebb átmenetiségben, csapás és kavicsút metszetében egyetlen közös pontján, a találkozás hirtelen vagy véges bizonyosságában mire kifordulsz, a parkot fényestre mossa a napszakok átapálva, máshová érkezel, a szikkadó vízfénéken súlyos, fülledt csend az iszap mélyén alvó verebek

Mezei Gábor (Gyöngyös, 1982): költő, a *Műút* szépirodalmi szerkesztője. Legutóbbi verseskötete: *natúr öntvény* (Kalligram, 2016).



Huwawa rémuralma

É letem első elbeszélését Humbabáról írtam. Pontosabban: Huwawáról. Ez volt a címe: *Huwawa rémuralma*. A „Humbaba” az újasszír, a „Huwawa” az óbabilóni és a hetita névváltozat. Ezt egy akkoriban megjelent komoly és hasznos könyvből tudtam meg. Ebben a könyvben részletes magyarázatok olvashatók a *Gilgames*-eposzhoz, amelynek egyik epizódjában Gilgames megküzd a cédruserdőket őrző Huwawa nevű szörnyeteggel.

Egyébként maga a *Gilgames*-eposz is akkoriban jelent meg magyarul. Tizenhat éves voltam, amikor az eposzt elolvastam, és azonnal megfogott Humbaba alakja. Pontosabban: Huwawáé. Humbaba, illetve Huwawa lényéből valamiféle, szavakba nehezen foglalható iszonyat áradt. Azaz éppen, hogy megpróbáltam szavakba, pontosabban: egyetlen szóba belefoglalni, ez a szó pedig így hangzott: *rémuralom*. Márpedig a rémuralom iszonyata inkább az óbabilóni névváltozatból süvített. Az újasszír névváltozatban a „baba” leginkább egy játékbaba vagy egy újszülött kisbaba képzetét kelti, a „hum” pedig amolyan kedélyes hümmögés.

Amikor a *Gilgames*-eposzt olvastam, 1975 tavaszán, a magyar társadalom éppen az úgynevezett „felszabadulás” harmincadik évfordulóját ünnepelte. Ott laktunk a Damjanich utca és a Dózsa György út sarkán, a Felvonulási Tér nevű hosszú betonégyszög mellett. Damjanich János honvédtábornokot kötél általi halálra ítélte Huwawa. Dózsa Györgyöt, az 1514-es parasztfelkelés vezérét tüzes trónra ültette Huwawa. A Felvonulási Téren katonai díszszemlét rendezett Huwawa. Alacsonyan szálló vadászgépek síptottak, még alacsonyabban szálló katonai helikopterek dübörögtek. A Felvonulási Tér betonján gépesített lövészeszerek vonultak, és el sem tudtam volna képzelni, hogy két és fél év múlva, 1977 őszén egy ilyen ezredben kezdem majd meg a katonai szolgálatot.

A sorkatonák díszlépésben meneteltek, és ütemesen kiáltották: „Huwawa! Huwawa!”

Tányérsapkás, géppisztolyos munkásörök vonultak. Ők is közös ütemre ordították, ahogy a torkukon kifért: „Huwawa! Huwawa!”

Huwawa egy szellem a *Gilgames*-eposzban. Őrzi és védi az erdőket: ókori keleti környezetvédő, akinek tevékenysége rémuralom-gyakorlás. Ő ügyel rá, hogy a libanoni cédruserdőség évezredes fát ki ne vágják az arra illetéktelenek, hajó- vagy házépítés ürügyével. Hm. Baba. Nagyon baba. Nagyon ügyel a baba. Azaz csak ügyelt, addig, amíg a két

jóbarát, Gilgames és Enkidu meg nem vívott vele, és meg nem szabadította tőle az emberi séget. Véget vetettek Huwawa rémuralmának. Eljött a felszabadulás pillanata. Gilgamesben és Enkiduban tisztelhetjük a felszabadítókat. Gilgames hettita névváltozata „Gisgamas”. Olyan, mint egy kicsit szokatlan melléknév. Szokatlan, de minden ízében magyar. Mintha azt akartuk volna mondani, hogy „izgalmas”, de aztán „gisgamas” lett belőle.

A cédruserdő felszabadításának hátterében két istenség, Samas és Enlil viszálya áll, a viszály hátterében pedig gazdasági érdeklentétek húzódnak meg. A vadászok – őket jelképezi Huwawa – azt akarják, hogy maradjon érintetlen a cédruserdő, a hajóácsok pedig – őket testesíti meg Gilgames – pont az ellenkezőjét akarják. A pásztorok – ők öltenek alakot Enkiduban – a hajóácsok oldalára álltak. Megpróbáltam elképzelni ezt a folyamatot, de nem láttam belőle semmit.

Magát Huwawát sem láttam, még a lelki szemeimmel sem. Iparkodtam elképzelni, de nem sikerült. Egy német tudós az 1920-as években rekonstruálta Huwawa külsejét. Azt állította, hogy oroszlanmancsa és kerek feje van, és hogy bronzpikkelyek borítják a testét. Arra gondoltam: most már megvannak a mancsok és a pikkelyek, de mi közülük van a rémuralomhoz?

Odaadtam a Huwawáról szóló elbeszélést egy bizonyos Gábornak, aki nem olvasta el, viszont elveszítette a kéziratot. Létező dolog-e az olyan irodalmi alkotás, amely valaha megvolt, de már évtizedek óta nem található meg, és a szerző sem emlékszik rá pontosan?

Úgy rémlik, hogy az elveszett kéziratlapokon a két felszabadító hérosz diadalmenetben tért vissza Uruk városába. Csakhogy útközben Gilgames is, Enkidu is Huwawává – vávává! – változott. Eddig egy Huwawa volt a távoli erdőben, mostanra kettő lett a székesfővárosban. Aztán, úgy rémlik, az elbeszélés vége felé Uruk város minden lakójából előbújt a bennük lappangó Huwawa. Semmivé lett kamaszkori elbeszélésem utolsó bekezdéseiben százával nyüzsgöttek a Huwawák.

Gábor a padszomszédom volt. Magyar- és történelemórákon rendszeresen súgtam neki. Nemigen figyelt az órákon elhangzottakra, ehelyett biológia- vagy fizika-tankönyve fölé görnyedt, később már a hasonló tárgyú egyetemi jegyzeteket bújtta. Biológiát és fizikát tömött a fejébe, a tőle telhető legnagyobb erőfeszítéssel. Megkérdeztem: olyan nagyon érdeklik őt ezek a dolgok? Azt felelte: egyáltalán nem érdeklik, de nincs más választása.

Akkor tanultam meg, hogy az irodalmi alkotásokat legalább kettő, de inkább három példányban kell gépeltetni, gyakran cserélendő másolópapírral. Padszomszédom, aki elveszítette *Huwawa rémuralmát*, orvos akart lenni. Azaz nem akart orvos lenni, de az apja, aki már harminc éve orvos volt, értésére adta, hogy nincs más választása. Gábor ennek megfelelően kijelentette, hogy a biológián és a fizikán kívül nem érdeklődik semmi, *Huwawa rémuralma* sem. Ez azt jelentette, hogy *Huwawa rémuralma* ugyanúgy nem érdekelte Gábort, ahogy a biológia és a fizika sem, de az utóbbi kettőre nézve meg akart felelni egy homályos tartalomnak, amely azt a messzire világító nevet viselte, hogy: tudásszint-követelmény.

Padszomszédom napjában többször kijelentette, mennyire irigyel engem. Már most látszik rajtam – tette hozzá –, hogy egész életemben azt fogom csinálni, ami nekem jólesik. Például, ha úgy tartja kedvem, kitalálhatok olyasféle hülyeségeket, mint Huwawa rémuralma. Meg volt róla győződve, hogy Huwawa és a rémuralom az én képzeletem szülötte, nem pedig a mezopotámiai ékírásos agyagtáblák leleményes megfejtéséből adódik.

Amúgy a rémuralomról – arról, hogy az országban rémuralom van – hallani sem akart. „Miféle rémuralom?” – kiabálta.

Azt feleltem: cukrozott rémuralom. Tejszínhabos rémuralom. Vérontásmentes rémuralom. De azért ott vannak a tömegsírban a halottak, akikről ma sem lehet beszélni. És aki nyilvánosan kijelenti, hogy el kellene temetni őket, azt ma is megbüntetik.

„Neked nem hiányzik a szabadság?” – kérdeztem Gábortól.

Padszomszédom ettől a kérdéstől végképp dühbe gurult.

„Kurvára nem hiányzik a szabadság!” – ordította a harmadik óra utáni szünetben, amikor elhangzott a főntebb olvasható kérdés. – „Ha az a kérdés, hogy rántott csirke vagy szabadság, akkor az a válaszom: először rántott csirke, másodszor rántott csirke, és utána esetleg ízesítőnek egy kiskanálnyi szabadság. Ha az a kérdés, hogy pénz vagy szabadság, akkor azt mondom: először sok pénz, másodszor nagyon-de-nagyon sok pénz, és utána, ha

muszáj, tíz fillérért szabadság. Ha az a kérdés, hogy pina vagy szabadság, akkor tudd meg: először pina, másodsor pina, és utána, ha még mindig feláll a faszom, beledugom a szabadságba is. Feltéve, hogy nem fertőz.”

Nem meglepő, hogy Gábor így beszélt. Elvégre orvosnak készült. Az már inkább meglepett, hogy nem tudta leállítani magát. A harmadik óra utáni szünetben olyasmiket is belekiabált a levegőbe, amikről nem kérdeztem.

„Leszel szíves tudomásul venni, hogy ahhoz igazodom, ami van! Ha zongora van, akkor zongorista vagyok! Ha forgalom van, akkor forgalmista vagyok! Ha pedig rémuralom van, akkor rémuralmista vagyok! Már benne vagyok a KISZ-alapszervezetben, és belépek a Pártba is. Mihelyt elérem a korhatárt, és szerzek két ajánlót! És ha a Párt első titkára az a te drágalátos Huwawád, akkor kirakom Huwawa fényképét az irodámban! Sőt, otthon is kirakom! A hálószobában, a hitvesi ágy fölé! Hadd lássa Huwawa, hogyan baszom a feleségemet! Vagy másvalakinek a feleségét!”

Azt hittem, ez afféle kamaszos nagyozolás. Nem az volt.

Egyszer, hetekkel vagy hónapokkal később a fenti párbeszéd vagy inkább monológ után, Gábor néhány napig hiányzott. Ezt meglepőnek találtam. Addig sohasem betegeskedett, nem mulasztott egyetlen órát sem.

Amikor ismét beült mellém a padba, furcsa horzsolások borították az arcát. Azt állította, hogy megbotlott az utcán, és arccal rázuhant a járdára. Ez persze akkor sem hangzott volna életszerűen, ha nincsenek ismereteim az előzményekről. Márpedig voltak. És aztán padszomszédom mondott mást is, ami sajnos meggyőzőbben hangzott. Ezt:

„Mihelyt lehet, elmegyek innen. Nem akarom az életemet ebben az országban leélni.” Tartalmilag fölöslegesen, érzelmileg elkerülhetetlenül hozzátette: „Gyűlölöm ezt az országot.”

Tovább is van, de azt majd máskor mondom el.

HUWAWA

Ott tartottunk, hogy padszomszédom azt kiabálja – azaz dehogyis kiabálja, hanem suttogja, és közben aggódva néz körül, nem hallja-e rajtam kívül valaki –, hogy ő gyűlöli ezt az országot, és hogy mihelyt alkalom nyílik rá, emigrál.

Akkoriban nem ezt a szót használtuk, hanem azt, hogy disszidál. Gábor is azt mondta, hogy disszidálni akar.

Az arcán bántalmazásra utaló hámsérülések látszottak. Mintha egy nő összekarmolta volna. Vagy inkább mintha egy férfi odaszorította volna a fejét egy rücskös falfelülethez, és aztán ide-oda huzigálta volna. Volt is rá tippem, ki lehetett ez a férfi: minden bizonytalansággal Spornstreich Róbert.

A Bözsi férje.

Spornstreich egyszer már találkozott a padszomszédommal, ha ugyan találkozásnak nevezhetjük, hogy megvárta az iskola előtt. Megkérdezte tőle: „Te vagy a Rostás Gábor?” Így folytatta: „Annyit mondom neked, kopjál le a feleségemről. Különben kurva nagy baj lesz.” Padszomszédom néhány napig bal kézzel volt kénytelen írni, mert a jobb hüvelykujja átmenetileg használhatatlanná vált. Spornstreich úgy tett, mintha kezét akarna fogni vele, de közben a háta mögé került, és egy erőteljes mozdulattal maga felé rántotta Gábor hüvelykujját, mintha egy autó kézifékjét húzta volna be.

Padszomszédom bal kézzel írt, lassan és csúnyán. Bal kézzel vette elő Bözsi fényképét is a zsebéből. „De hiszen ez egy felnőtt nő!” – mondtam hűledezve.

„Huszonyolc éves” – hagyta jóvá Gábor az észrevételt. – „Éppen tíz évvel idősebb nálunk. Azaz nálam.”

Ekkor fogalmazódott meg bennem az a sejtés, amely szerint Erzsébet családi állapota és Gábor hüvelykujj-sérülése között oksági összefüggés áll fenn.

„Elmondta nekem, hogy a férjével még soha, egyetlenegyszer sem élvezett. Az a seggfej nem is tudja, mit kell csinálni egy nővel.”

„Miért, te talán tudod?” – kérdeztem. – „Vagy a nő megtanított rá?” – „Nem kellett engem tanítani” – felelte Gábor. – „Fél órán belül magamtól rájöttem, mitől érzi jól magát.”

Nagyot néztem. Mindeddig határtalannak hittem Gábor önzését. Nehéz volt elképzelni róla, hogy fontos neki: ne csak ő érezze jól magát akármilyen cselekvés közben, hanem tevékenysége folytán rajta kívül még valaki más is.

Addigra már jóval kevesebb nekibuzdulással tömte a fejébe a biológiát és a fizikát. Még ott heverték előtte kinyitva a házi használatra készült, sokszorosított jegyzetek, de már csak ritkán pillantott beléjük. Inkább egy képzeletbeli pontot nézett a semmiben.

Megkérdeztem: „Ha nem szereti a férjét, miért nem válik el?” Gábor legyintett, és azt mondta: „Nem értesz te semmit.”

Megkérdeztem: „Hol tudsz együtt lenni vele?” Kiderült, hogy Gábor szülei szombat délutánonként beülnek a Zsigulijukba, kimennek Dunabogdányba, és csak vasárnap este térnek vissza. Erzsébet szombat délután három körül megjelenik a Balzac utca sarkán, elfoglalja leshelyét, majd a Rostás-házaspár távozása után felszalad a lépcsőn. Az is kiderült, hogy Bözsi férje, Spornstreich Róbert tartalékos alhadnagy, és hogy behívták három hónapra. „És nem kap eltávoztást hétvégére?” – kérdeztem. – „Dehogynem kap” – hangzott a válasz. – „Szombat délutánonként kiengedik a laktanyából, és csak vasárnap este kell visszamennie.”

Megtudtam, hogy szombat délutánonként Spornstreich valahol Óbudán, az üres lakásban, ahol hiába keresné Bözsit, kibújik tartalékos tisztii egyenruhájából, átöltözik civilbe, és késő éjszakáig az utcákon csatangol. Bözsi a Balzac utcában tölti a vasárnapra virradó éjszakát, padszomszédom karjai között, akinek aztán – miután Bözsi a déli harangszó után kiviharzik a lakásból – el kell tüntetnie az árulkodó nyomokat.

Megkérdeztem Gábortól: ilyenkor Spornstreich betér egy italboltba? Lerészegedik?

„A Robi?” – kérdezett vissza Gábor. – „Kit érdekel a Robi?” Hozzátette: „Különbö dehogysis. A Robi meggyőződéses antialkoholista. Neki mindenről meggyőződése van.”

Egyszerre csak az a határozott érzésem támadt, hogy én vagyok Huwawa. Nem akarok Huwawa lenni, mégis kezdek azzá válni, a nem-akarás ellenére is. Amit a mellkastól lefelé megpillanthatok önmagamból, vagy tükörbe nézve akár egész alakosan is, az csak rossz álcázás. Arra van hivatva, hogy elrejtse az oroszlanmancsot, a kerek fejet és a bronzpikkelyeket.

Huwawa csúfondáros részvétellel figyeli három emberi lény vergődését. Látja padszomszédját, Rostás Gábort, akinek még nincs kifícamítva a hüvelykujja, sem házfalon szétszikálva az arca: egy barnáspiros bankjegyet csúsztat a Balzac utcai házmaster zsebébe, hogy az egy darabig ne vegye észre a fiatalasszony szombati látogatásait.

A barnáspiros bankjegyen Kossuth Lajos képmása díszeleg.

Látja – mármint Huwawa – Spornstreich Róbert vegyész-mérnököt, amint szombaton három óraker akkurátusan vállfára helyezi a Magyar Néphadsereg palackzöld egyenruháját, miközben pontosan tudja, tudnia kell, hogy felesége az átöltözéssel egyidejűleg egy nála tíz évvel fiatalabb gimnazistával, az én padszomszédommal szeretkezik. A padszomszéd most, ebben a pillanatban dugja bele a faszát a Bözsibe.

Bözsit arra nevelte az édesanyja, hogy soha, semmilyen körülmények között ne hazudjon. Mindig az igazat kell mondania! Az édesanya megkövetelte az igazmondást a hazugságon – vagy inkább hazugságok szerteágazó, gazdag és bonyolult szövevényén – alapuló rémuralom közepette. Ezt Bözsi huszonnyolc éves korában, öt és fél év házasság után úgy értelmezte, hogy részletekbe menően be kell számolnia Spornstreichnek a Rostással zajlott szerelmi együttlétekről, valamint Rostásnak arról, hogy milyen kinszenvedés Spornstreichhel együtt lenni az ágyban. „A könyvtáros!” – mondogatta Spornstreich a házastársi jogok gyakorlása közben. – „Ki hitte volna, hogy ilyen is tud lenni egy könyvtáros!”

Bözsi, azaz Lévai Erzsébet csakugyan a fővárosi könyvtár egyik fiókkönyvtárában dolgozott. Padszomszédom elmondta, hogy ő is ott, a könyvtárban ismerkedett meg Bözsivel. Biológiáról és fizikáról szóló könyveket szeretett volna kikölcsönözni. Beszédbe elegyedtek, és az én padszomszédom – saját elmondása szerint – széles körű ismereteivel egészen lenyűgözte a nőt. Másnap odament záráskor. A nőnek ez ellen nem volt semmi kifogása, mindössze annyit mondott, hogy férjnél van. „Gyerek nincs?” – kérdezte Gábor gyakorlatiasan. „Egyelőre nem is lesz” – hangzott a válasz. – „Még nem vagyunk eléggé érettek hozzá.”

Egyik délután nem tudtam ellenállni a kísértésnek, és elmentem ebbe a fiókkönyvtárba, mondván, hogy be szeretnék iratkozni. Azonnal ráismertem Bözsire, ami nem is csoda, elvégre padszomszédom megmutatta, nem is egyszer, a fényképét. Megállapítottam, hogy valóban csinos, bár nem az én esetem.

Kérdezte a nevemet. Kiböktem: „Huwawa!” Rögtön rájöttem, hogy hibát követtem el. Lehet, sőt valószínű, hogy Gábor beszélt neki Huwawáról, vagy inkább a Huwawa rémuralmát leíró elbeszéléstről. Még az is elképzelhető, hogy az elbeszélés kézírata Bözsi édesanyjánál veszett el, mert újabban az ő lakásán is találkoztak, hetente legalább egyszer.

Padszomszédom elmondta, hogy amikor utoljára fölment Bözsivel ebbe a lágymányosi lakásba, az édesanya már ágyban feküdt, alváshoz készülődött. De azért megszólalt: „Vegye tudomásul, fiatalember, hogy én Robi-párti vagyok!” Ezt Gábor minden további nélkül tudomásul vette. „És vegye tudomásul, hogy nem szabad hazudni. Soha, semmilyen körülmények között! Így tehát, ha Robi most idetelefonál, én elmondom neki, hogy a lányom itt tartózkodik önnel együtt!”

„És képzel, milyen vagány az öreg csaj!” – tudósított Gábor. – „Még tetoválása is van!” Kiderült, hogy az édesanya újságot olvasott az ágyban, miközben felcsúszott a hálóing ujjja, és csakugyan látszott a karján egy hat vagy hét számjegyből álló tetoválás.

Ez a jóember tényleg azt hiszi, hogy az öregasszony, amikor még nem volt öreg, a saját jószántából, sőt, jókedvéből tetováltatta a karjára azokat a számjegyeket? Most aztán viszszakapja padszomszédom a múltkori lekezelő megjegyzést. „Nem értesz te semmit!”

Elnézést kértem a könyvtárosnőtől az infantilis tréfáért, és bemondtam valódi, polgári, születési nevemet. De Bözsi most már gyanakodott. Az igazolványomat kérte. Biztosra vettem, hogy anélkül is tudja, ki vagyok. „Maga tényleg azt hiszi, hogy mindig, minden körülmények között tilos hazudni? Ha például partizánokat rejtegetek a lakásomon, és egy nyomozó megkérdezi, hogy nem tartózkodnak-e idegenek nálam, akkor is az igazat kell mondanom?”

Azokban az években – magam sem tudom, miért – partizánok rejtegetését éreztem az erkölcsi helytállás netovábbjának. Sokmindent rejtegettem akkoriban: könyveket, leveleket, gondolatokat. Partizánok rejtegetésére sajnos nem nyílt alkalmam. Huwawa rémuralma ellen nem bontakozott ki partizánvékenység.

A könyvtárosnő lehajtott fejjel, halkán válaszolta: „Jobbra van a szépirodalom, balra a történelem és a filozófia.”

Közben a felszabadulás harmincadik évfordulója feledésbe merült. A gyümölcsfák virágba borultak. A vizsgák, az érettségi és a felvételi, közeledtek. A hadkiegészítő parancsnokságon zajlott a sorozás. Egészséges voltam, katonai szolgálatra alkalmasnak bizonyultam. Rostás Gábor arra számíthatott, hogy orvostanhallgatóként nem viszik el katonának, de az apja a biztonság kedvéért az egészségügyi felmentést is elintézte neki.

Az iskolában elhalványodtak, elszürkültek, már-már összezsugorodtak Huwawa rémuralmának prominens képviselői.

Ott volt Mennyei Jenő, aki az óra első percétől az utolsóig feleltetett, és aki sohasem mulasztotta el, hogy gúnyt űzzön a feleltetésre kiszemelt iskolai tanuló családnevéből és testi jellegzetességeiből, majd prófétai arckifejezéssel megjósolja: húsz év múlva, 1996-an melyik pesti aluljáróban kéréget majd, melyik vasúti töltésre fekszik majd rá keresztben, melyik vidéki elmegyógyintézetben lesz drótháló ágyhoz szíjazva a feleltetésre kiszemelt gimnáziumi tanuló.

Ott volt Salgó Zoltán, aki minden alkalommal tajtékzó szitokárdatot zúdított Marc Chagall festészetére (és csak fokozatosan értettem meg, hogy nem annyira Chagall színeit, inkább a származását tartja gyűlöletesnek), és aki rendszeresen felvitt a lakására egy-egy

iskolai tanulót, mindkét nemből, azzal az ürüggyel, hogy aktot rajzol róluk, lányok esetében előre leszögezve, hogy nem fogja magára vállalni az esetleges magzatelhajtás költségeit.

Ott volt Jatagán Béla, akiről az a hír járta, hogy a felszabadulásnak mondott esemény előtti hónapokban nyilas pártszolgálatos volt, és mint a hungarista eszme iránt elkötelezett személy nem riadt vissza egy kis Dunába lövéstől, de az elrejtett értéktárgyak hollétére irányuló kényszervallatásuktól sem idegenkedett.

Még ott voltak, de már annyira jelentéktelennek láttam őket, hogy az volt az érzésem: elég volna ablakot nyitni, és percek alatt szétoszlanának a levegőben. Újabb, nálunk is fiatalabb életek vártak arra, hogy az említett három férfi becsapja, megszegyenítse, megnyomorítsa őket.

Rostás Gábor pedig a fülembé súgta, hogy gyűlöli ezt az országot, és mihelyt alkalom nyílik rá, disszidálni fog.

Pedig nem is a Magyar Népköztársaság bántotta, hanem csak annak egyik állampolgára, konkrétan: a Robi. Úgy bizony, Spornstreich Róbert egy éjszaka lesben állt annál a lágymányosi háznál, amelynek egyik lakásán Gábor lelte gyönyörűségét Bözsiben, miatt Bözsi édesanyja a szintiszta igazságot mondta a telefonba, aztán pedig felcsúszott ujjú hálóingben újságot olvasott, a Párt központi lapját.

És amikor hajnaltájban Gábor kilépett a ház kapuján, Spornstreich nevelő célzatú testi fenytésben részesítette. Belemarkolt a hajába, odacsapta a fejét a falhoz, és kétszer-háromszor végigdörzsölte az arcát a vakolaton. Ezt követően talán össze is rugdosta egy kicsit.

Mondanom sem kell, hogy Gábor meg sem próbált védekezni. Nem ütött vissza, noha megtehetette volna. Egyrészt jóval gyengébb volt a tartalékos tisztnél, nem is volt semmi jártassága a verekezésben, soha nem tanult küzdősportot, másrészt a lelke mélyén igazat adott a tettelegességre vetemedő férjnek. Ő csak azt kapja, amit megérdemelt: ez volt a véleménye, és ezt fenntartotta később is. Különben is: őt Spornstreich még időben figyelmeztette. Előre megmondta, hogy baj lesz.

Addigra már abbamaradtak a Balzac utcai hétvégi együttlétek. Padszomszédom vagy túl ritkán adott százforintost a házmesternek, vagy a házmester ábrándult ki a bankjegyen látható Kossuth Lajos meg nem alkuvó szabadságvágyából. Egyik szombat délután a szülők váratlanul visszaérkeztek a lakásba, rányitották Gáborra és a fiatalasszonyra az ajtót. Közölték Bözsivel: három percet, azaz száznyolcvan másodpercet kap arra, hogy felöltözzék és távozzék a lakásból. Gábort, aki Bözsivel együtt szeretett volna távozni a lakásból, felszólították, hogy maradjon ott, ahol tetten érték, ő pedig engedelmessé vált a felszólításnak, mert úgy ítélte meg, hogy nincs más választása.

Ezt követően Bözsi édesanyjánál találkoztak még néhányszor, de Spornstreich erőszakos fellépése után ez a lehetőség is megszűnt. Különben is, az édesanya a Szovjetunió világtörténelmi szerepéről tartott hosszú prédikációkat, mielőtt kettesben hagyta volna Gábort Bözsivel, és közben már-már kacéran kivillantotta hat- vagy hétszámjegyű tetoválását, amelynek valóságos eredete akkor már tudvalevő volt padszomszédom előtt.

Egy pillanatra megfordult a fejében, hogy az öregedő irharétegről leolvasható hat- vagy hétjegyű szám csakugyan összefüggésben állhat Huwawa rémuralmával, ahogyan a verés közben is, amelyet kapott, Spornstreich nem önmaga volt, hanem Huwawát képviselte. Olyan meggyőződéses embernek, amilyen ő volt, a képviselő is meggyőződés lehetett.

Bözsi a verés óta minden alkalommal elmondta Gábornak, mennyire megveti a férjét, amiért előbújt belőle a vadállat. Ez viszont azt is jelentette, hogy Gábort sajnálja. Én pedig nem voltam képes magamat rászánni, hogy figyelmeztessem padszomszédomat: a szánalom csak egy macskaugrásnyira van a lenézéstől, vagyis a fiatalasszony valójában nem a nála három évvel idősebb férjét veti meg, hanem tíz évvel fiatalabb szeretőjét.

Padszomszédom csakugyan férfiatlanul viselkedett: el akart szaladni Spornstreich elől, de a tartalékos tiszt nemcsak erősebb volt nála, hanem gyorsabb is.

Spornstreich, német hangzású neve ellenére – vagy talán éppen azért –, hitbuzgó magyar hazafi volt. A nemzeti eszmét össze tudta egyeztetni a kommunista kollektívizmussal. A trianoni békediktátumra mint személyes sérelemre gondolt vissza, és hangoztatta, hogy „előbb-utóbb legalábbis a Felvidéket és Észak-Erdélyt visszakapjuk”, mert az „nekünk visszajár”. Éjszakába nyúló, szenvedélyes vitákat folytatott Bözsi édesanyjával, aki

viszont hitt a proletár internacionalizmusban, és legfőbb meggyőződése volt, hogy az osztály nélküli társadalomban a nemzetek is megszűnnek.

Veje, a vegyészmérnök ilyenkor keserű szavakkal szidalmazta a szabadkőműveseket és a farizeusokat, akik elárasztják az országot, és a Párt soraiba is befurakodtak. Tele van velük a Pénzügyminisztérium és a Tervhivatal, de ott pöffeszkednek a Rádióban és a Televízióban is. Minden magyar összetartozik – tette hozzá –, kivéve azokat, akik magyarul beszélnek ugyan, de éppen a lényegüket tekintve nem magyarok.

Nem értettem, hogy egy ilyen ember miért éppen egy Auschwitz-túlélő nő egyetlen lányát, egyetlen hozzátartozóját látta jónak feleségül venni. Azt sem értettem, miért ragaszkodik a feleségéhez, ha nem szereti és nem becsüli.

Aztán már fölösleges volt ilyesmiken töprengennem. Azt a nem túl okos kérdést sem tettem fel, hogy: Gábornak miért nincs elég ereje és elszántsága otthagyni a szüleit? Talán bizony nem tud lemondani a szülői otthon nyújtotta biztonságról? Nem akar hátat fordítani idősebb Rostás életvezetési utasításainak?

Ami viszont nem kérdés, hanem tény volt: Bözsinek „végre megjött az esze”. Gábor szülei fogalmaztak így egy magánlevélben, amelyet ők, a címzettek meg is mutattak egyetlen fiú-utódjuknak. Az egészen különböző érzések között, amelyek Gábort elfogták a szakítás után, vezető szerepet játszott a megkönnyebbülés.

Hasonló megkönnyebbülés nekem is jól jött volna. Szerettem volna megfélekedezni Huwawa rémuralmáról, de nem lehetett, mert a rémuralom változatlanul fennállt. Egyre puhább, egyre tejszínhabosabb lett, mégis változatlan maradt. Szerettem volna Huwawát visszaküldeni a képzelt lények panoptikumába, de ott volt egykori padszomszédom... azaz, éppen, hogy nem volt sehol. Az 1980-as évek elején egy ismerősöm azt mesélte, hogy Rostás Gábor félbeszakította orvosi egyetemi tanulmányait. Egy másik ismerősöm azt állította, hogy Rostás Gábor disszidált. Egy harmadik azt a hírt osztotta meg velem, hogy Rostás Gábor a Blaha Lujza téri aluljáróban a lépcső legalsó fokán ül, és kéreget.

Azonnal felszálltam a 7-es buszra, odamentem, és körülnéztem az aluljáróban. Gábor csakugyan ott ült a lépcső legalsó fokán, előtte baseball-sapka, amelyben sokkal több érme is elfért volna, mint amennyi addig összegyűlt. Úgy láttam: vagy mégsem ő az, hanem valaki más, vagy ha mégis, akkor annyira megváltozott, hogy a legjobb akarattal sem ismerhetek rá.

Ő viszont rám ismert. Azt állította, hogy egy utolsó szemétláda vagyok. Hogy előző nap is arra jártam, és felrúgtam a sapkáját. Hogy szétgurult a pénze, és aznap már többé senki nem adott neki semmit. Felugrott, vagy inkább keservesen feltápáskodott, miközben az öklét rázta felém. Ha mellbetaszítom, elterül. Mégis inkább sarkon fordultam, és a metró bejárata felé siettem. Úgy kalkuláltam: vagy nem jön utánam, vagy ha mégis, akkor úgysem jut a jegykezelő automatánál tovább.

Szerettem volna elfeledkezni Rostás Gáborról, de nem lehetett, mert Huwawa még mindig jelen volt. Még mindig, és már megint, és egyre inkább. Az volna a feladatom, hogy mindezt elmondjam részletesebben és pontosabban is, de képtelen vagyok azzal hitegetni olvasóimat, hogy tovább is van. ■ ■ ■

Márton László (Budapest, 1959): író, műfordító és esszéista. Könyvei a Kalligramnál: *M. L., a gyilkos* (2012), *Ami kis köztársaságunk* (2014), *Faust I-II.* (műfordítás, 2015), *Hamis tanú* (2016), Walter von der Vogelweide: *Összes versei* (műfordítás, 2017), *Két obeliszk* (2018). A Nibelung-ének teljes, új fordítását 2019-ben fejezte be, mely 2020 tavaszán jelenik meg.

Lénával a bárban

I.

töltenek még baileyst vagy prolibb
helyeken fernetet, hiszen a vermut ideje rég lejárt,
íze ottragadt a családi ünnepeken felszolgált,
cukrozott szélű poharak peremén

léna piros szeme fekete, ilyen sokáig ázott
madárberkenye az avarban,
félig rothadt és még nedves. léna kedves.

rebbentsük szét a szemüket reánk vetők
férges fergetegét, léna! karolj belém, vagy
csak *hajolj bele a hajamba!* héjaájben
[r]ettenve néznek [majd] a rózsakoszorús
ifjak, lányok egy [suhogó berkenye-]pártra.

II.

várad estémbe csöppent hajad vöröséből.
narancsültetvényektől messze, búzatáblákhoz közel
vagy kukoricacsuhé, sistergésmentesen.

ahogy kocsmákban sört csapolnak,
olyan hosszú a pillanat,
és megkövül vagy habbá lesz.
újságban írtak-e már rólad cikket,
régén a Lloydban vagy egy mai FAZ-ben akár?

karpereced mennyezetig röpíted –
légypapíros lámpák vaksi fénye embervakondokat termel.
egynéhányuk átbballag a hídon. ködben levetkőzni
meztelenre.

III.

száz évvel ezelőtt is ugyanilyen voltál
elképesztően nő
hódprémes kabátgallérod alá szorult egy
hajtincs
derekad tavaszi vessző
buggyanó rügy a két melled

léda voltál,
kalapodról a strucctoll valahol lemaradt
és azóta látlak igazán amióta
vakon elhagytalak

IV.

fesztiválózni járunk mostanában
spagettipánt alatt hever bőröd –
trikó, farmer,
bokádon egy tetovált sas,
mintha csak a váradi csarnok madara lenne –

sátorban alszunk, hajad sörszagot áraszt
– összeböfögte a tomboló tömeg –
de te így is az vagy:
utazó homokszemcse a szaharából,
érmindszenti házam ablakán.

V.

régen a strand volt a minden!
bikini pántfüzerek jelezték a lángost
íz, illatot, színt egyben
hévízen, az aranyhomokon vagy a vadaš termálfürdőben
bőrelváltozások kitiltva
csattogtak a combok cuppogtak a talpak

a hattyú formájú úszógumit azóta
flamingó-gumimatrac váltotta fel
maradt azonban a kék szín,
egész medencényi

persze ez sem érvényes teljesen:
összeázva hullámzó emlékképek,
hordja-viszi őket a termálvíz,
szobor delfinek nézik a partról,
ahogy a pezsgősarok felé úszol,
hajad beleakad klór szagú uszonyukba

Veres Erika (1986, Érsekújvár): költő, műfordító, az Isztambul Egyetem Német Nyelv és Irodalom Tanszékének doktorandusza. Első verseskötete *Duett a sárban* címmel tavaly jelent meg a Kalligram Kiadó gondozásában.



Fotó: Tóry Gergely

Egy vezér vallomásai

Velkyhafen nevezetességeiből, igazságosan elosztva, mind a négy égtájra jutott egy-egy. Északon a cukorgyár fújta a füstjét, ahonnan az őszi kampány megkezdésétől tavaszig rothadt répaszagot és finom réparepszéléket hordott a szél a központ felé, ha északról fújt.

A város keleti szögletébe telepítették a cementgyárat, ezért, ha keletről fújt a szél, akkor szürke, púderfinomságú por lepte be a város kerthelyiségeinek viaszosvászon terítőit, és az utcán parkoló Trabantokat, Skodákat, Ladákat és Zastavákat.

A legkellemetlenebb mégis a déli szél volt – és ez volt a leggyakoribb –, mert ez a tenger felől fújt, és ahelyett, hogy friss sós levegőt terelgetett volna a város fölé, a hatalmas halfeldolgozó üzem rothadt, sós halszagát hozta. Az üzem mellett egy panellakótelep is állt, az ottlakók akkor is érezték a bűzt, ha semmiyen szél nem fújt.

A VPF-et, a Velkyhafeni Pedagógiai Főiskolát pedig nyugatra építették, ahonnan semmilyen bűz vagy por nem érkezett a belvárosba, csak zajos, inni és bulizni vágyó diákok – főleg lányok, mert többségében ők tanultak a főiskolán.

A korábbi kis halászfalu, Malyhafen nőtte ki magát Velyhafenné, amikor a huszadik század elején fölépítették a cukorgyárat, majd néhány év múlva a halfeldolgozó üzemet és a kereskedelmi kikötőt. A főutcát eklektikus, kétemeletes házak szegélyezték, volt néhány középület, bíróság, tanácsháza, kórház és mindazok a hivatalok, melyek egy vajdasági székhelynek dukáltak.

A nemzetközi kikötőben viszont nagy élet folyt, a világ minden részéről érkeztek a kereskedelmi hajók, a matrózkocsmákban és éjszakai bárókban százféle nyelveken kiabáltak a részeg tengerészek, akik mindennel csencseltek, ezért egy különös piacféle is működött a rakpart végében.

Tudtam, hogy fél évig dolgoznom kell, csak utána kaphatok ösztöndíjat, ezért már eleve olyan munkát kerestem, ahova diákként is járhatok majd. Egy kocsmában kérdezgettem a munkáskinézetű figurákat, és mindenki azt mondta, hogy a cukorgyárban csak ősszel kezdődik a kampány, addig ott biztosan nincs felvétel, a cementgyár meg elég jól fizet ahhoz, hogy ne legyen munkáshiány.

Menjen csak a halrohasztóba, ott mindig van meló, magyarázta az egyik melós.

A halkonzervgyárba, kérdeztem.

Igen, de mi csak halrohasztónak hívjuk,

Vagy szardíniarohasztónak, tette hozzá egy dülöngélő overallos.

Mielőtt kibuszoztam volna a gyárba, szállás után néztem. Megvettem a helyi újságot, *Velkyhafen Správyt*, ahol bőven voltak albérlethirdetések, tekintettel a közelgő tanévre. A szobák árai is szerepeltek, így feltűnt, hogy a Ryba Argintiu lakótelepen jóval alacsonyabbak az árak, mint a város többi kerületében. Aztán a kocsmában megtudtam, hogy ez a hal-földolgozó közelében van, ezért meg kell szokni a bűzt.

És mennyi időbe telik megszokni, kérdeztem a pultosnőtől.

Van, aki egy hónap alatt megszokja, van, aki meg soha, felelte.

Nekem csak egy hónapra kellene, mert szeptemberben már jogosult leszek kollégium-ra, a pénzem már nagyon kevés, és ha úgy is a halrohasztóban dolgozom, akkor végül is mindegy, gondoltam, és kibuszoztam Ryba Argintiuba, ahol a szokásos szürke betonrenges fogadott, és néhány száz méterre látszottak a halgyár vörös klinkertéglás, boltíves épületei. A bűzt jól lehetett érezni, de nem zavart annyira, mint ahogy számítottam rá. Tiszogattam én már disznóólat, az azért keményebb volt.

Úgy gondoltam, hogy nem olyan tulajdonostól bérek szobát, akinek van pénze hirdetni, hanem érdeklődöm, hátha találok valami olcsó és kicsiny szobát. De hiába kérdezgettem a házmestereket, a játszótéren az anyukákat, nem jártam szerencsével.

Elindultam a gyárépületek felé, ahova néhány kisebb utcán keresztül vezetett az út. Valami régi gyári lakótelep lehetett. Az apró előkertek mögött ócska, egymáshoz ragasztott házacskák, melyek tán már csak azért álltak még, mert a szomszédjukra támaszkodtak.

Az egyik bejárat mellett egy asszony ült a padon, s mikor látta, hogy a házakat nézegetem, odakiáltott:

Keres valakit, fiatalember?

Albérletet keresem a blokkházaknál.

És talált?

Még nem, pedig sürgős lenne. Nem tud valamit?

Fölállt, a kerítéshez jött, alaposan végigmért, aztán megkérdezte:

Miféle szerzet maga?

Ősszel kezdem a főiskolát.

Úgy láttam, ez tetszett neki, mert elmosolyodott, és végigsimított a haján.

Tudja, mit, fiatalember? Jöjjön be, főzök egy kávét, és majd kitalálunk valamit.

Törökös kávét főzött, kis rézkancsóból töltött az apró, kupicaszerű üvegcsészébe. Néman kortyoltunk, ő nem kezdett beszélgetést, hát én is hallgattam, csak vizsgáltuk egymást. Testes, magas, erős asszony volt, olyanféle, akire azt mondják, hogy „tenyeres-talpas”. Arca kemény és határozott, és a teltsége miatt nem szabdalták ráncok – öreg, gondoltam. Ez egy öregasszony. De nem úgy, ahogy Kobilkát láttam öregnek, mikor megpillantottam, aki akkor huszonnyolc volt, én meg tizenhét, hanem rendesen öreg. Lehetett ötven, de akár több is, egy húsz éves fiúnak az már mindegy. Negyven, ötven, hatvan... már mind vénség.

Micsoda muszklík, fogta meg a karomat, ami nagyon meglepett, kicsit hátra is hőköltem.

Aztán összeszedtem magam, és mondtam, hogy boksoltam.

Na, jöjjön, intett, és az apró konyhából bevezetett a szobába, amiből balra egy vécé nyílt zuhanyzóval, jobbra pedig vastag függönnyel leválasztott rész, ahol egy ágy állt. A szoba nem volt kicsi, inkább az alacsonysága tűnt fel. Ha kinyújtottam volna a karom, szinte elérem a plafont.

Kiadnám magának ezt az ágyat, mondta.

Az ágyat?, csodálkoztam. És maga hol aludna?

Én ott, a sezlonon, mutatott a szoba közepére.

És mennyi lenne?

Ne féljen, megalkuszunk.

De mégis mennyi?, sürgettem, amiből láthatta, hogy pénz szűkében állok.

Higgye el, fiatalember... hogy is hívják?

Luko.

Én Dorintá vagyok. Dorintá Kései, nyújtotta a kezét.

Luko Voditi, fogtam meg a kezét, ami nagy volt, de elég finom. És meleg.

VEZÉR

Hidd el, Luko, és bocsánat a tegezésért, hisz a fiam lehetnél, szóval hidd el, ennél olcsóbbat nem találsz a környéken, mondta, és még mindig fogta a kezem.

Köszönöm, meggondolom. De előbb megnézem, van-e valami munka a halfeldolgozóban, dadogtam, és elhúztam a kezem.

Biztosan lesz, mondta. Nyugodtan gyere vissza, ha érdekel a dolog. Ennél olcsóbbat úgysem találsz, és még a ruháidat is kimosom, szolt utánam, én meg zavartam elsiettem.

Mikor az utcáról hátrapillantottam, láttam, hogy néz utánam. Intettem, mire mosolyogva visszaintegetett.

Az üzembe azonnal felvettek, akár kezdhettek is, vételezzek munkaruhát aztán rajta. De mondtam, inkább holnap kezdenék, előbb még lakást kellene találnom. Csak keressen, felelték, mert náluk nincs munkásszálló. Akkor jöjjetek holnap hatra, legyenek pontos, mert akkorra érnek ide a halászok az éjszakai fogással.

Akkor holnap hatkor, búcsúztam el a munkafelnevőtől. Ja, majdnem elfelejtettem, és mi lesz a dolgom, kérdeztem búcsúzóul.

Segédmunkás lesz. Mindig ott dolgozik, ahol éppen kell.

A pénz, amit kínáltak, átlagosnak volt mondható, mindenestre több, mint amit apám keresett a tehenészetben, és azt is megbeszéltem, ha majd belejöttem, órára is fizetnek, tehát, ha megkezdődik a főiskola, hatkor kezdek, és ha úgy gondolom, tízkor már el is mehetek. Legföljebb olykor ellógom az első órákat.

Náluk az a hattól tízig tartó időszak a legrumlisabb, mikor beömlik az a sok szardínia, magyarázta a munkafelnevő. Persze, csak ha nincs holdtölte, tette hozzá, amit akkor még nem értettem.

Amikor kiléptem az üzemből, megint eszembe jutott Dorintá Kései asszony. Nem tudtam eldönteni, hogy annak a fiúnak szolt-e a kedvessége, aki a gyereke lehetne, talán neki is van, ne adj' isten volt egy fia, és most szívesen látna engem a házában, és gondoskodna rólam, vagy annak az izmos fiatal srácnak, akinek az ágyába bújna. Mikor ezt megfogalmaztam magamban, megborzongtam, mert elképzeltem azt a sok öreg húst, amint rám telepszik. Undorítósnak találtam.

De végül is, nincs más lehetőségem, a hirdetésében szereplő albréleti árakat nem tudom kifizetni, még akkor sem, ha már keresek, mert úgy számoltam, a főiskola mellett heti húsz-huszonöt óránál nem tudok többet dolgozni, ráadásul mindenhol előleget is kérnek. A pályaudvaron mégsem lakhatok, hát visszamegyek Dorintá nénihez, és reménykedem, hogy fiaként kezel.

Ha meg nem, hát csak meg tudom védeni magam. Mégsem retteghetek attól, hogy megerőszakol egy öregasszony.

Bekiáltottam a házba, hogy jönnék, de elhozom a csomagomat az állomásról.

Várlak, Luko, mondta.

A szállásom viszont nagyon előnyösnek bizonyult, ráértem tíz perccel a munkakezdés előtt kiugrani az ágyból, magamra rántani a ruhát, és hatkor már húztam is föl az üzemben a fehér gumiköpenyt, a csizmát és a hajvédő sapkát.

Dorintá Kései már este odakészítette a szendvicsemet, amit a nyolc órai szünetben ettem meg. Nem mondom, a bűzben eleinte majdnem kifordult a számból a sajt meg a kenyér, de a muszlim Jetim szavai jutottak eszembe: „ha az életben maradáshoz kell, akkor enni kell és kész”, ezért – a fejező asztal mellett, mert az udvaron még büdösebb volt a rothadó szemek és kopolyúk miatt – letoltam a torkomon a falatokat.

Talán második hete dolgoztam már, amikor az egyik hajnalban, amikor a halászok pakolták le a szardíniát, az egyikük megkérdezte, hogy nincs-e kedvem néha kimenni velük éjjel, mert látja, elég erős vagyok a háló húzásához. Mikor mondta, hogy mennyit fizetnek egy éjszakáért, igent mondtam.

A lakásomtól alig tíz perc séta volt a kikötő, este nyolcra kellett mennem, akkor futott ki a hajó. Az öt fős személyezettel kártyáztam, heverésztem, míg a kapitány a megfelelő helyre irányította a hajót. Nekünk már akkor volt halradarunk, amit csak kevés motoros mond-

hatott el magáról, ezért arra is figyelni kellett, hogy ne kövessenek bennünket. Aztán, mi-
kor sötét lett, és egy nagyobb raj közelébe értünk, kivetettük a hálókat, aztán fölkapcsoltuk
a hatalmas reflektorokat, a vízre irányítottuk, hogy ezzel magunkhoz csalogassuk a halrajt.

Szép sárga gumikabátot viseltünk, mondták, azért, ha valaki vízbe esik, jobban lássák,
merre fulladozik. Nem volt bonyolult, de keményen kellett húzni a kötelet, utána kiszede-
gettük a hálóba akadt halakat, válogattuk őket, végül hajnalban vissza a kikötőbe. Hat-
kor már otthon is voltam.

Dorintá Kései asszony nem volt hajlandó megmondani, mennyi az albérletem díja, csak
legyintett a kérdésemre, hogy majd megbeszéljük, de már az első nap is reggelit csomagolt
nekem, és mikor délután kettő körül hazaértem, meleg ebéddel várt.

Nagyon jól főzött! Szerettem én mindig is enni, de igazán akkor fedeztem föl, hogy
mekkora gyönyörűséget okoznak nekem az asztali örömeik. Ízletes és kiadós ételeket ké-
szített Dorintá, hogy ilyeneket főzött a férjének is, amíg az oda nem veszett a tengerben,
mert halász volt. A hálózásához meg a halasláda emelgetéséhez bizony kell az energia,
mondogatta.

Olykor egy nagy tál gyuvecset tett elé, máskor húsgombóc csorbát, vagy mititét
sok ajvárral, csípős halpaprikást is kaptam tőle, de ezerféle hal ezerféle elkészítési módját
ismerte. Halász cimborái be-beugrottak hozzá egy-egy vajhallal, lepényhallal, durbinccsal,
feketesügerrel, kardhallal vagy ördöghallal, meg persze a rákokkal, kagylókkal, apró ten-
geri szörnyekkel, amit aztán megsütött sókéregben, főzte fokhagymás petrezselymes lé-
ben, beleszelta a spenótos rizottóba, párolta erdei gombával, rántotta, posírozta, grillezte.

És az ételekért sem fogadott el pénzt, mint ahogy a lakásért sem, mint hamarosan ki-
derült.

Egyre kínosabb volt a helyzet, de azzal nyugtatgattam magam, hogy talán a fia is oda-
veszett, és most anyai ösztöneit éli ki rajtam.

A fiának is ilyesfélét főzött, Dorintá asszony, kérdeztem egy nagy tál bigos után.

A fiának? Nincs nekem fiam.

De volt, ugye?

Mér' lett volna? Nem volt nekem soha gyereke. Nem így akartuk, de így alakult.

Én meg elhallgattam, csak faltam a bigost, amiből nem sajnálta a sertéscsülköt, de még
borjúhúst, erdei gombát és aszaltszilvát is szerzett bele valahonnan a savanyúkáposzta mellé.

Azért ez a kérdés izgatott, és amikor nem volt otthon, kutatni kezdtem a szekrényébe,
hátha találok valahol férfiruhát, vagy fotókat, ami a fiára utal, de semmi különös nem
leltem, csak azokat a decis, csavaros tetejű kis dunsztosüvegeket, melyekkel a szobai szek-
rényének az egyik polca volt tele. Miért nem a konyhában tartja ezeket, és minek ennyi?,
tűnődtem, de aztán megfeledeztem a dologról.

Kiderült, hogy csak szeptember közepén kezdődik a tanítás a főiskolán, mert előtte va-
lami ismerkedési táborba mennek, amihez nem sok kedvem volt. Főleg, mert jól keres-
tem a halászkodnál. Ez volt a szardínia-halászatban a főidény, és novemberben be is feje-
ződik a fogás. Majd csak február-március környékén folytatódik, ahogy az idő engedi. És
a holdtölte is csak szeptember második felében jött, ugyanis akkor nem mentünk ki a ten-
gerre, mert nem értek semmit a reflektorok. Havonta úgy húsz napot lehetett halászni, és
ebből még lejöttek a viharos, esős napok.

Meglepett, de Dorintának volt telefonja is. Még soha nem laktam olyan helyen, ahol
lett volna telefon, de most jól jött, mert olykor hívtak, hogy ne induljak, ma nem futnak
ki, olyan időjárás előrejelzést kaptak.

Szeptember elejére csendes meleg időt ígértek, tehát inkább halászni mentem, mint az
ismerkedési táborba. Lesz még alkalmam ismerkedni velük, gondoltam.

Kései asszonnyal nem beszéltünk a főiskoláról. Ő nem kérdezett, én meg nem mond-
tam. Nyilván sejtette, hogy itt az ősz, és én megyek tanulni, valószínű kollégiumba köl-
tözöm, de úgy tett, mintha elfelejtette volna. Nekem is egyszerűbb volt így. Néha besé-
táltam a belvárosba, vagy elbusoztam a főiskolára, vagy könyvtárba mentem, de neki is
voltak külön útjai, amikor elegánsan fölöltözött, és vörös napernyőjével a kezében, az-
zal, hogy jár egyet, órákra eltávozott. Olykor meg egy elegáns férfi jött hozzá nagy fekete
Tátra személykocsival, akivel elmélyülten tárgyaltak, de mindig úgy, hogy én ne halljam.

Ki ez, kérdeztem, ő meg, hogy a férje egykori cimborája, de jól vasalt öltönyében meg az arany nyakkendőűjével nem úgy nézett ki, mint egy csóró halász barátja. Amúgy meg, hallottam egyszer, hogy Noszityel úrnak szólította, és ugye, egy régi barátot nem „urazunk”. Olykor meg telefonáltak neki, és akkor lehalkította a hangját, úgy tárgyalt.

Már egy hónapja laktam nála, szeptember elseje volt – emlékszem szerda, mert akkor délelőttönként mindig bement a városba a piros napernyőjével –, amikor a szokásosnál egy kicsit tovább aludtam. A napjaim egyébként úgy alakultak, hogy hajnali hatkor ettem valamit, aztán kettőig aludtam, ő meg közben csendben főzögetett a konyhában, vagy ment az ügyeit intézni. Kettőkor keltem, megebédeltem, aztán fél hétig volt még időm, hogy besétáljak a belvárosba egy sörre, vagy a könyvtárba, mert újra elkezdtem olvasni. De ha szépen süttött a nap, kiültem a kis udvarra, és ott olvastam.

Tehát azon a szeptember elsején tovább aludtam a szokásosnál, mert nagyon kemény éjszakánk volt a hajón, talán már három is lehetett, amikor fölbredtem.

Gyere már, elhűl az ebéded, mondta Dorintá.

Elém tett egy egész vasserpenyő bryndzové haluškyt, jól meghintve tepertővel, én meg magamba tömtem az egészet. Akkor meg a jóllakottságtól álmosodtam el, és mondtam, hogy visszadőlök emészteni. Még a kávé sem kértem, pedig már forralta a vizet.

Öt óra körül felbredtem, de még mindig nem akaródzott fölkelnem, meleg, derűs idő volt, éjszaka kemény munkára, nagy fogásra lehetett számítani, és persze több pénzre, ezért úgy döntöttem, lustálkodok még egy kicsit.

Félálomban hevertem, amikor valami matatót éreztem az ágyékom körül. Fölnyitottam a szemem, és láttam, ahogy Dorintá Kései asszony térdel az ágyam mellett, és mindkét keze könyékig a kockás takaróm alatt.

Csukd be a szemed, súgta, csak lazítsál.

Mi mást tehettem volna? Jobb, ha nem látom, gondoltam, és visszacsuktam a szemem, ő meg finom mozdulatokkal simogatni kezdte a farkam, aztán a szájába vette, és olyan puhán, értőn, bő nyállal szopogatta, hogy Kobilka is megirigyelte volna ügyességét. Úgy egy perc múlva surrogást hallottam, egy pillanatra kinyitottam a szemem, és láttam, hogy húzza le magáról a ruhát, ezért gyorsan vissza is zártam, hogy inkább érezek, mint lássak.

Aztán már csak azt éreztem, hogy fölém guggol, és finoman belém csusszan. Milyen jó nedves ez az öregasszony, futott át az agyamon, aztán meg azon csodálkoztam, milyen szép egyenletes ritmusban mozgatja magát le-föl, le-föl. És akkor nagyon kíváncsi lettem, hogyan csinálja ezt az öreg csontjaival, mert mintha a levegőben lebegne, olyan finoman ereszkedik belém, majd emelkedik föl, mintha nem is lenne teste, mintha csak egy szűk nedves hüvelyből állna. Nem éreztem a súlyát.

Hála istennek, pedig az nyilván van neki, vagy nyolcvan kiló! Hát hol az a hatalmas test?

Félig fölnyitottam a jobb szemem, és láttam, ahogy szétnyitott lábbal guggol fölöttem, térde és izmos combjai dolgoznak, keze csípőn, miközben finoman emelkedik, süllyed, emelkedik, süllyed. Az arcomtól néhány centire pedig nagy kerek mellei távolodtak, közeledtek, ringtak. Amikor éppen közelkerült a melle a számhoz, kicsit megemeltem a fejem, és bekaptam a duzzadt, előre meredő bimbót, és finoman szopogatni kezdtem. Erre ő a következő ütemben úgy emelkedett, hogy mellét a számban hagyta, csak a fenekét emelte.

Szopjad csak kicsim, mondta. Meg is haraphatod, ha jól esik.

Én meg harapdálni kezdtem a kemény bimbót, meg körülötte a sötétbarna bársonyos bőrt, és üvöltve élveztem.

Ő leugrott rólam, ismét a szájába vett, hogy kiszopja belőlem az utolsó magvakat is, aztán beljebb tolt az ágyon, és mellém feküdt.

Hány éves vagy Dorintá, kérdeztem.

Ötvenöt.

Tizenhárommal több, mint az anyám.

Azt mondod, akár a nagyanyád is lehetnék?

Azt, feleltem, és megint szopni kezdtem a mellét, de most a másik bimbót, amit nem értem el, amikor a hátamon feküdtem, és kezemet először simítottam végig a hátán. Forró volt és bársonyos. Aztán a karját simítottam végig, majd a combját, és mindenhol feszes és bársonyos volt a bőre.

Öreganyám, mitől ilyen a bőröd?

Szagold meg, mondta.

Föltérdeltem, és szaglászni kezdtem a nyakát, a karját, a combját, aztán, mikor a hátára fekdűt, bizonytalankodtam, de végül a combjai közé is befűrtam a fejem. A combja belső oldalán feszűlt a legbársonyosabb bőr, és ennek volt a legkülönösebb illata.

De a bőrén mindenűtt éreztem valami különös aromát. Nem mondom, hogy jó volt, de azt se, hogy rossz, mint amikor sok év múlva először a szarvasgombát kóstoltam, amiről kimutatták, egyik ismert íz közé sem sorolható. Először meglep, aztán megtanulod szeretni, és ha ez megtörténik, akkor szinte függő leszel tőle. Így voltam én akkor ezzel az illattal, barátkoztam idegenségével, de nagyon izgató volt. Ahogy szagolgattam, máris újra merevedésem támadt. Aztán az illattól megrészegűlve belecsókoltam a szeméremajkak kelyhébe, és megint elmentem.

Beledugom az orrom egy öregasszony pinájába, és mint egy kamasz eldurranok, morogtam.

Ez nem akármilyen pina. És nem akármilyen bőr, mondta, és mintha a hangja is megváltozott volna, selymesen bűgött – legalábbis akkor úgy hallottam.

Vén boszorkány, hát mit tudsz te? Mert nővel ilyen jól még nem éreztem magam.

Apám halász volt, anyám meg piaci halárus, nekem már kislánykoromban ki kellett menem a standunkra, aztán én lettem a kikötő legnépszerűbb halaskofája. És tudod, miért?, mert szép voltam, és kedves a vevőkkel, tudtam, hogyan kell leszerelni az erőszakoskodó halászokat, matrózokat. Úgy, hogy ne sértődjenek meg, de azért békén hagyjanak. Hamar észrevettem, hogy amikor leűtök egy halfejet, de különösen, ha a pikkelytisztítás után, azt a finom, csűszós nyákot a karomra kenem, és csak később mosom le, bársonyossá teszi a bőröm. De még akkor is szaglott, amikor hazaértem és lemostam, ezért a grűsfátim sajtolta zűld olívaolajjal kentem be, és a halnyák meg az olaj az évtizedek alatt beszívódott a bőröm alá, egész a hűsűmig. Meg hát még most is... kuncogott, olívával... még most is naponta átkenem a testem.

És halnyákkal?

Néha azzal is. Meg mással is, nevetett.

Aztán mi az a más.

Nagyon kíváncsi vagy, Luko.

Újra szaglászni kezdtem, és kerestem a hal és az olíva szagát, de csak egy különös, vadítű illatot éreztem. A jó koktél is olyan, ha valami új íz, illat jön létre, akkor nem érzed ki belőle, hogy miből keverték.

Ezt éreztem akkor is, jó volt és izgatű, de nem tudtam volna kitalálni, mi ez.

Na, jó, a bőrűd ettűl ilyen, de mitűl kemények még mindig melleid, és mitűl ilyen feleszes a puncid, öreganyám?

Azt hiszem, attűl, hogy nem szűltem. Nem rángatta egy csomű gyerek a mellem, és alul se bűjt ki belűlem egy sem. Nem mondom, hogy örűlűk ennek, de ha már annyi szoműrűsűgűt okozott ez, legalább legyen belűle némi hasznom, örűműm is, mondta, és magára hűzűtt, mert érezte, hogy kész vagyok egy újabb bevetésre.

Mikor lefordultam rűla, lihegve nyűszűrűgtem:

Te jó ég, ötvenűt éves!

És ha ilyen jól baszűl, kicsi Luko, most már ennyi is maradok.

Valűban remek fogásaink voltak azon az őszűn, kerestem is rendesen, de tudtam, hogy a pénz egy részét félre kell tennem, mert indul a fűiskola, és a halásziűdény is hamarosan befejezűdik. Az űzembe meg már nem sok kedvem volt visszamenni, fűlleg, hogy telen a lefagyasztott szardíniákat dolgozták fel. Halászként tűbb pénzűrt kevesebb volt a munka, és azért sokkal kellemesebb volt a tengeren melűzni, mint a bűdűs űzemben robotolni.

Néha előbb lementen a kikűtűbe, és sétáltam egyet a tengerészpiacon, ahol a vilűg minden részűrűl jűtt hajűsűk adták, vettűk a portékájukat. Voltak itt hanglemezek, farmer-nadrűgűk, mēter hosszű elemes rádiűmagnűk, western bűrcsizmák, műsoros kazetták, ék-

szerek, rugósbiciskák, akkumulátoros rezgő műfaszok, kéziszerszámok, színes selyemingek, minden, amit a férfinép szeret, mert itt a portékát inkább férfiak árultak férfiaknak.

Még szeptember elején megláttam egy fekete bőrdzsekit, ami nagyon megtetszett, Törökországban készült, és állítólag báránybőrből varrták, de drága volt. Nekem drága. Ötven nyugatnémet márkát kért érte egy libanoni matróz. Alkudni kezdtem, le is mentem negyvenig, de tudtam, semmi értelme, amennyit én tudnék adni érte, azért úgysem kapom meg.

Másnap, amikor reggel hazaértem, és beléptem a konyhába, láttam, hogy Dorintá a rekamié alatt matat, s mikor észrevettem, gyors mozdulattal visszahúzta a helyére a fekhelyét. Mikor azt hitte, hogy már alszom, elment vásárolni, én meg fölkeltem, elhúztam a rekamiét, és amikor alaposan megvizsgáltam a padlót, láttam, kiemelhető az egyik deszka. Körömmel alányúltam, fölemeltem, és alatta egy halom pénzt találtam. Még dollár és nyugatnémet márka is volt. Nem sokat gondolkodtam. Ha te, öreganyám, ilyen gazdag vagy, mondtam magamban, akkor veszel nekem egy bőrdzsekit, aztán kivettem öt darab tízmárkás. Már tettem vissza a lécet, amikor meggondoltam magam, és a dollárkötegből is leemeltem néhányat. Négy darab ötdolláros volt, s amikor átpörgettem, Abraham Lincoln csodálkozva nézett rám azzal a bajusz nélküli, beesett lópfájával. Nyugi, öreg, mondtam neki, megdolgoztam ezért.

Aztán elszégyelltem magam, de nem azért mert loptam, hanem mert munkának neveztem magamban azokat az isteni baszásokat Dorintá nénivel.

Még aznap délután megvettem a bőrdzsekit, és amikor hajnalban hazaértem, Dorintá odalépett hozzám, és végigsimította a vállam.

Nagyon finom bőr. Török?

Bólintottam, aztán mentem volna tovább, de ő megfogta a vállam.

Több volt, mint öt garas, az biztos.

Nem sokkal.

Egyél, aztán menjél aludni, mutatott az asztalra, ahol már ki volt készítve a reggelim.

Másnap, mikor megérkeztem az éjszakai munkából, az asztalhoz ültem, ő is leült melém, és megfogta a kezem.

Luko, nem kell neked lopnod tőlem. Adok én neked, ha kell.

Ne haragudj, de annyira szerettem volna azt a dzsekit.

Máskor szóljál, és adok, mondta, és bement a szobába.

Gyere, Dorintá, egyél velem, és mesélj nekem.

Visszajött, töltött magának egy kávét, én meg biccentettem, hogy hallgatom.

Már akartam neked mondani, de valahogy nem volt rá alkalom.

Én is sejtettem valamit, azok az üvegek a szekrényben, meg az a Noszityel úr, akiről azt hazudtad, hogy az urad barátja, meg az a sok pénz.

Luko, tudod, mi az a kaviár?

Láttam már, de még nem ettem. Olyan piros meg fekete...

A piros az a lazac ikrája, az nem igazi kaviár. A rózsaszín a törpemarénáé, a sárga a kecsgeé, a kaviár az szürke vagy fekete, az a tokhalé. A legjobb, a tokhalak királyáé, a belugáé, amit vizának is neveznek. Az íze diós, krémes, az ikrák héja elolvad a szájban. Az ókorban ezzel fejezték be a lakomát, a középkorban csak a királyok kereskedhettek vele, most meg tíz éve, egy nemzetközi egyezmény miatt nem halászható. Csak tenyészetekből kerülhet a kereskedelembé. Hát ez az én titkos mesterségem, a beluga kaviár készítése. És ez nem ám tenyésztett beluga, ahol mesterségesen forgatják a vizet, melegítik, világítják, mindenféle vegyszerekkel gyorsítják az ivarérését. Én vad belugákkal foglalkozom, igazi tengeri példányokkal, melyek akár száz évig is élhetnek, és csak tizennégyéves korukra lesznek ivarérettek.

Mint egy ember, mondtam.

Mint egy ember, bólintott. Én főleg húsz év körüli tíz-tizenkétkilós tokhalakból nyerem ki a kaviárt, amelyek szeszélyes áramlatokban, tengerben meg a folyók torkolatánál szabadon úszkáltak a meleg napfényben, és a sejtelmesen világító holdfényben, magyarázta átszellemülten.

Na, te költő! De hát nálunk nincs is beluga, mondtam.

De van! Csak nagyon ritkán fognak a halászok, és akkor is vissza kellene dobnuk. Február végén, március elején van a tavaszi, és november elején az őszi ívásuk. Akad néhány halász, aki tudja, hol foghat, és a pénzért vállalja a rizikót.

Meg te is, mert gondolom nem törvényes, amit csinálsz, mondtam neki.

Persze hogy nem, de az évtizedek alatt kialakult erre egy jól működő rendszer. A férjem is halászta a belugát.

De neked mi dolgod ezzel?

Én tudom a titkot, amit csak kevesen; a legkisebb veszteség nélkül kiemelni a hal petefészkeiből az ikrát, ezt csak kézzel lehet, és minél jobb valaki, annál kevesebb a veszteség, mutatta felém két tenyerét. És azonnal fel kell dolgozni, hogy minél tovább elálljon. Ahogy mondják, ez a legegyszerűbb: be kell sózni az ikrát, aztán már lehet is enni. De nem itt, az én konyhámban eszik a pénzes kuncaftok! Tartósítani kell, de úgy, hogy olyan maradjon, mint frissen. Na, Luko, ez a művészet. Ezt tudom én.

Azt, hogy beszózd? Az a tudományod?

A legjobb kaviár a mallasol, aminek öt százalék alatti a sótartalma. Aztán vannak nyolc százalékosak, de még tíz fölöttiek is. De az már csak a szádát marja, ráadásul a sóoldat, amit felszív az ikra, átalakítja a szemek belső szerkezetét, és elveszti az ízét. Viszont így jól beszóvza az áruházak hűtőpultjain akár egy évig is eláll. De az öt százalék alatti sótartalommal még nulla és két fok között se lehet két-három hónapnál tovább tárolni.

És mit tudsz te, öreganyám?

Én három százalék sótartalommal, akár egy évet is tudok, Luko, és mindezt vad, és nem tenyésztett belugából.

Jó sok pénzért, gondolom.

Bizony, nem is öt garasért. De viszik is! Ezek a kis üvegjeim eljutnak Krajnstadt legjobb éttermeibe, de a kereskedelmi hajók kapitányai még Párizsba meg Tokióba is viszik. A japánok különösen szeretik a gyengén sózott kaviárt. Főleg, ha beluga, ráadásul nem tenyésztett.

De akkor miért nem mentél valami jobb lakásba? Házba?

Jó ez nekem. Itt van a közelben az a hentesbolt, ahol berendeztem magamnak a hátsó raktárban egy hűtött szobát, a késekkel, vágóasztalokkal, riasztóval, ha jönne valaki. A hentes jó emberünk, hallgat, mint a sír.

És tartja a markát.

Persze hogy tartja. A rizikót mindenki pénzért vállalja. A halászok meg a jeges ládákkal úgyis jönnek minden reggel, ők hozzák a belugáimat, leadják a hentesboltban, ott bontom föl őket, aztán itthon tartósítom.

Itt, ebben a kis konyhában?

Itt. Megvan az a néhány eszközüm, és tudod, egy tíz kilós belugában hány kiló ikra van? Mire a bolt hűtött raktárában kiviszem a petefészkekből, lehártyázom, leszedem róla a zsírt, addigra úgy hetven deka marad. Ha három halat hoznak egy nap, ami már nagyon jó, akkor két kiló csillogó, szürke, nagy szemű ikrát hozok ide a hűtőtáskámban. Az csak elfér itt? Ahogy meg üvegbe kerül, azonnal jön érte Noszityel úr a Tátrájával. A csomagtartóba hűtőládát szereltetett, ami a szivargyújtóról működik. Ő teríti az árut. De van néhány vendéglős, aki maga jön hozzám érte. Azért is mondtam volna el neked a titkom, mert novemberben ezek az üvegek ott állnak majd a hűtőben.

Ebben?, mutattam a konyhai hűtőszekrényre.

Ebben. Néha öt-hatezer dollárnyi kaviár is ott dekkol, nevetett. Persze nem mind az enyém a pénz, fizetnem kell a halászokat, a hentest, Noszityel szedi le a legnagyobb sumrát, aztán tartja a kezét a szállító, meg most már te is Luko. Igaz?

Hát... nevettem, és megkívántam a húsos boszorkányát, kigomboltam a blúzát, a dekoltázsába szagoltam, megragadtam a karját, és az ágy felé húztam. ■■■

Kerékgyártó István: 1953-ban született Kaposváron. Péccsett jogot, majd Budapesten filozófiát végzett, hat regénye jelent meg, színdarabjait négy országban mutatták be.

sorsunk legelején



anyám mutatott egy fotót rólad,
az orrom alá nyomta telefonján
a képed. néztem és nem tudtam,
kié ez a puffadt arc, elfeketült
fogak, ki ez a matt részeg?

együtt voltunk gyerekek
a nagyszülőknél. tízévesen
elkötöttünk egy lovat,
szőrére ültük a gebét
és dinnyét loptunk, bejártuk
a határt. „u” szeges csúzlival
pucérháton lőttük a szomszéd
cigányfiút, csak mert fröcsögve
beszélt. és a falusi utca
srácaitól, a nagyoktól,
ha menekülnünk kellett,
mezítláb a tarlón,
városiaknak, nekünk,
nem volt ellenfelünk.

vérzett a talpunk, majd
a seb beszáradt. gyíkokat fogtunk
a mezőn és kint fürödtünk
az udvaron egy bádognakban.
veremből gyűjtött pucércsigákkal
ijesztgettük a postás incikét.

most meg keresztbe állt szemekkel,
kopaszon vigyorogsz itt.
évek óta nem tudni rólad semmit.
elvettél valami léha csajt,
a gyerekedet azóta sem láttad.
emlékszel?- én fogtam a fejed,
tíz évesen, mikor a sósorszesz után
az egész ebédet kihánytad.

tetováló-szalonod lett, meg
modern falfreskókat csináltál
búzló kocsmáknak. olyan sztorikat
nyomtál, hogy senki fel nem
ismerhetett belőlük többé.

egyszer még írtál chaten,
féltékenyen, a piás
csajod miatt. neked jó volt
minden vele, én meg kétszer
ha láttam a csajt, te hülye!
azt sem tudtam, mi volt
a keresztneve.

azóta csend, eltelt vagy
öt év megint. irigykedtél,
hogy én vagyok a nagy, pedig
lehattél volna mindannyiunktól
híresebb? boldogabb?
persze, lehet, hogy az vagy,
ahogy itt vigyorogsz. kár, hogy túl korán
halt meg az anyád. szeretnivaló,
és hízelgő voltál, nem úgy mint én,
és hogy tudtad megváltani a világot,
jó lenne beszélnünk még egyszer,
de ott, még a sorsunk legelején.

levél

Kántor Péternek

ne haragudj, hogy ennyit hallgattam,
jött ez az álom, amiből itt találtam magam
bokáig kitakarva. hajnal van, persze,
ott már, az álomban megbeszéltünk mindent,
hogy a hosszú hétvégén befejeztem
a könyved, *valahol itt van még az ágy alatt*
a földön, firkáltam, írtam bele pár verset,
tudom, hogy nem haragszol, hagytál benne
hosszá néhány üres oldalt erre. szótlán voltam,
igen, nagy volt itt a baj, és nagyobb a rémület:
az öcsém, akivel végül is nem találkoztál,
harmincöt éves, két kicsi gyerek,
szóval eddig szép családi sztori. tipikus nyárelő,
zöldülő fákkal, menetrend szerinti fiatal férfi,
menetrend szerint diagnosztizált hererákkal.

klassz, hogy itt voltál, ne haragudj nagyon, hogy azóta
se email, se telefon, s hogy ebben a nyitott álomban elpanaszoltam
minden bajom. most meg a kakukk szól, hajnali négy, az eresz alatti
gerlepár is ébren, halálos csend után végre, kis zajos nyugalom.
fene se tudja, hogy ez a sok történés, így együtt mit jelent,
de száz szónak is csak egy a vége, tegnap ki lett mesve a fiúnak
a bal heréje. fél lett az egész lent. egyik napról a másikra
elpusztult a macskánk vagy csak világgá sántikált,
mondd, ki tud kiigazodni ezen az egészen? már csak
a terápiákat kell átvészelni valahogy, tudod,
„a gond csak az, hogy ahány orvosság, annyi
méreg.” persze nem sírunk, pedig tényleg,
„csalni is volnának érvek” de ilyenekről inkább hallgatunk.
szóval vannak ezek a rémisztő szavak, de nem a *túl kemény*,
nem a *bal here*, inkább a *rák*, a *daganat*. jó-jó a képekkel
vigyázok, csak jókat őrizgetek rólad, s a családról, mikor mesét
olvasol fel nekik az ebédlőasztalnál, abból az északi könyvből,
amit az úton ide, debrecenben vettél. ahol esküvőre készültek
az állatok, de óvatlanok voltak és oda lett a vad szabadság,
akár a nyári program.” tudnak valamit ezek a lappok” – tudnak!
Befizettünk egy hetes szabadságra, most meg a hely, üresen, ott van.
jöhet a kemoterápia, meg nap- helyett a célzott gammasugár.

de a macskánk még holnap megkerülhet, az indulat, jobb indulattá nemesülhet, családok majd egészben, boldogan heverésznek a tengerparton. beszéljünk másról inkább, remélem megkóstoltad azt a szatmári szilvát, amit én is nagyapámtól kaptam. jó lenne összefutni, utazom pestre talán már májusban.

különben jól vagyunk, minden rendben, nő a vetett fű, legel a nyúl, én meg szédelgek itt, akár egy spicces felnőtt, túlcipelt férfi szerepben.

élet szélcsendben

szeretteimet kivitem a gangra,
még egészen reggel volt odakint.
laposan jött a fény a mintás járólapra,
különben nyár vagy inkább kora ősz
lehetett. szerettük a reggelt, fokhagymás
pirítóst ettünk, teát ittunk egy csészéből
a gyerekekkel.
és azt figyeltük, hogyan szálldos a pára, gőz
vonult a tájon, s hogy milyen üzenetekkel.
kacagtunk, mert végül is túl a halálon,
vagyis itt van ez a haladék, ez a vasárnap reggeli
ünnepe. a fecskék már elhúztak, csak a drótok
maradtak, infúziók, a műtétek, terápiák
emlékei, nyúgnak? feloldozásnak? lényeg az,
hogy a gyerek, körbetakarva pléddel, meg
ne fázzon, figyeltük, mert hosszan magyarázott,
hogy a veréb is madár és szeretni kell mindet!
bólogatunk, de hogy nincs zokni a lábán, mondd,
elég nagy felelőtlenség részemről, szerinted!
és a madarakról ment tovább a beszéd,
hogy a baglyunkkal mi lehet, amit tavasszal
neveltünk. megtanult-e vadászni, van-e gangja,
családja, takaróba csavarta-e fiókáit az apja,
meg a zokni, ugye. aztán hallgatunk, aztán
megint tavasz vagy kora ősz, laposan az a fény
jön, a mintás járólapra.

dózsa györgy utca 12

még megvan a ház, s ha arra járok, a kapuból
benézek az udvarára. gyermekkorom csodavárát
belepte a rozsdá, gyom törte darabokra az apám
öntötte betonjárdát.

nyári-konyhában összebújva nagyanyámmal, mikor
a kerti fűzbe csapott a villám, s az azt követő dörgés,
vagy mikor jég verte be az ablakot. ma már csak azon sírunk,
hogy nincsenek többé ilyen összebújós nyári, nagy viharok.

a kémény a házon visszabontva, de a nyári-konyha
még ma is épen. a vályogház szája mögött nagyapám
negyvenéves szilvafája. és papa, milyen serény
volt, nem értettük, gyerekek, miért sóhajtoznak
a szomszéd házaknál az asszonyok és min mosolyognak,
amikor hazaindul, utána.

mamival viszont ketten, mert nyaranta ott aludtam,
este ha nyikordult a kapu, nagy megkönnyebbüléssel
sóhajtott, fordult mami, azon a régi faágyon...

na tessék, a múlt, milyen cifra ésszel koldul, míg én,
kívül csak, zsebre vágott kézzel, szájtátva állok.

hogy mára mindennek vége, papa még elseperte a havat,
aztán papát seperte el az élet. ámulok itt, mint ez a porta,
lakatlanul, kifoszthatatlan kegyelemmel. csordogál
a rozsdás bádogcsatorna, gyorsan kéne eliszkolni innen,
mielőtt szitálni kezd a köd, akár egy túl hosszú tarr béla-filmben.



Kürti László: 1976-ban született Vásárosnaményban. Költő, író. A Vörös Postakocsi folyóirat versrovatának szerkesztője. Könyvei: *Félszavak* (1999), *Akvárium* (2003), *Alkalmi otthonok* (2007), *Testi misék* (2012), *a csalásról* (2017). Új verseskötete a Kalligramnál jelenik meg *Ahogy én öleltem* címmel.



Párhuzamos Párhuzamos Párhuzamos valóságok valóságok valóságok

AZ egyetlen megoldás a párhuzamos valóság. Ő egy másik városban van, én pedig itt. Az a város nem túl biztonságos, ez sem, de én itt vagyok, ő pedig ott. Ha itt lenne vagy én ott, kevésbé foglalkoztatna, hogy hol biztonságos és hol nem. Rója az utcákat, az új környezettel ismerkedik. Három napja érkezett. Szerencsére a facetime működik. Ha a kamerát is bekapcsoljuk, néha látni is lehet egy-egy nevezetes helyszínt; egy gótikus katedrális vagy valamelyik parkot. A kamera azonban hamar lemeríti a mobilt, ezért óvatosan kell vele bánni. Igaz ugyan, hogy a Lokátor applikációval térképen is követhető merre jár, de az nem pótolhatja a személyes kapcsolatot. Hogy legalább egymás hangját halljuk. Pont most kanyarodtam be abba az utcába, ahol az egyetem van, látod?, kérdezi. Látom, felelem, és tényleg ott van a neve kezdőbetűje a térképen, ahol megadta. Bocs, majd később hívlak, mondja és hirtelen leteszi.

Nem tudom, éppen mi zajlik. Találkozott valakivel, vagy valami történt? Ha igen, akkor mi? Nem látom. Nem hallom. Várom. Szakad az eső. Előbb a mobillal szerencsétlenkedem, aztán az esernyővel, éppen a Flying Tiger előtt. Végül sikerül lehúzni az ernyőt. Belépek a boltba. Nem terveztem ugyan, hogy most veszek színes gyertyákat, de itt olcsó és jó minőségű. Bent meg mégis kellemesebb mobilozni, mint esőben, ha megint hív. Nem hív. Egy pillantást vetek a Lokátorra, a nagy P. még mindig ott van a térképen, ahol volt. Ez azt jelenti, hogy ő is még mindig ott van. A pénztárnál hosszú a sor. Elöttem egy népes csapat, nők és lányok, a fejükön hidzsáb, néhány kishíj. Nem beszélnek a nyelvet. Nem értik, amit a pénztáros mond. Hogy a rózsaszín plüss hattyúra csak akkor van kedvezmény, ha hármat vásárolnak belőle. Végre sor kerül rám. Fizetek. Telefonálnom kellene az adóhatósághoz, de nem biztos, hogy be tudom fejezni a beszélgetést, míg P. újra bejelentkezik facetime-on. Mert most már biztos hív. Egy esemest is küldtem már neki, megkérdeztem, mi van.

Holnap állítólag kisüt a nap. Le kellene nyírni a kertben a fűvet.

Sikerült elhoznom az igazolványomat az egyetemről. Most már tudok diákbérletet venni, meg sok helyre ingyenesen tudok majd bemenni, mondja. Az jó, felelem, de miért tetted le az előbb olyan gyorsan a telefont? Közben cseteltem, feleli. Tudod, szombaton érkezik a Márta a családjával. Vasárnapra belépőket rendeltek a kastélyba, kérdezték, velük akarok-e menni. Elmegyek. A szökőkutak is működni fognak a parkban, az összes, egyszerre. Az nagyon szép lesz, mondom, érdemes megnézni. Most merre jársz? Ott, ahol az a régi kolostor van, tudod, melyikre gondolok, mondja. Amelyiknek a kertjében egy apáca megpillantotta Szűz Máriát 1356-ban?, kérdezem. Igen, ott, válaszolja. Ja, akkor most is azon az útvonalon gyalogolsz hazafelé, mint tegnap, mondom. Igen, feleli. Mindjárt a hadtörténeti múzeumhoz érsz, konstátálom, és szememmel követem a P-t a Lokátor applikációban. Ez a hadtörténeti múzeum?, kérdezi. Igen, az ott jobbra, felelem. És ott távol, az az aranyozott kupolás, mi?, kérdezi. Pillanat, mindjárt megnézem a térképen, felelem, és bezoomolom a google mapsen. Az a mauzóleum, mondom, ott van Napóleon sírja. Igen, most már én is megtaláltam a térképen, feleli. Ez meg itt valami katonasuli, ilyesmi van kiírva rá. Mögötte megyek el. Cool, néhány öreg a bejárat előtt a salakon golyókkal játszik, mondja és nevet. Pétanque, felelem, klasszikus francia labdajáték. Lefotózom, jelenti, és átküldi a képet esemesben. Már az építkezésnél vagyok, mondja. Akkor mindjárt otthon, vágom rá, hiszen már tegnap elmesélte, hogy a lakáshoz közel van egy nagy építkezés. Igen, feleli. Most leteszem, majd otthonról hívlak. Rendben, válaszolom.

Egy-egy utazás után valami mindig becsomagolva marad a következő utazásig. A neszeszer félig kiürítve hever a fürdőszoba polcán vagy néhány ruhadarab nejlonzacskóban a fiókos szekrényen. Hetekig. Aztán általában minden a helyére kerül, de nem ritkaság az sem, hogy a neszeszer ott áll a polcon a következő utazásig. Míg itthonról hazamegyek. Ebben az országban hosszú éveket töltöttem, többet, mint abban a másik országban ahol születtem. Ezért itthon vagyok benne. De abban a másik országban is otthon vagyok, mert ott születtem és az anyanyelvemet is onnan hoztam, meg az emlékeim felét. Ennek az országnak a nyelvét is majdnem olyan jól beszélem, mint az anyanyelvemet. Itthon vagyok, de az évek múlásával egyre idegenebbnek érzem itt magam. Magam számára is majdnem idegen vagyok. Abban a másik országban, ahol szintén otthon vagyok, enyhül ez az érzés, mikor ott vagyok. Azt nem tudom, mások mennyire tartanak ott idegennek. Azt sem tudom, ha mindig ott lakték, s nemcsak rövidebb időszakokat töltenék ott, vajon mit éreznék. Nem hiszem, hogy ez az ország hiányozna. Nem biztos azonban, hogy nem kerítene hatalmába ott is az az érzés, hogy idegen vagyok. Amíg a gyerek kicsi volt, és velünk laktunk, nem gondolkodtam efféléken. Itthon voltam itt, mert ő is itt volt. Együtt voltunk. És mikor a másik országba utaztunk együtt, ott is otthon voltunk, együtt. Papa, mama, gyerek. Néha nagymama is. A gyerek most egy harmadik országban van. Csak virtuálisan van jelen. Egy kép a facetime-on, egy hang és egy nagy P. betű a Lokátor applikációban. Az előbb éppen azt mondta, otthonról majd hív. Ez az otthon azonban számomra nincs sem itt, sem ott. Nem vagyok benne sem itthon, sem otthon. Valójában neki sem otthona, hiszen nem ott született, nem töltött ott hosszú időt, nem beszéli az ország nyelvét és nem szerzett még barátokat. Most mégis éppen megy hazafelé, abban a harmadik országban. Vannak, akik úgy érzik, ott van az otthon, ahol éppen hosszabb ideig tartózkodnak. Mikor a gyerek az előbb azt mondta, hazafelé tart, tudom, hogy nem így értette. De nincs abban a helyzetben, hogy efféle kérdéseken törje a fejét.

A Flying Tigerből kilépve megállapítom, hogy még mindig szakad az eső. Néhány rendőrautó száguld el mellettem szirénázva. Később a neten olvasom, hogy nem messze onnan, ahol jártam, kora reggel valami leszámolás volt. A bandaháborúk egyik újabb epizódja. A bandák általában a kábítószerpiac felosztása miatt csatáznak egymással. Szokatlan, hogy az áldozat ezúttal egy nő volt. Egy fiatal anyát lőttek agyon fényes nappal, közvetlen közélről. A nő a karjában egy kisgyereket tartott. A kicsinek semmi baja nem esett, mikor az anyja lassan a földre csuklott.

Holnap állítólag kisüt a nap. Kinézek az ablakon. Le kellene nyírni a kertben a fűvet. A fűnyíró traktor sajnos éppen nem működik. Elszakadt az ékszíj. A kézi fűnyírót kell majd bevetni.

P. azt mondja, ott áll a lakás ajtaja előtt és nem tud bejutni. A kulcs elakad a zárban, hiába próbálgatja újra meg újra. Fordítsd az ellenkező irányba, ameddig csak lehet, mintha be akarnád zárni az ajtót, javaslom, és utána kezd újra kinyitni. Csinálom, feleli, de nem mozdul az ellenkező irányba sem a zár. Még egyszer, mondom, és szinte kezemben érzem a kulcsot, ahogy finom mozdulattal, hogy bele ne törjön, előbb balra, majd jobbra tekergetem. Érzéssel csináld, és ne kapkodj. Csak lassan, ne idegeskedj, mondom, miközben egyre világosabb, hogy ennek a fele se tréfa. P. senkit nem ismer a házban, a városban is alig valakit, s bár kiválóan tud angolul, ez egy olyan ország, ahol ebben a helyzetben angoltudásával nem sokra megy. Mutasd meg facetime-on, hogy néz ki. Megfordítja a kamerát. Idegen lépcsőházban egy idegen lakás ajtaja, régi típusú, talán a múlt évszázad közepéről. A kamera a kulcscsomóra közelít, lóg a zárban. Most még egyszer próbáld óvatosan ide-oda mozgatni a kulcsot, indítványozom. Sikerült még egyszer ráfordítani, jelenti. Akkor megpróbálom kinyitni. Lehet, hogy most már menni fog. A kulcs azonban nem mozdul. Félóra után mindketten feladjuk. Érzem, hogy közel a pánik, de leplezem. A tulajdonos azt mondta, elutazik, közli. Azért megpróbálom felhívni. Most leteszem. Aztán visszahívlak.

Várom. Az idegen lakás, amelybe éppen bejutni szeretne, most az ő otthona. Ott lakik, minden nap oda fog hazamenni, míg abban a városban van. Itt, ebben a városban egy felújításra szoruló, közepesen nagy ház az otthona. Ez a ház az én otthonom is. Meg P. apjáié. A ház üres. Régen nem volt az. Persze vannak benne bútorok, képek a falon, zongora, szőnyegek, virágcsokor az asztalon, és minden a helyén van, ahogy azelőtt, mégis üres. Sőt, egyre üresebb. Üres, de nem idegen.

Még mindig várok. A sütőtökből kikanalizott magokat szűrőben leöblítem, félreteszem. Hátha egyszer el akarom vetni őket. Egyszer eljöhét az idő, hogy önellátóak leszünk, és magunk termeljük meg, amire szükségünk van. Mindent nem lehet persze, de krumplit, zöldséget igen. Ha például bezárnának a boltok és élelmi-szerhiány lenne. Ez a fajta tök ugyan nem teremne meg ezen az éghajlaton, mégis elteszem a magját. Nagyon szeretem a sütőtököt. Ha a klímaváltozás robbanásszerű méreteket öltene, akár ilyen tököt, sőt, talán barackot, görögdinnyét és akár fügét is ültethetnék. A vikingek idejében voltak területek Észak-Európában, ahol a mediterránhoz hasonló volt az éghajlat. A vikingek nemcsak hadakoztak, hanem szőlőt is termeltek. Akkoriban a nap is sütött. Grönland partvidékét változatos növénytakaró borította. Innen kapta nevét.

A várakozás szétszórja a figyelmemet és feszültté tesz. Bár még valószínűbb, hogy a várakozás csak fokozza az eleve feszült és szétszórt állapotot. Nevezük ezt szorongásnak. Képtelen vagyok tizenöt percnél tovább egyetlen dologra koncentrálni, és egy-

szerre több mindennel párhuzamosan foglalkozom, lásd multitasking. A multitasking állítólag a Z generáció jellemzője, én azonban az X generáció tagja vagyok.

P. még mindig nem ír. Rápillantok a Lokátorra, azt mutatja, hogy a házban van, nem ment sehova. Valószínűleg az ajtó előtt áll és folyamatosan a tulajdonost próbálja elérni.

Míg várok, rákattintok az egyik legnagyobb napilap online felületére. Ez a hétvége viszonylag békésen telt, jelenti az országos rendőrfőparancsnok. Csak egy robbantás történt, egyetlen halálos áldozat nélkül. Lövöldözés sem volt.

A mai eset viszont annál jobban felborzolta a kedélyeket. Egyesek szerint az eredeti célpont a fiatal anya, Djamila élettársa lehetett, csak neki sikerült a helyszínről elmenekülnie. Az is lehet azonban, hogy a nő korábban egy bandatag ellen tanúskodott. Djamila orvostanhallgató volt. Élettársa, a kisgyermek apja, évekkal ezelőtt egy rablásban vett részt. Az öttagú banda egy pénzszállító autót támadott meg és hatmillió euró zsákmányra tett szert. A pénz azóta sem került elő, ám a bandatagok között nézeteltérések támadtak.

Átfutok egy mondatot a mellettem heverő nyitott könyvből: „Bár a harmincéves háború vallásháborúként indult, a fő törésvonal mégis a Német-Római Birodalomban abszolutizmusra törekvő császári hatalom és az ezzel szembeálló választófejedelmek között húzódot.”

Sikerült a fűtést megjavítani a házban?, érdeklődöm esemesben egyik barátomtól. Most csak pár napot tölt ebben a városban, azután visszamegy Dubaiba, ahol dolgozik. Ebben a városban van egy háza, ahol éppen elromlott a fűtés. Ez a ház hosszú évekig az otthona volt. De nemcsak itt van otthon, hanem abban a másik országban is, ahol én. Abban a másik országban született ő is, ott élt, és az anyanyelvét is onnan hozta. Most Dubaiban is van egy lakása, ahol otthon van, mert Dubaiban dolgozik. A fűtés azonban nem Dubaiban és nem abban a másik országban romlott el, ahol született, hanem itt, ebben a házban, ebben az országban.

Multitasking és párhuzamos valóságok.

Elindítom Mozart egyik zongoraversenyét, bár tudom, hogy a zene teljesen elvonja a figyelmemet minden másról és fokozza a szorongással vegyes melankolikus hangulatot. Persze lehet, hogy éppen ezt akarom.

Várom, hogy P. jelentkezzen.

Végre felhív P. a facetime-on. A nő, akitől a lakást bérlő, most érkezett haza. Két utazás között az éjszakát a városban tölti. Ez azért tiszta szerencse. Átküldte a férjét, de ő sem boldogult a zárral. Kihívták a lakatos, egy óra múlva jön. Most van öt óra, mondom. Hatig mit csinálsz? Semmit. Ülök a lépcsőn és beszélgetek a tulaj férjével. Tud angolul?, kérdezem. Elég jól tud, nem annyira, mint a felesége, de elég jól. Ő is francia? Réunionban született, mondja. Értem. Rendben, beszéljess. Jelentkezz, mikor jön a záras. Ha akarsz közben valamit, hívj.

A lépcsőn üldögél és beszélget. Tényleg szerencse, hogy a tulajdonost elérte. Egy óra múlva jön a záras. Remélem, nem késik. Jó, hogy néhány nap múlva megérkezik Márta, az egyik lakótárs. Nem kell majd minden nehézséggel egyedül megküzdenie az új környezetben. Aztán egy hét múlva a másik lakótárs is megérkezik. Hárman bérlik majd a lakást, három diák. Együtt könnyebb lesz.

Réunion 1638 óta a franciák birtoka, és a múlt század második felétől a fegyveres erők legfőbb támaszpontja az Indiai-óceánon. Fegyenc gyarmat is volt, majd kávé és cukornád termesztettek a szigeten. A lakosság hatvannégy százaléka afrikai. A többi indiai, pakisztáni, kínai, illetve indonéz eredetű. Csupán egy százalék francia származású fehér.

Negyedhétkor felhívom. Megérkezett a lakatos? Nem, még nem jött. Most beszél vele a pasi, a tulaj férje. Negyedhét, tizenkettő óta semmit nem ettél és semmit nem ittál, mondom. Megvárom mi lesz, de ne hívj mindig, feleli. Mikor tudok valami újat, telefonálok.

Hamar visszahív. Le kell mennem az udvarra. Egy félórán belül jön a záras. De miért kell ezért az udvarra menned? Nem tudom. Valamiért a tulaj nem akarja, hogy azalatt én is itt legyek. Nagyon furcsa, nem kellemes, felelem.

Az udvarról újra jelentkezik. Állok és nézelődöm, mondja. Miért nem ülsz le?, kérdezem. Nincs hova, de a falnak támaszkodom, mondja. Enned kellene. Ül be egy vendéglőbe a közelben. Még várok. Később hívlak, feleli.

Újabb félóra után én csörgetem meg. Mi van? Semmi új. Van aki, azóta mióta itt állok, már háromszor ment át az udvaron. Nézelődöm. Az udvaron azok járnak keresztlül, akik a másik házban laknak. Mindenki fehér, eddig csak egy feketét láttam. Ez ilyen környék, meséli. Most már tényleg menj enni, ez így beteg, szakítom félbe, lassan félnyolc. Ott van egyáltalán már a zárszerelő? Mintha hallanék valami kopácsolást, mondja. Lehet, hogy ő dolgozik. Megyek, és eszem.

A szomszédos utcában vagyok, jelentkezik be hamarosan. Egy koreai vendéglőben, Seoul Mama, úgy hívják. A Trip Adviseren nagyon jó pontokat kap. Tele is van. Elég drága hely. Most ez van, mondom, lényeg, hogy egyél végre, és igyál.

Telefonált a pasi, jelenti egy idő múlva. Visszamegyek, úgy tűnik kész a zár.

Ismét várok. Már félórája várok, mikor hív. A lakásban vagyok, mondja. De egyelőre csak úgy sikerült megcsinálni a zárat, hogy belülről működik, kívülről nem. Szóval addig itt kell maradnom, míg visszajön a lakatos. Mikor jön?, kérdezem. Holnap délelőtt. Felhív a tulaj, mikor jön. És most már nem érdekes, ha veled is találkozik a lakatos?, érdeklődöm. Azt mondták neki, hogy egy barátjuk vagyok, aki vállalta, hogy itt marad, mert ők elutaznak, válaszolja. Mindez akár gyanús is lehetne, de szerintem csak valamiért kavarnak. Talán a biztosító miatt, de holnapig már kibírjuk, felelem. Még jó, hogy tegnap bevásároltam és van itthon minden, mondja.

Bár a harmincéves háború vallásháborúnak indult, a fő törésvonal mégis a Német-Római Birodalomban abszolútizmusra törekvő császári hatalom és az ezzel szembeálló választófejedelmek között húzódott. – Ismét csak eddig jutok a könyvben. A folytatás úgyis ismerős. Sok konfliktus kisebb háborúhoz vezet, sok kis háború eredménye pedig egy nagy háború. Ebben semmi új nincs. A vallási konfliktusokban sincs. Ezeket mindenki tudja, mégis gyakorolja. Vagy mindenki tudja, és éppen ezért gyakorolja. Hogy el ne felejtsük. Hogy a kollektív emlékezet megőrizze a tudást. Persze az sem kizárt, hogy mégsem tudja mindenki, és minden nagy háború egyben gyermeki rácsodálkozás arra, hogy megint idejutottunk.

Remélem, megoldódik holnap a zár probléma. Még szerencse, hogy P. tegnap terakta a hűtőszekrényt. Vacsorája, reggelije van, ebédet is tud főzni, ha esetleg kérik a lakatos.

A fűvet nem lehet lenyírni. A szerelő elvitte a traktort, hogy az ékszíjat kicserélje. Különben is három hónapja minden nap esik az eső. Hol szítál, hol szakad, hol pedig záporok követik egymást. Ilyenkor úgysem lehet nekiállni a munkának. Olyan szürke minden, mint november végén. Kákit, szebb nevén Sháron gyümölcsét is termelnék, ha az éghajlat megengedné. A vikingek idejében megtermett volna itt az is. A kertben jelenleg csak két beteg almafa van, négy ribizlibokor és néhány virágágyás, általában virág nélkül. A nárciszt nem szeretik az őzek, de a tulipán, rózsa, krókusz, lilium, őszirózsa és még számos más virág bimbóit folyamatosan lelelegelik. Sokszor a ribizlibokor ágait is lecsupaszítják és végighasítják mikor a friss hajtásokat fogukkal letépik. A sok eső hatására a fű azonban igen gyorsan nő.

Tagadhatatlan a klímaváltozás. Ebben a hónapban a sokéves átlaghoz képest harmadára csökkent a napsütéses órák száma. A klímaváltozás lassítására és végső megfékezésére azonban számtalan hatékony javaslat áll rendelkezésre. A metán kibocsátást csökkentheti például, ha lemészároljuk a szarvasmarha állomány felét. A jövő úgyis a laboratóriumban készült húsoké. A húsfogyasztás különben is etikátlan, sér-

ti az állatok jogait, ezért át kellene térnünk a vegán életmódra, vagy legalábbis rovarok fogyasztásával fedezhetnénk fehérje szükségletünket. Kanadában tinédzser lányok ezrei tettek online fogadalmat, hogy míg a globális éghajlatváltozást a politikusok meg nem fékezik, nem szülnék gyermeket. Hasonló következtetést vontak le Finnországban is, ahol a cserkészmozgalom arra ösztönzi a fiatalokat, hogy önszántukból mondjanak le a családalapításról és a gyermekvállalásról. Ezek a klímaválság leküzdésére tett javaslatok egyesek szerint a kollektív öngyilkossággal egyenlőek, ám ne veszítsük szem elől a célt; a földi élet megmentését... Cél szentesíti az eszközt, mondta Machiavelli, az újkori politikatudomány atyja, aki arra jutott, hogy az etikai követelmények érvényre juttatása a politikai cselekvésben hiba.

Ebben az országban is aggodalommal figyelik az elkerülhetetlennek tűnő katasztrófa jeleit, ám a sajtóban elvétve olyan kissé eretneknek számító hangok is akadnak, melyek nem tartják helyesnek, hogy a gyermekeket és az ifjúságot még az iskolában is nap mint nap valamiféle apokaliptikus haláltáncsal ijesztgetik, mint a tudatlan középkorban boszorkányokkal, démonokkal, kísértetekkel, esetleg a patás ördöggel.

Ha úgyszincs kiút, akkor semminek nincs értelme, vonta le a következtetést egymás nyakába borulva két zokogó tizenéves egy klímátüntetésen készült interjúban.

Én még elteszem a tökmagot, a kamrában többféle vetőmagot is tárolok, s számba veszem, mit tudnék megtermelni. Kertünkben a föld tömény agyag, de ez sem tántorít el. A földművelésnek sohasem kedveztek az itteni éghajlati viszonyok, kivéve a viking aranykort. Igaz, a vetőmagot én sem jobb időkre készülve őrzöm.

Másnap tizenkettőkor még mindig nem jelent meg a lakatos. Hívd fel a tulajt. Ha nincs a városban, akkor is intézkedjen, javasolom P-nek. Oké, visszahívlak, mondja.

Várok. Tudom, hogy a klasszikus mesteremberek sehol nem híresek pontosságukról, ezért egy órát várok. Aztán esemesben érdeklődöm, mi újság. Semmi, feleli, a tulaj sem válaszol. Várom a lakatost. Csinálj valami ebédet, írom. Most főzök, feleli. Helyes, pötyögtetem a képernyőn a választ, s hozzábiggyesztek az üzenethez egy nevető szmájlit, plusz egy felfelé mutató hüvelykujjat. De csak üldözd a tulajt, teszem hozzá, miközben belegondolok, hogy P. ott van egy lakásban, ami most az otthona, és nem hagyhatja el, míg a zárat meg nem javítják. Enyhe klausztofóbiám támad.

Telefonálok. Mi újság? Kitisztul a kép. A tulajdonos lemondta a zárat, mert nem jutott egyezsége a biztosítóval. Csak akkor jön majd a lakatos, mikor a biztosító zöld jelzést ad. Most egyezkednek. A tulajdonos őrijong, hogy a szabadsága idején egy hegyvidéki tó partján, ahol ráadásul a térerő is rossz, ilyesmivel kell foglalkoznia. A zár harminc éve kifogástalanul működik, nem volt benne hiba, az előző bérlő sem panaszkodott rá soha. Nyíltan nem mondja, de részben P-t okolja a történetért. De az is lehet, hogy betörési kísérlet történt, véli a tulajdonos, és nem érdekli, meddig marad P. bezárva a lakásba.

Megvitatjuk a helyzetet. Sikerül P-t megnyugtatnom, miközben engem elfog az aggodalom. Egy másodperc alatt minden szörnyűség felvillan előttem, ami valakivel egy lakásba zárva megeshet. Igaz, kifelé azért van út, vagyis van kiút, és élelem is három napra. Ha azonban egyszer kilép, nem tud visszamenni, s megszűnik az otthon biztonsága. A kiút nem mindig azonos a megoldással. Elhagyni egy biztos helyet, ahova nem lehet visszatérni, nem megoldás.

P. vár. Várja, hogy a tulajdonos megegyezzen a biztosítóval. Én is várok. Várom, hogy a tulajdonos megegyezzen a biztosítóval. Amit meg lehetett tenni, már megtettük. Legalábbis így gondoljuk. Most arra várunk, hogy a külső tényezők is kedvezően alakuljanak. Tiszta szabadulós játék. Több feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy P. kiszabaduljon. Sok feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy félelmeinktől megszabaduljunk. Az világos, hogy P. helyzete előbb-utóbb megoldódik, de arra nem látok esélyt, hogy félelmeinktől valaha is megszabadulunk.

A félelem ott lohol mellettünk szüntelen, akár egy hűséges kutya. Ez közhelyesen hangzik, de legyünk őszinték, nincs olyan helyzet, amelyben ne kellene valamitől tartanunk. Maradjunk mindig éberek.

Facetime-on beszélgetünk. A kamera is be van kapcsolva, látjuk egymást. Olvasunk egymás tekintetéből. Szinte olyan, mintha egymással szemben ülnénk a konyhaasztalnál. Ez valamelyest megnyugtat, s a félelem visszahúzódik egy virtuális sarokba. A képernyőn nem látszik.

– Mikor pár napja a repülőtérre jöttem, a gyorsvasút nem is volt olyan gyors. Egy csomó helyen megállt. Olyan állomásokon, ahol a peronon rendőrök járkáltak le-fel golyóálló mellényben. A kocsí tele volt, és rajtam kívül csak egy fehér ember. Úgy látszik, arrafelé olyan városrészek vannak, ahol csak bevándorlók laknak – mondja.

Tisztában vagyok a szegregációval.

– Van olyan gyorsvasút is, ami tényleg csak a reptéren meg a városközpontban áll meg. Legközelebb majd meg kell keresned azt – mondom, és még sok minden másra gondolok, de túl messzire vezetne, ha most belebonyolódnánk a témába.

– Most nem tudok találkozni azzal a csajjal a szobafogság miatt.

– Melyik csajjal?

– Akivel az egyetemen, a welcome bulin dumáltam.

– A kolumbiaival, akiről meséltél?

– Nem. A szingapúri japán lánnyal. Japán, de Szingapúrban nőtt fel. Megbeszéljük, hogy ma vagy holnap beülünk egy kávézóba.

Sóhajtok.

– Majd máskor. Azért ez legyen a legnagyobb baj.

Ő is sóhajt.

– Egyébként a tulaj telefonált. Elintézte a biztosítót. Holnapután tízre jön a lakatos. Itt ültem végig tegnap este, itt van ma az egész nap, és az egész holnap.

– Összesen három nap. Pont kitartasz az élelemmel.

– De mit fogok addig csinálni?

– Beszélgetünk. Olvasgatsz. Van egy könyved, azt. Meg a városról a neten, hogy mit fogsz megnézni.

– Azért nem kellemes a tudat, hogy innen még két napig ki se tehetem a lábam...

Úgy látszik, ő most mérte fel, mit jelent, ha valahova be vagyunk zárva.

– Hamar eltelik az idő, meglátod – vigasztalom, remélem meggyőzően. – És mi van azzal a francia lánnyal, a régi csoporttársaddal, akivel együtt Angliában jártál tavaly egyetemre, aki most ott dolgozik a városban pár hónapig? Azzal is megbeszélted, hogy holnap találkozotok.

– Igen, de így velem se tudok.

– Nem lehet, hogy odahívod magadhoz? Viszonylag régen ismeritek egymást. Megírod neki, hogy mi a helyzet.

– Á, azt nem lehet csak így... És úgyse jönne. Egész nap dolgozik.

Hallgatunk. Több ötletem nincs. Egyedül van az idegen városban.

– Olyan jó lenne – mondja –, egyszer valakit elvinni Budapestre. Már régi vágyam, hogy megmutassam valakinek a várost. De nem tudom, kinek. Tavaly se jött össze. Akikkel tavaly Angliában jóba lettem, mindenkinek van barátja vagy barát-nője. Öten vagyunk a csapatban, összetartunk, tőkjől elvagyunk, de semmilyen nagyobb programot nem csináltunk együtt, mert ők már lekötötték magukat. Utazásról szó sem lehet.

Tudom, hogy egyre inkább ez a trend azokban a körökben, amelyekben P. mozog. Még a gimnáziumban lekötik egymást a fiatalok anélkül, hogy tudnák valójában ki a másik. Vagy milyen lesz két év múlva. Aztán élük a távkapcsolatot. Egyik itt, a másik ott tanul. Háromhavonta találkoznak.

– Ilyen fiatalon még nagyon sok minden változik az életben. Ezek a kapcsolatok sincsenek kőbe vésve. Majd találkozol egyszer olyanval is, akinek megmutathatod Budapestet, ne aggódj.

Hallgatunk.

– Azért mégiscsak a magyar lányok a legjobbak – mélázik –, van bennük valami... nem tudom megfogalmazni, de a kisugárzásuk... Á – legyint –, azok már mind foglaltak. A svéd csajok meg uncsik. Felszíneseek, buták, nem érdekli őket a kultúra és agyonsminkelik magukat. És humorérzékük sincs.

Egy darabig mérlegelem, hogy erre mit feleljek.

– Ne gondold, hogy mind foglalt. Szerintem sokan vannak hasonló helyzetben, mint te. Csak nehéz megtalálni őket. De nekik is nehéz megtalálni téged. És nem minden svéd uncsi.

– Sok magyar lány viszont nagyon provinciális. Nem tudja elképzelni, hogy egy ideig külföldön éljen, és csak a rántott húst meg a töltött káposztát hajlandó megenni.

Igaza van. Bár nem lehet általánosítani, de azt is megértem, hogy a svédeket unalmasnak találja. Egy sakkfeladványnál jóval nehezebb a globális térben megtalálni a helyünket úgy, hogy a kecske is jóllakjon és a káposzta is megmaradjon.

– Azon gondolkodom, hogy mások engem milyennek látnak. Hogy mennyire vagyok érdekes mások számára.

– Hmmm. Ez most hogy' jut eszedbe?

– Mert mindenkinek az a benyomása rólam, hogy mindig nyugodt vagyok és nagyon stabil, és nem tudom, hogy ez mások számára mennyire érdekes. Vagy mennyire unalmas. Például egy lánynak.

– Nem hinném, hogy ez bárki számára is negatív lenne. Inkább biztonságérzetet ad. És különben is, ha valakivel mélyebben megismeritek egymást, már nem foglalkozol azzal, hogy milyen benyomást tesz. Akkor ez már lényegtelen, mert a másoknak úgy vagy jó, ahogy vagy.

Lassan eltelik a nap. És eltelik a következő is. Mire az utolsó adag tészta elfogy, megérkezik a lakatos.

A kórházak előtt ahol a bandaháborúk áldozatait próbálják megmenteni, előfordul, hogy állig felfegyverzett rendőrök teljesítenek szolgálatot. A hatóságok így akarják megakadályozni a további leszámolást. Mikor valaki lőtt sebbel érkezik, minden más műtétet elhalasztanak. Felébresztik a már elaltatott kislányt, Felíciát, akinek éppen a vakbelét készültek kivenni. De Ali nagyon sok vért vesztett, talán a tüdeje is megsérült, azonnal cselekedni kell. Olyankor válik igazán kritikussá a helyzet, mikor egy nap több embert is lőtt sebbel visz be a mentő. Djamila még a kórházig sem jutott el. A lövöldözés helyszínén életét vesztesse, mikor karjában a csecsemővel lassan a földre roskadt.

Közeledik a karácsony. A kertekben, a házak ablakaiban, a tereken és az utcákon megjelennek a szokásos fénydíszítések. Lucia végigvonul az éjsötétben, fején égő gyertyakorona. Karbon lábnyoma bizonyára nem elhanyagolható. A villamosmegállóknál kiragasztott plakátokon sötétbőrű, fekete hajú, csillogó szemű kisgyerekek írnak hosszú kívánságlistákat a karácsonyi manónak. „Marxista Karácsonyi Vásár”, áll nagybetűkkel a Vészharang könyvkiadó plakátján. A szöveg háttérében Marx portréja. A kiadó logója egy térdelő alak, kezében hatalmas vörös zászlót lenget. Két kézzel markolja a lobogó rúdját.

A klímaszorongás legjobb gyógymódja az aktivizmus. Klímatüntetésekben a menet élvonalában haladjunk, zászlót vagy transzparenst tartunk a magasba, s az akusztikus hatás érdekében sípot fújunk. Készítünk szelfit a tüntetésen, melyet még a helyszínen tegyünk ki a facebookra. A közösségi médiában lájkoljuk azokat a bejegyzéseket, amelyek a földi élet elkerülhetetlen összeomlását vetítik előre, és magunk is posztoljuk a témához kapcsolódó bejegyzéseket. Persze ne feledkezzünk meg közben a környezettudatos életmódról. Személyes felelőssé-

günk természetesen jóval nagyobb, mint azé a kilencven multinacionális vállalaté, amely a Föld átlaghőmérséklet-emelkedésének ötven százalékáért felelős. Tanúsítsunk megértést azokkal a zöldpárti politikusokkal szemben, akik idő hiányában magánrepülőgéppel közlekednek két klímakonferencia között. Akkor cselekszünk helyesen, ha mi magunk lemondjuk a családdal tervezett nyári repülőutat.

A harmincéves háború idején is közlekedtek az emberek. Lóháton, lovaskocsival, ekhós szekéren, gyalogszerrel, keresztül-kasul egész Európán. Télen nem lehetett lóháton közlekedni, a lovak elakadtak a nagy hóban. Ez megnehezítette a béketárgyalásokra való eljutást. Volt olyan delegáció, amelyikre egy évig kellett várni, míg megérkezett. Még tartott a kis jégkorszak. Kemény telek uralkodtak novemberől március végéig. Nem volt takarmány, a lovak fatörzset rágcsáltak. Aztán elpusztultak, és a béketárgyalásokon fejedelmek, királyok asztalára kerültek. Mikor elfogyott a lóhús, az összegyűlt rendek kását, kenyeret és vizezett sört fogyasztottak. A tárgyalások akadoztak. Az elhúzódó hadakozások, a járványok és az éhínség alaposan megtizedelte a kontinens lakosságát. Arányaiban többen haltak meg ekkor, mint az első vagy a második világháborúban. A lutzeni csata volt a háború egyik legvéresebb csatája, de nem annyira kegyetlen, mint Magdeburg kifosztása. Ebben az egy városban huszonnégyezer ember halt meg, többségük saját otthonában égett halálra, mikor felgyújtották a házaikat. A harmincéves háború csak részben tekinthető vallásháborúnak, mert háttérben a Német-Római Császárság központosító törekvései és az ezzel szembeálló választófejedelmek konfliktusa állt.

A szerelő visszahozta a traktort, de végül teljesen leteszünk a fűnyírásról. A kert nagy része tocsog a víztől, szinte mocsaras. Az idő is hűvösebbre fordult, éjjel-nappal plusz négy-öt fok körül állandósul a hőmérséklet. Télen ez túl magasnak számít, de a fű növekedése ezen a hőmérsékleten már megáll. ■ ■ ■

■ **Lipcsey Emőke:** Budapesten született. Egerben magyar-történelem szakos tanári diplomát, Rueil-Malmaisonban orgonista, Göteborgban bölcsész, majd számítógépnyelvész diplomákat kapott. A párizsi Magyar Műhely avantgárd irodalmi-művészeti folyóirat köréből indult. Rendszeresen publikál képverseket, verseket, prózai műveket, valamint számítógépes hangköltészeti és vizuális művekkel kísérletezik. Az utóbbi években főleg a regényírás felé fordult. Legújabb regénye, *A vadnyúl bukfencet vet* (Kortárs, Budapest, 2017) svéd változata 2020 januárjában jelenik meg. Szépírói munkássága mellett műfordítással, újságírással és svéd–magyar kulturális csereprogramok szervezésével is foglalkozik. Jelenleg Svédországban él.



hódolat a rendszerváltásnak

baszd meg kijöhetnél volna élém
a dunapartra részegen
öngyilkossági szándékkal
visszaútra érvényes vonatjeggyel a zsebedben
tudod szerettem volna gazdag lelki életet élni
összeházasodni bárkivel
de úgy hogy én vagyok a pap
táncolni borotvaélen
borbélynak öltözötten
arcunkon tovadübörögnek a begőzölt gőzborotvák
kik a halál időpontját tudják
az orr-fül-gégeorvosok steril csipesszel
nyelvünket kitépik minden éjszaka
miért is mentem ki a partra
belefulladni a titkok bokáig érő tengerébe
széttaposott szemüvegemet keresgélve
táppénzes napok felett elszálló madár
csőrében hoz hűtőszekrényt nyugati személygépkocsit
sztereó televíziót a munkásosztálynak
most egy papírsebkeendő szeretnék tasunkó
kitörölni orromból a népfölkeléseket
fogalmazásból és orrtörlésből
mindig jó osztályzatom volt
de nem tettem magam hitelessé
bilinccsel gumibottal
megfogalmaztam a világot a saját szavaimmal
az öngyilkosok osztályán
a főápoló azt mondta
szidtdad a magyar népköztársaságot
gyurikám
nem láttad valahol a protézisemet
kiokádtam kommunizmustól részegen
tűzpiros velorexek és aláaknázott öngyilkosok
röpködtek körülöttem

a létező szocializmus kétszer negyedsávós autópályáin
most képzelj el egy nemzetiszín korcsolyát
vagy egy jégen csúszkáló töltőtollat
nem tudtam hajdan leírni a godot-t
csak vártam vártam vártam
vártam hogy töltsenek
nem baj tasunkó nézd meg
nekem nem töltenek
az én töltőtollamba ezek már nem is töltenek
55 munkásőrparancsnok van a helyszínen
de nincs náluk óvszer kötszer lőszer
ó exportra szánt régi harcosok
ki öntötte le a habostortát savas esővel
ki dugott kézigránátot
a gyerekkori hócipőmbé
ünneplő télikabátban
hétköznapi nyáréjszakán
pálinkát vedel a hullaház
VIGYÁZZATOK MEG NE GYULLADJON BENNE

ó honnan jönnek ők
a bulldózervezetők
a csáklyakezelők
a vízbefúltakat felvezetők
az idő kivégző-négyszögében
a kerekasztalnál ülök
tasunkó eljött a gondolkodás ideje arról
ez itt most lábszag
vagy túlérett sajt szaga
érezem lószarba lépek holnap éjszaka
rajtam a rejtelmes idő rímkenyszerzubbonya
szeretlek tasunkó de meg fogsz utálni megint
mint diplomás hullamosó a diplomáciát
a borostás borotvahabok átosonnak
a katonai ellenőrző pontokon
életlen borotvák közelednek
arteria carotisunk felé
hullámszik a kapcsolatunk édes
elszállnak a véres papírsebkezők
a véres vörös csillagok felé
de jó most kifújhatom magamat végre
akár a halott öregasszonyok a járdaszélen
kiülök a pártház elé
és csak a nőket nézem
és pisilnem kell
kimegyek a vécére és vissza sem jövök

rámköszönnek a kommunista karácsonyfák
az útszéli halott macskák
betűrímek büvkörében bűdös budikban
adyt szavalnak a benarkózott politikai vécésnénik
kik a díjat előre kérik
pártmegváltók vigyorognak
a pártszerű vécéfülkék faláról
letolt gatyával tolatunk a forradalomba tasunkó
és a seggünket fényesre törli egy szebb jövő

én jobban szeretem a vértelen őrszgyűléseket
és forradalmakat
és ellen-ellen-ellenforradalmakat
ez itt egy véres számháború
az számít úgyis amit képzelünk
ha már számolni nem tudunk
piroslámpás házakat hoz nekünk
a vörös segély
piroslámpás országot hoz nekünk
ne pironkodj testvér
segítsd az apparátból kibukottakat
ne lőjétek egymást
mindannyian ávósok vagytok
voltagek
lesztek
most az eszemben jár az eszter
vágyakozom
ez itt egy új kor kezdete
akkor most kell valami ihletnek lennie
de nincs
nincs
nincs
milyen kellemes érzés volt hányni
émelygett régóta a gyomrom
és azt sem tudtam
én most történelmi időkben okádok
azt mondtad
tele vagyok önbizalommal

megfogalmaztam a világot a saját szavaimmal
kisseprűvel és porronggyal kezemben
mindig úton voltam két telefonfülke között
ahonnan nem lehet felhívni senkit
mentem a csontritkulásos éjszakában
lekéstem a fontos temetéseket
jelentéktelen születéseket

nem voltam ott mikor kilőtték
vízagyúból a barátomat
a halál fekete záróvonalát
útjainkra ki festette fel
ki játszik arcainkkal halálnyomdát

ó felvenni sem érdemes telefonok
kétforintosok és mocsok
elmondom ünnepi beszédemet telefonon
nyomdászok én nem születtem gyomán
DE MINDIG TISZTELTEM A HAGYOMÁNYT
én most a lábrács alatt vagyok
vagyok mert mocskolódom-mocskolok
bizony veszélyes hulladék az ember
honnan jön kérdezd meg tőle
elpuhkannak a lila léggömbök tasunkó
nem értem mért füstölgök itt
mint a pártközpont minden kéménye '89-ben
egy teljes nyáron át
és engedélyezett pálinkánkat védjük
nem tudjuk mit tartogat számunkra a tavasz
tanksapkarózsás télnyári forradalmakat
kilőnek bennünket vízagyúból tasunkó
belőnek bennünket a falba szögnek
kémgyanús részeg újszülöttek
megyünk laposkúszásban
a pluralista pöcegödrök felé
és majd egy díjnyertes fotó leszünk
míg arcunkon végigdübörögnek
a begőzölt gőzborotvák

1989. december – 1990. április

Debreczeny György: 1958-ban született Budapesten, jelenleg is itt él. Könyvtárosként dolgozik. Tagja a Szépirók Társaságának, valamint a Nagy Lajos Társaságnak. Legutolsó kötete: *szelektív üveg-hegyeken innen* (Syllabux, 2017).



A nemzet napszámosa

Híába tiltakozott úgyszólván egy emberként a tantestület, kikényszerítette az önkormányzat Béres iskolaigazgatói kinevezését. Futótűzként terjedt a rossz hír a tanáriban. A mi jelöltünk igyekezett előttünk jó képet vágni vereségéhez, idegességét azonban elárulták remegő kezei, amint tíz percen belül immár a sokadik cigarettát gyújtotta meg a kijelölt dohányzóhelyen. Néhány szempárban könnyeket láttam. Akadtak, akik kilátásba helyezték felmondásukat, aztán persze mégsem tették kockára önnön egzisztenciájukat, hiszen odahaza éhes szájakat kellett etetniük. Mintha csupán e nem várt esemény hatására tudatosodott volna bennünk az intézményfenntartónak való kiszolgáltatottságunk, holott a jogszabályi környezettel eddig is tisztában lehettünk.

Az új igazgatótól az önkormányzat egyetlen dolgot várt el: feltétlen lojalitást, akár a szakmaiság rovására is. Arra azonban nem számítottunk, hogy a következő tantestületi ülésre Béres egy listával a kezében érkezik. Nyolc kollégától kellett elbúcsúznunk, csupa rátermett szakembertől, akiknek tanítványai rendszerint kimagasló eredményeket értek el az országos tanulmányi versenyeken. Az elbocsátás hivatalos indokaként a gyermeklétszám folyamatos csökkenését jelölte meg a fenntartó, mindazonáltal a látszatra sem ügyelve egytől-egyig éppen azoknak a tanároknak a munkaviszonyát szüntette meg, akik annak idején a szülők petícióját szervezték Béres kinevezése ellen.

Mi, itt maradottak, még fel sem ocsúdtunk ebből a váratlan vérengzésből, máris újabb változásokkal kellett szembesülnünk. Mivel Béres köztudottan nyelvszakos tanerőként kezdte karrierjét, az senkit sem lepett meg, hogy ebben a két tanítási nyelvű oktatási intézményben számos tagozatos órát elvett újdonsült kollégáitól a maga számára. Az ily módon feladat nélkül maradt angoltanárok javarészt, s épp az elhivatottabbját, községi tagiskolákba helyezte át. Az otthoni háztartás gondjaitól gyötört, többgyermekes anyák kényszerültek kellő óraszám híján arra, hogy késő délutánig napközizzenek. Béres bosszúja utolérte a reálszakos kollégákat is: iskolánkban komoly hagyományokkal bíró szakkörök szűntek meg átlátszó indokok alapján. Mi, kevesek, akiket nem érintettek a kedvezőtlen változások, még egyfajta hálát is érezhettünk az új direktor iránt, vagy szorongásunk egyszerűen erősebbnek bizonyult a szolidaritás érzésénél. Egyikünk sem vette a bátorságot arra, hogy protestáljon. Az „oszd meg és uralkodj” elve maradéktalanul érvényesült ezúttal is.

Szentül meg voltam győződve róla, hogy Béres kenyéradó gazdáira való tekintettel kímélt meg engem mindennemű retorziótól. Pár éve az önkormányzat finanszírozta vékonyka

verseskötetem magánkiadását. A meghatározó könyvkiadók szóba sem álltak velem, kapva kaptam hát az alkalmon. A kiadvány szakmai körökben ugyan teljességgel visszhangtalan maradt, számomra azonban fontosabb volt, hogy egy csapásra hivatkozási alap lettem a helyi értelmiség számára. Rendhagyó irodalomórákat tartottam megyeszerte, arcképem pedig felkerült e híres szülőttekben nem éppen bővelkedő kisváros internetes honlapjára. Irigyeim persze vadabbnál vadabb és minden alapot nélkülöző történeteket terjesztettek azt illetően, ki mindenkiel kellett lefeküdnöm a potentátok közül a kétes dicsőség érdekében.

– Érthető! – vigasztalt kitartóan könyvtáros kebelbarátnőm, Almássy Vali, amikor a rólam szóló pletykákról már sokadszor tettem neki említést – Takaros lány vagy, a társadalom pedig patriarchális. Ezek el sem tudják képzelni, hogy egy magadfajta a saját erejéből érvényesül... .

– Én aztán valóban érvényesültem! – nevettem el magam keserűen – Kábé két éve adományoztam egy példányt a könyvtárnak a kötetemből, azóta is ott porosodik a polcon... . a kutya se kíváncsi a verseimre!

– Ami azt illeti, tegnap kikölcsönözték a köteted! – jegyezte meg csendesesen Vali, és szemérmesen lesütötte a szemét.

Bennem rekedt a szó. Ebben az isten háta mögötti porfészekben a bibliotéka kihasználtsága kezdetektől fogva a nulla felé tendált. Évekkel ezelőtt az önkormányzat aztán megelégtelte a felesleges kiadásokat, és csaknem az összes könyvtárost szélnek eresztették az intézménytől. Vali amolyan utolsó mohikánként naphosszat egyedül unatkozott a kölcsönző-pult mögött. Már az is valóságos szenzációnak számított, hogy valaki betévedt a könyvespolcok közé. S éppen az én kötetemre esett a választása!

– Ki volt az? – szakadt fel belőlem a kérdés.

– Béres! – igazolta Vali balsejtelmeimet, szemmel láthatólag azzal sem törődve, hogy kedvemért éppen megszegi az adatvédelmi törvényt.

A következő napokat halálos zavarban töltöttem. Óráimon gépiesen adtam le a tananyagot a gyerekeknek, a kollégákat pedig lehetőség szerint elkerültem, bár az ominózus tanterületi ülés óta ők is félték tőlem, mint ördög a tömjénfüsttől. Amint beléptem a tanáriba, általában váratlanul elhallgattak, hogy aztán jelenlétemben jelentéktelen témákra tereljék a szót. Ha valakivel megpróbáltam közülni szöveg egyedni, az illető lakonikus rövidséggel felelgetett kérdéseimre, finoman érzékeltetve velem, hogy szó sem lehet közöttünk bizalmas viszonyról. Nekem pedig elég eszem volt ahhoz, hogy rájöjjenek tőlem való távolságtartásuk okára. Felfogásuk szerint az új igazgató kivételes bánásmódban részesít engem, ergo fennáll a veszélye annak, hogy időközben a besúgója lettem. Ha pedig valamelyikük megpillantja Béres asztalán a kötetemet, senki nem mossa le rólam a vádat, miszerint kollaborálok ezzel az uborkafára felkapaszkodott pojjáccával!

– Nem megyek el az alapítványi bálba! – jelentettem ki határozottan Valinak soron következő szombat délutáni közös kávézásunk alkalmával, holott nagyon jól tudtam, hogy szervezőként nem vonhatom ki magam a részvétel alól.

– Attól tartasz, egész éjjel petrezselymet árulsz majd? – próbált viccesnek látszani barátnőm, mivel azonban megrovó pillantást vetettem rá, csakhamar abbahagyta a nevetést, hogy komoly gondolkodásba fogjon.

– Lehet, hogy Béres szerelmes beléd! – bökte ki vagy félperces hallgatás után, és résztvevően a szemembe nézett.

– Tessék? – hüledeztem, miközben tettem egy hirtelen mozdulatot, kávé egy része pedig az abroszra lötyt. Mielőtt végleg elhatalmasodott volna rajtam a szorongás, Vali megragadta mindkét kezemet az asztal fölött.

– Elmész a bálba, érted!? – kötötte lelkemre ellentmondást nem tűrően. – De gondoskodunk a biztonságodról is... .

Vali fiatalabb korában versenyszerűen sakkozott, s ezúttal sem hazudtolta meg önmagát: több lépéssel előttem járt gondolatban. Férje évekkal azelőtt elhunyt prosztatarákban, ő azonban kegyeletből továbbra is gyűrűsujján viselte frigyük jelképét. Nem értettem, miért válik meg most villámgyorsan az ékszertől, hogy aztán ugyanilyen sebesen az én kezemre varázsolja azt. Értetlenül pislogtam Valira, ő pedig bamba tekintetemet látva elnevette magát.

– Bérest néhány éve alaposan helyben hagyta egy féltékeny férj! – világo-sított fel derűsen – Azóta nem mer kezdeni férjes asszonyokkal. Nekem meg úgyis ideje elkezdenem pasizni... gyűrű nélkül könnyebben megy majd. Na, ne nézz már rám úgy, akár egy újdonsült menyasszony!

A bál napjának délutánján kedvetlenül és körülményesen készülődtem az estére. Egyetlen öltözetet sem találtam kel-lőképpen szolidnak; blúzok, szoknyák és harisnyák heverték szanaszét a nappali padlóján. Több mint egyórás huzavona után végül kiegyeztem egy kevésbé kihívó kosztümmel.

A sminkkel is egészen addig piz-mogtam a fürdőszobai tü-kör előtt, míg arcom fel nem idézte a viktoriá-nus nőideált. A leg-fontosabbnak ítélt kelléket, Vali jegy-gyűrűjét kissé be-szappanoztam, hogy könnyebben feleröltet-hessem ujjamra. Néhány óra múl-va azzal a boldogító meggyőző-déssel léptem be a szülőkkel és tanárokkal telezsúfolt zibongó-ba, hogy jelentéktelen külsőm okán Béres éppen úgy át fog raj-tam nézni ezen az estén, mint kol-légáim többsége, akik éppen őmiatta közösisítettek ki maguk közül.

Az alsós diákok műsora alatt mindenesetre biztonságos távolban lehettem a direktortól. A terem szélén izgultam végig a táncos produkciót, melynek koreográfiáját magam ta-nítottam be a gyerekeknek. Csupán a közönség vastapsa hallatán enyhült mellkasomban a szorítás. Mosolyogva siettem megilletődött tanítványaim közé, hogy egy meghajlással együtt köszönjük meg a gyerekek felé áradó szeretetet. Nem felejtettem el közben szemem sarkából feltérképezni az ülésrendet az összetolt asztaloknál, különösen azt vizslattam lop-va, hol foglal helyet Béres. Életünk megrontójának ezúttal fülig ért a szája, felállva tap-solt az egyik asztalfőnél és brávót kiabált, amitől megint egy csapásra szertefoszlott a ma-gabiztosságom. Illemmel és szokással nem törődve, kisebbfajta közelharcot vívtam azért, hogy a megjelent szülők helyet szorítsanak számomra, jó messze az igazgatótól. A menüre egyáltalán nem emlékszem; különben is csak csipegettem, a tányérom mintázatát fürkészt-em és hallgattam a vacsorázók halk beszélgetését magam körül. Attól tartottam, ha fel-elelem tekintetemet, okvetlenül megpillantom Bérest, amint rövidlátóan hunyorog rám.

– Csehszlovák porcelán. Kézzelel festett! – szólalt meg ekkor mellettem egy bariton hang. Ahogyan a hang tulajdonosa felé fordultam, férfiparfüm észbontó illata csapott meg, mely dohányaromával keveredett. Markáns arcú, ötvenes úr mosolygott rám, bőrének enyhén kreol árnyalatát kihangsúlyozta gyapjúzakójának színe. – A tányérra gondoltam – fűzte hozzá magyarázóan.

– Köszönöm! – préseltem ki magamból a szót, közben pedig eszembe villant, hogy va-csora után megszólal a zene és Béres a termen átvágva bizonyára idecaplat majd, hogy eset-lenül felkérjen táncolni engem. Önkéntelenül megdörzsöltem ujjamon a gyűrűt, mégis úgy éreztem most, hogy Vali zseniális ötlete fabatkát sem ér.



– Ön lélekben nincs itt! – folytatta fesztelenül az idegen férfi, s mintha kutatóan nézett volna a szemembe. – Pedig gratulálni szerettem volna a nagyszerű műsorhoz.

Normális körülmények között elpirulva kértem volna elnézést tőle, hogy aztán folytathassuk a kellemesnek induló társalgást. Akkor azonban mindenekelőtt friss levegőre vágytam. Köbméterszámra.

– Kimegyünk egy cigarettára? – tettem fel a kérdést újdonsült ismerősömnek kiszáradt szájjal, félszegen, ám szégyentelenül, azzal sem törődve, hogy esetleg meghökken a gyors tempótól.

– A távozás körülményeiből ítélve, Ön éppen menekül valaki vagy valami elől! – jegyezte meg kicsivel később, miközben terepjárójával a kátyúkat kerülgette a közeli halastóhoz vezető földúton. Erősen fogta a kormányt, oldalvást nézett rám, én pedig az anyósülésen zötykölődve fújtam a füstöt az utastérbe.

– Az életemet mentette meg! – hagytam rá egy idő után, de ennél többet nem voltam hajlandó mondani neki. Tapintatosan hallgatott. Akkor már tudtam, hogy Tibornak hívják, a fővárosban él, s elvált felesége kérésére jött el a bálba, közös gyermekük fellépett ugyanis az általam szervezett műsorban. A tóhoz érve hagyta, hogy a kocsi egészen a part széléig guruljon, csak akkor húzta be a kéziféket. Percekig nem törtük meg a csendet, gondolatainkba merülve szemléltük a szélvédőn át, amint a fodrozódó vízfelület visszaveri a telihold fényét.

– Valamikor én is a közszférában dolgoztam! – nevetett fel egyszer csak Tibor keserűen. – Egészen pontosan az államigazgatásban. Aztán jött egy hatalomváltás és mennem kellett... így lettem kényszervállalkozó. A köztisztviselői karban mindenki tisztában van önnön helyzete bizonytalanságával. Hogy vannak ezzel a nemzet napszámosai? – fordult felém.

– Minden politikai éra kezdete törvényszerűen tisztogatásokkal jár! – bólintottam, s a hangom most olyan volt, mintha álomban beszélnék. – Nem elég, hogy a szülők részéről nem csekély nyomás nehezedik ránk, az adminisztratív terheink is óriásiak, ha pedig béremelést követelünk, fellázítják ellenünk a társadalmat! Fogunkat összeszorítva robotolunk, és alig várjuk, hogy elérjük a nyugdíjkorhatárt...

– Nem jó megöregedni! – rázta meg fejét Tibor. – Az ember kevesebbet jár kurvákhoz, és többet az orvosokhoz...

Erre a pajkos megjegyzésre idéetlenül felnevettem. Tibor tekintete a kezemen díszelgő ékszerre tévedt.

– Férfinél vagy? – kérdezte meg kertelés nélkül. Tetszett a merészsége, amellyel váratlanul letegezett.

– A gyűrű miatt gondolod? Á, ez csak amolyan férfiriogató! – csicseregtem vidáman. A következő pillanatban azonban Tibor végigsimította kézfejével az arcomat, nekem pedig mozdulata nyomán egyszeriben sajogni kezdtek az étellel összeegyeztethetetlen lelki sérüléseim, melyeket ebben a kisvárosban szereztem hosszú évek során. Kontrollálhatatlanul előtörték a könnyeim.

– Ez nem fair! – toltam el arcomtól a cirógató kezét, amint sikerült erőt vennem magamon. Tibor csalódottan pislogott rám, miközben egy zsebkendővel megtörölgettem a szemem környékét.

– Kábé félóra múlva nekem kell levezetnem a tombolasorsolást. Józanul vissza nem megyek abba a rémes buliba! – mosolyogtam rá aztán, és hogy újdonsült lovagom kedvét ne veszítse, szempillantás alatt megszabadultam Vali gyűrűjétől, retikülöm mélyére süllyesztve azt. – Van valami piád a kesztyűtartóban?

– Nincs! – felelte kurtán Tibor, ám abból, ahogyan kerülte tekintetemet, megéreztem, hogy hallgatása mögött rejlik valami.

– Bármilyen... – reménykedtem.

– Rizikós, én pedig nem viszek balhét! – próbálta lezárni a témát megmentőm, én azonban nem hagytam lerázni magam. Egészen közel hajoltam Tibor arcához.

– Vállalom a felelősséget! – jelentettem ki neki szinte suttogva.

Tibor sóhajtott és lassan, vonakodva nyúlt zakója belső zsebébe, mint aki még most sem tudja, vajon helyesen cselekszik-e. Műanyag tasak került elő, melyből fehér port szórt egy kezítükörre. Miközben a messziről jött ember az ismeretlen anyagot gondosan szét-

terítette a tenyérfelületen, én, a vidéki lány határtalan kíváncsiságával figyeltem mozdulatait. Aztán szó nélkül kezembe nyomott egy szívószálhoz hasonló, ám annál jóval rövidebb üreges hengert. Nem kellett intenció a művelethez, elégszer láttam már ilyet a filmekben. Amint a vegyszerszagú por ornyálkahártyámra tapadt, első reakcióként hatalmasat prüszköltem.

– Ezt a tubákat grammonként több tízezer forintért mérik! – világosított fel Tibor. – A legtisztább kokain! Nincs belekeverve se hintőpor, sem amfetamin...

– Nem érzem a hatását! – vágtam a szavába közönyös hangon.

– Említést tettél idefelé a verseskötetedről. – folytatta Tibor, nem zavartatva magát közbeszólásomtól. – Ha fejből elszavalnád néhány költeményed, megtapasztalnád, miként pörget fel a szer!

Legalább fél perce deklamáltam már zsengeimet, amikor az eufória első hulláma elborított. Tibor látszólag mit sem vett észre természetellenes felhangoltságomból. Figyelmesen hallgatta a szavakat, némely versornál elismerően bólintott. Egyre sebesebben pörgő nyelvem alatt persze idővel összetörték a verslábak, s egyszer csak azon kaptam magam, hogy teljesen szétesett beszédem prozódíája. Tibor csupán akkor tapasztotta tenyerét a számra, mikor már üvöltöttem önnön soraimat, akár egy feltekert rádió.

– Azért drogoztál be, hogy magamra húzzalak a hátsó ülésen! – vihogtam rá idétlenül, amint lélegzethez jutottam. – Semmi baj! Inkább te, mintsem Béres...

– Nem tudom, miről beszélsz! – jelentette ki szenvtelenül Tibor, s kissé feljebb húzta mindkét szemhéját, hogy szemügyre vehesse kitágult pupilláimat. – De a kocsz kiálthat téveszméket...

– Alighanem igazad van! – hadartam tovább kényszeresen. – Látod azt a fehér furgont ott, a tó túlsópartján? Szent meggyőződésemmel, hogy egy külföldi titkosszolgálat ügynökei ülnek benne, minket figyelnek! Egy fekete és egy szőke férfi; kiköpött olyanok, mint Starsky és Hutch a nyolcvanas évekből... Hamburgert majszolnak, és hosszúkávét kortyolgatnak papírpohárból. Starsky most odafordul a társához: „Szerinted meddig döngeti a csajt az öltönyös ipse?” Hutch erre megrántja vállát, és Madame Pompadourt idézi: „Szerelmemmel múlik az idő, idővel múlik a szerelem...”

– Ostoba voltam, hogy ebbe belementem... – dűnnyögte maga elé Tibor, aztán futólag órájára nézett, és felemelte hangját. – Lekésed a tombolasorsolást!



Hiába fogadkoztam neki, hogy ha kell, a vízen keresztül is odagyalogolok az ominózus autóhoz és leleplezem a két fedett ügynököt; Tibor ellenkezésemmel nem törődve becsatlolta a biztonsági övem, visszatolatott a földútra, s elindultunk a város felé. Útközben végig sztoikus nyugalommal tűrte, hogy musicalek betétdalaival szórakoztassam. Az iskolától pár utcányira leparkolt, de nem állította le a terepjáró motorját.

– Mást reméltem kettőnk találkozásától! – fordult felém, és mélyen a szemembe nézett. – De most már nem mehetek vissza veled a bálba, mert engem is összefüggésbe hoznának az állapotoddal... remélem, megérted!

Válasz helyett hozzá hajoltam, s rátapasztottam számam az övére. Hosszú pillanatokig társalogtunk ezen a hangtalan nyelven; aztán elkaptam tőle a fejem, és szinte sietősen kászálódottam ki a járműből, anélkül, hogy akár csak egy névjegykártyát kértem volna Tibortól. A félelem teljesen eltűnt belőlem, helyét elfoglalta a mindenhatóság érzése, melynek hatására megszorítottam lépteim a macskaköveken. Egy utcasarkon befordulva hirtelen találtam szembe magam Béressel, amint az iskola kijelölt dohányzóhelyén cigarettázott néhány kollégám társaságában. Megmoccant bennem a kisördög: retikülömbe nyúltam és előhalasztam Almássy Vali jegygyűrűjét.

– Béres! – kiáltottam oda betyárosan a nyakunkra ültetett zsarnoknak, miközben magasba emeltem az ékszert. – Férfijnél vagyok! Vadházasságban élek egy jöttmenttel...

Utolsó szavaim hisztérikus nevetésbe fulladtak. A jelen lévő kollégák megszeppenten, alázatos testtartásban várták, mi lesz e felségsértés következménye. Félő volt, hogy körműkre ég cigarettájuk. Az igazgató találta fel magát először. Arca olyan volt, akár egy durcás kisgyermeké.

– A vonatkozó törvény értelmében indoklás nélkül is megválhatnak tőled! – közölte velem remegő hangon. – De fegyelmivel bocsátalak el, amiért ilyen állapotban kompromittálod az általam vezetett intézményt!

Válaszolni akartam neki, de mellkasomban hirtelen szorítást éreztem, s a fejem is szét-pattanni készült. Fülemben sebesen dobolt a pulzusom, heves szédülés fogott el.

– Te rosszul vagy? – hallottam Béres megváltozott hangját, mielőtt elvágódtam a járdán – Gyerekek, hívjátok a mentőket...

– Nem tudom, mit szedett be, de a keringése csaknem összeomlott! – szólalt meg valaki fölöttem, amikor vízszintes helyzetben magamhoz tértem. – Már ez a kisváros is tiszta Chicago...

Szó nélkül tűrtem, hogy bekössenek egy infúziót, és legnagyobb meglepetésemre csöppet sem fáj, amikor tudatosodott bennem, hogy a mai nappal munkanélküli lettem. Egyedül azt sajnáltam, hogy Béres a történetek után minden bizonnyal visszaviszi verseskötetem a könyvtárba, s a kiadvány megint évekig unatkozik majd egy polcon. A bibliotékáról eszembe jutott Vali, de kezeim csupán a levegőt markolták. Miközben összeestem, elgurulhatott tőlem barátnőm jegygyűrűje. Halkan elkáromkodtam magam.

Starsky és Hutch hosszan néztek az elszáguldó mentőautó után. Starsky szeme egyszer csak csillogó tárgyon akadt meg egy ásító csatornanyílás mellett. Nem volt rest lehajolni érte.

– Zaciba csapjuk! – szorította két ujjá közé elégedetten az arany ékszert, s amikor megérezte magán társa rosszalló pillantását, hangja ingerültté vált – Most mit csodálkozol? Le vagyok égve...

■ ■ ■

Induló

És hóvirágok röptek körül az ágyunk
virágjuk mint szívettpő tavasz úgy múlik
el az is, ahogy mellettem
alszol éppen most és látod éppen így.

Utolsó hóvirágszezon előtt végleg
beköszönt a tél már hideg
az ágy és hideg a test is már
csak magamról álmodom.

Lyukas köntös
fagyott oltár
penészes ostya
kezemben nagy csokor burjánzó tövis.

Mindig a más

Órákon, napokon át a szorongás:
akkor most mi lesz. Mit mesél rólam,
milyen titkot árul el nekem,
és kinek kell majd megmutatnom őt.

A szomszédos réten két őz
megáll a friss virágos faoltárnál
reggelente velük imádkozom
mindig párban járják a mezőt.

Túl sokat fontoskodik a test,
hogy bogozná ki rajtam a csomókat az isten
és megjön a lelet és kinyitom,
más nyelven ért itt az, aki nincsen.

Utálom a számokat,
a fojtogató -tól -ig határt
mindig a mást, az eltérőt akartam,
bizonyára rosszul mondtam az imát.

Szépen formálsz a szót: leukémia,
én, tudod, mindent elhiszek neked
választok fejből sírt, temetési zenét, virágot
látom nem érted, nem akarod, nem hiszed.

Csendben telnek a napok.
Győzködni próbállak: nem vagyok beteg,
és látom, hogy sajnálsz,
mikor leveszem a polcra a belgyógyászat könyvedet.

Egyesével ellenőrzöm az eredményt,
láss csodát: minden referenciaérték egy férfié,
mintha csak kitalálnád – mondod,
de sosem lesz ennyi fantáziám.

Ahogy felhívjuk a labort, és megtudjuk,
az elcserélt eredmények szerint egészséges vagyok,
mindketten arra a férfire gondolunk,
aki ma este tudja meg, hogy helyettem haldoklik.



FLESBek



A barátaim nem gondolják, hogy szép vagy.

Most hát én írok neked.

Mindazok után a levelek után, amiket a Szakításunk után küldtél. Az, ahogy a leveleidhez viszonyultam, a szakítási stratégiámat tükrözte: átlapoztam a postaládában a borítékokban talált lapokat, aztán valahova leraktam őket. Lezseren a polcra hajítottam őket a kulcsokkal együtt, mint aki füttyül rá, vagy, ha jelen volt a Másik, egyszerűen beraktam őket az ágyne-mű közé a fiókba. Tudatában voltam létezésüknek, jelenlétüknek a lakásomban – egykori lakásunkban –, de tettem a dolgom, még ha abban az időben nem is volt sok dolog. Terek között mozogtam: a lakás között, amit átrendeztem, hogy ne legyen már a „miénk”, és az ő lakása között. Egyszerű volt máshol lenni és egyszerű volt köztes helyen lenni. Hazamenni volt nehéz. Reggel ültem a konyhában, borgőzös aggyal, előttem kávé, és hirtelen valamilyen apró részlet, egy bizonyos irányba szegeződő tekintet azt eredményezte, hogy összerendeztem. Gyakorta annyira lényegtelen dolog, mint egy kifakult vörös folt a falon. Ilyenkor valaki megnyomta a play gombot és figyelmeztetés nélkül lejátszódott egy jelenet (egykori) életünkből. (Közben meg már egyáltalán nem emlékszem, miért is dobtam utána a ketchupos flakont.)

Csak felvillanások voltak, a tudatalatti ritka kitörései abban az időben, amikor az elme elővigyázatosan kitért a levelek elől, másrészt azonban annyira ellazította az italozás, hogy a cenzúra ellenére sikerült valamit felcsempésznie a fejbe. A levelek ereje éjfél után nyilvánult meg, az olvasás egy másik szintjén. Tudtam, hogy képtelen vagyok rá, hogy szétválásunk után



átnézzem a fényképeinket. A fiókot, ahol elköltözésem után is maradtak – „miután megtaláltalak”, ehhez a megfogalmazáshoz ragaszkodtál volna –, kerültem. Nem is volt készítenem átnézni őket, minden régit a lehető legfájdalommentesebben akartam lezárni, a lehető leggyorsabban szerettem volna elstartolni a jövőbe. A levelek újak voltak a háztartásunkban, nem hittem, hogy veszélyesek lehetnek. Természetesen csak addig, amíg le nem ittam magam, az alatt a pár nap alatt, amíg nem voltam elérhető a Másik számára. Éjszákánként a tudatalatti ragaszkodott hozzá, hogy újraolvassam a leveleket, alaposan, sorról sorra, hogy ne ugorjak át se szavakat, se frázisokat, amik duplán letörtek: az elcsépeltségük, mint minden érzelmi dolog elcsépeltsége, az elképzelhetetlenről, és ezért a leírhatatlanságról vallott. Feleslegesen igyekeztem mindent kiradírozni a végeláthatatlan ide-oda ingázásokkal, súgták a levelek. Két hely között nem semleges a levegő, csak bebeszéled magadnak.

A Szakítás eufóriája sok mindent kitörölt, sok olyan érzést, amelyek érezve akartak lenni. A Szakításunkat okozó vágás élességének köszönhetően. Tovább menni, új életet élni. Vicces, hogy személytelen harmadik személyt használok, ugye? Az éles vágás nem csak úgy keletkezett – én okoztam. Mindent felszeleltem, eltávolítottam egymástól a részeket, a morzsákat, amik a mosogatóban végzik. Gyors, automatizált gesztusokban bíztunk.

Ügyeltem rá, hogy ne hazudjak neked, csak egy lényeges dolgot hallgattam el. Azért nem voltam őszinte, hogy ne bántsalak meg, folyton ezt ismétlem. Ragaszkodtam hozzá, hogy kizárólag mi ketten vagyunk hibásak, te és én, vagyis tulajdonképpen én: ahogy a szakítások után mondani szokás. Magamnak az idő és távolság tengelyével érveltem. Ez volt az alibim.

Már egyáltalán nem kommunikálunk egymással, csak időnként, százévente egyszer kerül sor apróbb cserére. Pár éve még gratuláltál a születésnapomhoz. Ezt írtad: „A legjobbat, anyuka.” Annak a beismerése, hogy tudomásul veszed az anyaságom, megörvendeztetett. Valójában azután, hogy te magad is apa lettél, ez volt az egyedüli érintkezési pontunk.

Nem tudom, emlékszel-e rá, de amikor kb. tizenkilenc évesek voltunk, te szakítottál velem, és nekem, természetesen, megszakadt a szívem. Most egy mondatot próbálok felidézni abból a meleg tavaszi estéből, amibe úgy kapaszkodtam, mint a feltámadás lehetőségébe. Vagyis két kijelentésedre emlékszem – az első, az elhanyagolható, az úttal volt kapcsolatos. Valójában vicc volt. Azt mondtad, hogy hihetetlen, hogy most, amikor vége a kapcsolatunknak, végre megjavították az utat. Most, hogy kicserélted a lengéscsillapítókat, amiket az utánam való kiruccanásaid tettek tönkre, az útkarbantartók félrehajigálták a csorba burkolatköveket és az úttestet sima aszfaltpalattá öntötték le. A fák és a fű ríktőzöld volt és illatos, a kellemes meleg ellenére csípős volt a levegő, ilyenben csak pár napig van részünk tavasszal. Két ellentmondásos jelenség, amely együttesen a tökéletesség benyomását kelti. A másik oldalon az én káoszba hulló világom. Melletted lépdeltél, az archetipikusan vörös rózsabokrok mellett, amik a kerítéseken keresztül áttörtek az utcára, hogy megcsodálhassák őket. Még a térkövek is a kedvedben jártak, de mindhiába. A szakítást apróbb „kegyetlenkedések” előzték meg – igen, te is tudtál alattomos lenni, még ha szakításunk alatt nem is voltál az. Például egyszer azt mondtad, hogy a barátaid nem tartanak szépnek. Ez több szempontból is undorító volt, a legrosszabb azonban talán a kijelentésed – mármint nem a te kijelentésed - alattomosága volt. Ha valamikor összeírnám

az ocsmányságok listáját, amiket az emberek elkövettek ellenem, biztosan felvennem ezt a közvetett célzást is, hogy (már) nem tetszem neked.

De vissza az első szakításunkhoz. Az éjszaka mámorára, színeire és ízeire a magam felszámolására tett kísérletként tekintettem. Mondtál valamit a nyári terveidről és nekem majdnem kicsúszott a talaj a lábam alól: két hónapnyi szünidő az iskola kényszerstruktúrái nélkül és nélküled öngyilkossággal értek fel. (Ezt a lehetőséget szintén latolgattam, hogynem. Egy reggel Prágában, egy trip végén, K-val üldögéltünk egy barátunk barátjának konyhaablakában, ahol más érzelmi roncsok társaságában töltöttük az éjszakáinkat, négy emeletet botorkáltunk a Kisoldal tér felett, az éjszakázástól felkavarva, fittyet hányva a Hradzsínra. Elég lenne egy kicsit odébbtolni az ülepem, futott át az agyamon, csak pár centivel. Roszszullét környékezett, lefutottam a csarnokba a telefonhoz, hogy legalább halljalak. Illedemesen, ami számomra csak ridegséget jelentett, hangsúlyoztad, hogy nincs szükséged rám, és én szóba sem hoztam a halált, mert rádöbentem, hogy az a szó már én vagyok. A nyár jelentős részét K-val töltöttem, azért is, mert nagyjából akkor halt meg az anyja, amikor szakítottál velem. E két eseményt egyformán tragikusnak éreztem.)

Amikor akkoriban gyerekként szakítottunk, azt mondtad, hogy a legjobb barátodnak tartasz, és hogy szeretnéd, ha a gyerekeink, egyszer, valamikor, szintén barátok lennének, hogy mindig maradjunk barátok. Akkor ez mentette meg az életem. Átsegített sok-sok, egyetlen dologra fókuszáló éjszakán: hogy az akarat erejével visszakapjalak. És gyerekeink elképzelése a messiás jövőben volt a dzsókerem.

A jövőperspektíva azonban nagyon távoli volt. Először át kellett élni, hogy szakítottál velem, a szétválás időszakát, aztán valahogy el kellett érnem, hogy visszakapjalak. És ha véletlenül mégsem jönne össze, akkor elő lehetett húzni a dzsókert, gyerekeink barátságának és a mi barátságunknak elvont elképzelését. Magunknak szülőként való elképzelése valótlán volt, bármilyen szögből néztem is. Bármilyen egyebek lehettünk: egyetemisták, utazók, sportolók, művészek, bármik – csak szülők nem. Szülők a mi szüleink voltak. Ez a vízió rémisztett. Láttam az anyámat kinyúlt, foltos kardigánban, egy nőt láttam magam előtt, aki a kisgyerekeiért elhagyta magát. Teljesen más anyának láttam őt, mint kiskorom anyukáját. Gyerekkoromban az anyukám olyan volt, mint egy kép a Burdából, rövid haja à la Mia Farrow, háromnegyedes szoknyák, indiai selyemruhák, szemiscsizmák. Anyám szerepelhetett volna a Hair musicalben, ha nem lett volna fontos munkája az „intézetben” – a kis ikrek anyukája bármikor kiruccanhatott gombászni. Anyám abszolút retrospektíva mellett döntött anyasága utolsó hullámában, Stevie Wondert hallgató elegáns kutatónból egyszeriben erdei termések gyűjtője lett, aki az összes szabadidejét bébiételek és főzelékek főzésének szentelte, ám körös-körül mindenkire haragudott, főleg rám, amiért olyan életet éltem, amelyben az örökké koszos tűzhely nem játszott semmilyen szerepet. Szégyelltem helyette borotvátlan lábát, és még inkább azt a büszkeséget, amellyel kiállt az





idejétmúlt, fekete szőrök mellett. „Aranyom, nekem kicsit más gondjaim vannak, mint neked, nincs mikor a tükörbe nézmem és a hónaljamborotválnom (Istenem, a hónalját sem?) Amióta magam is anya vagyok, a szőrösödéshez és a zsíros tűzhelyhez jóval közelebbi a viszonyom. Bár sosem merem anya mintájára visszatérni egészen a hetvenes évekbe, de örömmel, sőt büszkén hanyagoltam el sok mindent a szülés után.

Tudod mit, én olyan naiv vagyok, hogy a dzsókerrel – örök barátságunk és gyermekeink örök barátságának perspektívájával a Szakításunk idején is számoltam. Eszembe sem jutott kiradírozni. A leveleket, nem is olyan rég, eltettem arról a helyről, amit megfontolás nélkül választottam, egy olyan helyre, ahol végre megpihenhetnek, mint holtak a temetőben. A kiradírozás végül is ideális megoldás.

Nem tudom, minden gyerek így van-e ezzel, vajon a te fiad is, de a lányom csecsemőkora óta szereti a behúzott redőnyök vékony rovátkái között beszűrődő napot. A szoba falaira és mennyezetére vetülő fénycsíkokat. Tudod, én soha semmiben nem hittem – talán ezért fixálódok annyira a partnereimre –, de neki hiszek, ő még tévedhetetlen. Számára ez nem kérdés, nem keres logikát, nem kérdezi, miért, csupán egy szerzetes arckifejezése ül ki az arcára, aki egy pillanatra elkapta – és megéli – a tökéletességet. Amikor a lebukó nap sugara átküzdi magát a néhány milliméter széles redőnyrésen, lehunyt szemhéján keresztül is figyelemmel követi, a bőr még vékony, minden ér látszódik, megszakítja az elalvást, a karomban ficáncol, az ujjával a falakra és a mennyezetre mutat, és segít nekem, nem látónak, hogy lássak. ■ ■ ■

Fordította: Péntes Tímea

(*Drewo a Srd, 2017, a Visegrádi Alap támogatásával*)

■ **Mária Modrovich** (1977): a pozsonyi Comenius Egyetemen végzett, New Yorkban és Pozsonyban élt, szlovákul és angolul ír. A Sme napilap hétfői rovatában közölte rendszeresen *Listy z New Yorku/Levelek New Yorkból* címmel a tudósításait. *Lu & Mira* (KK Bagala, 2011) című elbeszéléskötetét a *Tichý režim/Csendes rezsim* (Drewo a Srd) című regénye követte. Harmadik kötete, a *Flešbek*, 2017-ben jelent meg, és 2018-ban bekerült a neves Anasoft litera díj döntősei közé, illetve felterjesztették az EU irodalmi díjra.

■ **Péntes Tímea:** 1976-ban született Érsekújvárbán, egy kis prágai és bukaresti kitérő után jelenleg Budapesten él. Tíz kötete (versek, elbeszélések, drámák, útirajzok) és nyolc fordításkötete jelent meg – cseh, szlovák és német nyelvből. Elnyerte többek közt a Székely János drámaírói ösztöndíjat, az NKA alkotói ösztöndíját és a Babits Mihály műfordítói ösztöndíjat, illetve külföldi ösztöndíjakat: Literárny Fond, Literarisches Colloquium Berlin, Mercator Stiftung. Az ELTE-n szerzett doktorátust fordítástudományból. 2014-ben Talamon Alfonz-díjat kapott a *Kavicsok* című prózakötetért, 2016-ban pedig műfordítói díjat Monika Kompaniková *Mélytengeri mesék* című munkájának fordításáért. Legújabb kötete az *IkerAny Verseks* (2019, Kalligram).

JUHÁSZ ZSUZSANNA

Jó. Ez. Így.

Felhúzom az órát a madaraknak,
hogy el ne aludjunk a közös harsonát,
a feltámadásra feszítettést, a tömeges
levételt fel-felbátorodó angyalarcunkról.

Melisande

Késő van. Csillagok türemkednek.
Minden elválni siet álommagányába.
Várjuk meg a reggelt, Pelias,
várjunk meg minden reggelt.
Ámuljuk egymást, s én ígérem,
arcod soha nem ismeri meg a
kezem érintését,
s a hajnalok hívását.

Gyöngyház

E. Zola

Hósipkás halottak, ahogy a fej
a földre vetéli hajszálait.
Csörömpölő, csámpás fogatok az utcák.
A többnyelvűség mentelmi joga
a fecsegő, szőke szárnysegédké.

Café de Flore

Sartre-nak

Hát megadtad mégis a fordítva születést,
a homokóra talpraállításának báva
misztériumát, hiszen látom én is (mert
egymásnak lökve a jégtábla-idők), szebb,
ha hallgat, s két tenyerébe alatott
gitártorkját körbehordozza a behódolt
delutánban a Krisztusszög centime-okért.



Juhász Zsuzsanna (1958, Sztálinváros [Dunaújváros]): 1981 óta publikál. Írásai a következő lapokban jelentek meg: Alföld, Népszava, Dunaújvárosi Hírlap, Élet és Irodalom, Új Hang – Bella István ajánlójával –, Hitel, Tiszatáj, Pannon Tükör, Palócföld, Magyar Múza, Nyugat plusz, Vár, Vár Ucca Műhely; sok más irodalmi antológiában, print és online felületen közölt szövegeket. A *Palócföld* 1989-es Madách-pályázatán szépirodalmi kategóriában I. helyezést, tanulmány, esszé, szociográfia kategóriában II. helyezést ért el (a zsűri e kategóriában nem adott ki I. helyezést.)



A CSÚNYA GYERMEK DICSÉRETE

Elena Ferrante:

A felnőttek hazug élete

A Befana ajándéka

Vízkereszt van, Epifánia, ilyenkor a jó, ámde csúnyácska boszorkány, a Befana érkezését várják Olaszország-szerthe (nevét az Epifánia torzulásából kapta), ő a téli ünnepkör vezéralakja, a hétköznapok csodatevője. A legenda egyik verziója szerint tőle kértek útmutatást a napkeleti bölcsek, az asszony azonban nem állt kötélnek, s amikor rádöbbsent a mulasztására, behajított ezt-azt egy elnyűtt harisnyába, majd a vándorok nyomába eredt. De mert nem tudta utolérni őket, kénytelen volt – bár ilyen derűs lenne az összes vezekléstörténet! – minden kisgyermekes házba becsempészni valamennyit az ajándékokból. Azóta minden évben a kéményen, vagyis az égi alagúton át közlekedve érkezik a gyermekekhez, és a kandallóra aggatott zoknikba aszerint pakol, hogy kinek mi dukál. A jók édesseget és gyümölcsöt, a rakoncátlanok szenet és fokhagymát kapnak a Befanától, akinek figurája bőven túllépi a folklór és a téli napfordulóhoz kapcsolódó ünnepek határait, talán mert a maga mókás, evilági kiszínezésével hosszú hónapokra – a népnyelv mondókat, szállóigéket őriz erről – minden más ünnepet elüldöz maga elől. Nincs tehát vetélytársa, s az antik római, majd a keresztény ünnepek emelkedettségéről leválva befurakodik az emberek hétköznapjaiba is. Micsoda arcátlanság! Épp ezért sokan sokféleképpen idézik fel az alakját, a Befana pedig mindig alkalmazkodik ahhoz a korhoz, amiben megszólítják. Csak a felnőttekkel kiszámíthatatlan, savanyú és szeszélyes, úgyhogy a legkívánatosabb gyermekké válni, és hinni abban, hogy mindenkinek jár a csoda.

Az ő alakját eleveníti meg Elena Ferrante is, amikor a szerzői inkognitóját firtató diskurzusokat a szöveg mögött feltárulkozó, a történetből előhívott csodának rendeli alá.

„Úgy vélem – írja a kiadójához intézett egyik levelében –, a könyveknek, miután megírták őket, nincs többé szükségük a szerzőjükre. Ha van mondandójuk, előbb vagy utóbb utat találnak az olvasóhoz, ha meg nem, akkor hát így jártunk. Példát erre is, arra is bőven tudok. Ami engem illet, én teljesen bele vagyok habarodva azokba a szövegekbe, régiakba és modernekekbe egyaránt, melyeknek szerzőjéről halvány sejtésünk nincsen, de igen élénk az utóéletük. Leginkább az éj leple alatt végbement csodákat juttatják eszembe. Mint amikor a Befanára várva kislánykoromban izgatottan bújtam ágyba, és reggelre, jóllehet magát a Befanát senki nem látta, ott voltak az ajándékai. Az igazi csodáról, akár a házi szellemek apró varázslatairól, akár a lélegzetelállító nagy misztériumokról beszélünk, sohasem tudhatjuk, kitől származik.”

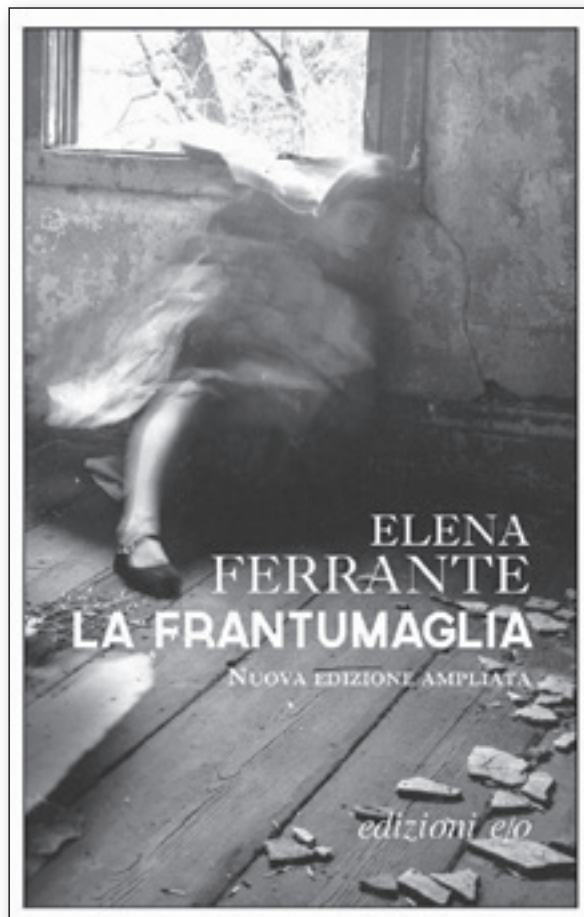
Ez a levél, a *Befana ajándéka* egyben a *La Frantumaglia* című, az író levelezéseit, esszéit és írásban adott interjúit egybegyűjtő kötet nyitódarabja. Már maga a *frantumaglia* szó is valami megfejtésre váró rejtélyes abrakadabra, a szerző nápolyi édesanyjának szóképzéséből származó kifejezés, a létbizonytalanságra, széttöredezettségre utaló lefordíthatatlan metafora, magyarul talán a redundáns *gomolygó zúzalék* áll hozzá legközelebb. „A zúzalék ingtag tájék – írja Ferrante egy következő levelében –, a roncsoknak a végtelenbe toluló lég- és víztömege, amely mint egyetlen érvényes valóság mutatkozik meg az én számára, rop-pant kegyetlenül”, és amely émelygést, térvésztestet idéz elő, a koordináták összegubancolódását, teljes lelki- és mentális zűrzavart.

Ez a gubanc az alkotás alapja nála, az elkészült történeteknek azonban a szerzőhöz immár nem lehet közük. Az író éppoly megfoghatatlan, mint a zúzalékok gomolygása, azaz a szöveg keletkezésének ihlető anyaga és pillanata. Egy modern Befana sejlik fel mögötte, ám hogy mi lehet a vezeklés indítéka, azt egyelőre nem tudjuk. Csak azt, hogy létezik, hiszen milliók olvassák az ajándékait, ő pedig dolga végeztével kimáshozik a kéményen, kigomolyog, mint a füst.

San Gennaro

Ez a – ha úgy tetszik: zezugos – szerzői attitűd mélyen gyökerezik abba a világba, ahonnan Ferrante szövegei bugyognak fel. A *Nápolyi regények*, ahogy az amerikai kiadás nyomán a tetralógia magyar címe is mutatja, illetve a többi, magyarul megjelent prózája, mind-mind Nápoly életébe vannak bekötve, s minél elsatírozottabban van jelen maga a város, annál erősebben kéredzkednek elő a nápolyi származás varázslatos karakterisztikumai. A katakombaművészet zezugos világa, a spanyol alkirályok korába visszanyúló politikai kiszámíthatatlanság, a tenger és vulkán találkozásában megbúvó veszélyérzet, az ebből fakadó babonák, Vergilius öröksége, a nápolyi barokk mesék (erre még visszatérek), a mitikus lények, a városi legendák és nem utolsósorban: a pragmatizmusba bugyolált csodára való fogékonyság.

Hiszen Nápoly, Befana itáliai kultuszán túlmenően, egy sajátos ereklye őrzője is: San Gennaro vére, amit egy kis ampullában tárolnak a Szent katedrálisában a Via Duomón, évente háromszor jósolja meg a város szerencsését azzal, hogy alvadt állapotából felbugyog. Holott Szent Januáriusz mint a vér csodájának szerzője lassan kétezer éve halott. A történet azonban minden esztendőben megismétli magát: először május első szombatján, aztán szeptember 19-én és végül december 16-án. Amikor a második világháborúban a szövetségesek elfoglalták a várost és megnyitották a második frontot Dél-Olaszországban, olyannyira térdre kényszerültek a Szent vérenek hódolata láttán, hogy két stratégiai teret is kidolgoztak: egyet arra az esetre, ha felbugyog, tehát szerencsét jósol San Gennaro vére, a másikat pedig arra, ha nem. Norman Lewis, aki ez idő tájt a brit katonai elhárításhoz teljesített szolgálatot, és azt a feladatot kapta, hogy egy besúgóhálózat kiépítésével a szövetséges katonai kormányzat munkáját támogassa, a következőket jegyzi fel naplójában, a *Nápoly, 1944*-ben a szokásosnál lassabban végmenő csodáról és a nápolyiak kétségbeesett próbálkozásairól:



„Nem sokkal ezután bevezették és fősorakoztatták az oltár köré a *parenti di San Gennarót*. Ezekről az idős asszonyokról a közhit azt tartja, hogy valóban a szent egyenes ági leszármazottai; titokzatos, és lelkileg befolyásos csoportot alkotnak, amelynek tagjai azt a nagy hatalmat, valamint felelősséget örökölték, hogy ha minden egyéb módszer kudarcot vall, fenyegetésekkel és átkokkal kényszerítsék engedelmessegre őszüket. Este nyolc óra körül a szent engedett ennek az újabb kényszernek, és végbement a csoda.”

Mindezek ismerete nélkül – és egyelőre csak a Város felszínén tapogatózunk – sok apró, de fontos részlet elsikkadhat Ferrante szövegeiben. Ugyan az író ambivalens érzések fűzik Nápolyhoz, a mindennapos durvaságok, a vulgaritás, megaláztatás, szegénység és simlisség mellett azonban, amelyekről részletesen beszámol egy interjúban, mégiscsak ez a város hordozza szerzőiségének – nem csupán műveinek! – lényegét: „Ami Nápolyt illeti, vele akkor sem lehet rendezni a számlát, ha az ember elkerül onnan. Sokfelé éltem, nem kevés ideig, a város azonban nem szűnt meg különlegesnek lenni. Számomra a test meghosszabbítását jelenti, az érzékelés mátrixát, az emberi létezés kiindulópontját. [...] Jó ideje mikroszkóp alá helyezem és onnan figyelem. Izolálok részleteket, behatolok ezek mélységeibe, felfedezek megannyi jót, ami kislányként elkerülte a figyelmemet, meg persze olyanokat, amik még nyomorúságosabbnak tűnnek, mint annak idején. De már nincs bennem harag.”

A harag hiánya

Ez a megállapítás Elena Ferrante új regényében, *A felnőttek hazug életében* jelenik meg a leghangúlyosabban, nevezhetnénk akár a kötet ars poeticájának is, pedig témaválasztását illetően kifejezetten sok dühvel, nehezteléssel, féltelenséggel és bosszúvágygal találjuk szemközt magunkat. Ferrante már a kezdőmondatba belekódolja a negatív érzések ránk zúduló kavalkádját – „Két évvel azelőtt, hogy apám elköltözött volna hazulról, azt mondta anyámnak, hogy iszonyú ronda vagyok.” –, amelyek, mint valami hatalmas csúszdán, ide-oda dobálják, hányják az olvasót. Mintha önmagában az, hogy lezúdulunk valahonnan fentről, nem volna elég. A lezúdulás érzetét Ferrante a helyszínválasztással is kihangosítja, ezúttal Nápoly legmagasabb pontjára irányítva az olvasó figyelmét. Giovanna Trada, a *Nápolyi regények* szereplőivel ellentétben, egy értelmiségi-polgári családban él, az úri negyed oltalmazó világában, s bár külső-belső vonásaiban visszaköszön Lila Carracci alakja, az értelmiségi környezetből adódóan itt a sülyedés, az alászállás, a lefelé idomulás a tét. A történet az apa egyik elejtett mondatából indul ki – Giovanna pofákat vág, mint Vittoria –, ami egy túlinterepreált értékítéletté áll össze a lány fejében. Az apa ugyanis nem azt állítja, hogy valóban csúnya volna, hanem hogy egyre inkább hasonlít Vittoria nevű hűgára, akiről egyelőre annyit tudni, hogy az asszony kényelmetlen természete, a szégyellni való származás, az iskolázatlanság, a nyomortelepen való megragadás miatt megszakadt közöttük a kapcsolat. Ez a mondat azonban, elnyerve a kellő súlyát, arra sarkallja Giovannát, hogy szembenézzen leendő „csúnyságával”, mindazzal, ami egy ilyen társadalmi és vérségi poggyászból adódóan rá (is) vár, és a szülői vonakodást legyőzve meglátogassa a nagynénjét, ami nemcsak elindítja a Város legalsó bugyraiba, de éberré is teszi, fürkészővé, aminek köszönhetően hamar átlát a felnőttek hazug életén.

Az elbeszélői hang minden korábrtól elüt szelídségével, már-már modoros visszafogottságával. Mintha Ferrante erőt venne magán, és lehajolna a csúnya kislányért, akit az idők távlatából, „mikroszkóp alatt tanulmányozva” Nápolyval azonosít.

A csúnya gyermek toposza egyébként nem új keletű az irodalomban, s beemelésével a szerző mesterének, Flaubertnek is kikacsint. „Különös, milyen csúnya ez a gyermek!”, mondja Emma Bovary, aki, miután fellöki a kislányát, némi viszolygással tekint sírástól elgyötört arcára, felfedezve benne a saját nyomorúságát.

Giovanna Trada vélt vagy valós csúnysága azonban túlmutat a személyes létezés metaforáján. A tőle való viszolygás, ha van ilyen egyáltalán, ugyanúgy vonatkozik Nápolyra, a megszemélyesedett városhoz tapadó sztereotípiákra, a fent és lent küzdelméből pedig észak és dél örök szembenállása is kiolvasható. Talán ez az a vezeklés, ami titokban maradt

mostanáig, s a mikroszkóp alól visszaköszönő részletek most szerethetővé válnak, mint gondoskodó szülők szemében egy csúnya gyermek vonásai.

„[V]égül olyan részletek is szemet szúrtak, amikre rá se hederítettem korábban: a szemöldökömet túl vastagnak, a szememet kicsinek és fakó barnának találtam, a homlokomat túlságosan magasnak, a csepűs – még hogy pompás! – hajam a tarkómra lapult, a fülcimpám súlya az egész fületem lehúzta, a felső ajkam, akár a penge, undorító fekete pihékkel szegélyezve, a fogaim mintha tejfogak lennének, az állam hegyes, az orrom pedig, ah, az orrom, nyílegyenesen meredt a tükörnek, s micsoda sötét és mély üregek ékelődtek az orrnyereg meg a cimpák közé! [...]?”

Így summázza Giovanna Trada a saját külsejét, és ez a jellemzés kísértetiesen emlékeztet a szintén nápolyi Giambattista Basile 17. századi mesegyűjteményére, amelyben kiemelt szerepet kap a randaság szaftos dicsérete. Ugyanakkor nem lehet nem észrevenni egy másik, kevésbé profán nápolyi utalást, a Fekete Madonnával való párhuzamot, aki annyira csúnyának találta magát, hogy elmenekült a családjá elől. Hatalmas kalaplengetés ez az irodalmi elődöknek és Nápoly városának, amely Elena Ferrante prózájának állandó ihletője.

A regény befejezése, amiben Giovanna saját akaratából, gyakorlatilag a maffiavezér kiálló fogú fiát instruálva elveszíti szüzességét, majd elutazik Velencébe – egy másik zezzugos, titokzatos város –, azt sugallja, ahogyan a *Corriere della Sera* egyik kritikusja is megjegyezte, hogy egy újabb Ferrante-saga vette kezdetét. De addig is, amíg kiderül, hogy lesz-e folytatása, marad a bizonyosság, hogy júniusban *A felnőttek hazug élete* már magyarul is olvasható.



Király Kinga Júlia: 1976-ban született Marosvásárhelyen, Budapesten él, író, műfordító. A Kalligramnál megjelent kötetei: *A test hangjai* (novellák, 2011), Giambattista Basile: *Pentameron* (nápolyi mesegyűjtemény, 2014), *Apa Szarajevóba ment* (regény, 2017).

A felnőttek hazug élete

Mérész hadjáratot indítottam. Egy olyan városban, mint Nápoly, melynek lakói a legvérvitarosabb perpatvarok után sem vágják el a szerteágazó családi gyökereket, apám teljes autonómiával kezelte múltbéli kötődéseit, mintha híján lett volna a vérköteléknek, mintha önnemzéssel jött volna a világra. Anyám szülei-vel és fivérével persze gyakran találkoztam. Egytől egyig szeretetre méltó emberek voltak, akik ajándékokkal halmoztak el. Mindaddig, amíg éltek a nagyszüleim – előbb a nagyapám ment el, aztán egy év múlva nagyanyám, mindketten váratlanul, amitől én kiborultam, anyám pedig úgy zokogott, mint mi, gyerekek, ha fáj valamink –, és amíg a nagybátyámat a munkája el nem szólította valahová messzire, együttléteink gyakoriak és vidámak voltak. Apám rokonságáról azonban szinte semmit nem tudtam. Ritkán bukkan- tak fel az életemben – egy esküvőn, egy temetésen –, s olyan hamis ragaszkodást színlel- tek, hogy a kierőszakolt kapcsolatokra jellemző kényszeredettségen kívül másra nemigen futotta: köszönj szépen a nagypapának, adj egy puszit a nénikédnek. Apám rokonsága te- hát nem izgatott különösebben, már csak azért sem, mert ritka találkozásainkat követő- en a szüleim mindig idegesek voltak, és mielőbb le akarták rázni magukról az emlékeket, mintha valami pocskék komédiában kellett volna színre lépniük.

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy míg anyám rokonai egy pontosan ki- rajzolódnó térben éltek, aminek már a neve is lenyűgöző volt: Múzeum – ők voltak a Mú- zeumi Nagyszülők! –, addig apám szüleinek lakhelye névtelenül veszett homályba. Egyet- lenegy dolgot tudtam: ahhoz, hogy eljussak hozzájuk, alá kell szállni, le kell menni, le egészen Nápoly legeslegmélyebb bugyraiba, ez az utazás pedig ilyen körülmények között olyan hosszúnak tűnt, mintha mi és apám szülei két különböző városban éltünk volna. Ez a feltevés sokáig igaznak is bizonyult. A házuk Nápoly legmagasabban fekvő városré- szében állt, bárhová mentünk, lefelé vitt az út. Apám és anyám, ha rajtuk múlik, legfel- jebb Vomeróig mentek volna, némi fanyalgással esetleg a Múzeumi Nagyszülőkig. A ba- rátaik többnyire a via Suarezén, a piazza degli Artistin, a via Luca Giordanón, a via Scar- lattin, a via Cimarosán laktak, csupa olyan helyen, amiket magam is jól ismertem, mivel rengeteg iskolatársam élt azon a környéken. Arról nem is beszélve, hogy valamennyi ut- ca a Floridianába torkollott, a parkba, amit imádtam, ahová kiskoromtól fogva levegőzni és napozni jártam anyámmal, és ahol igen kellemes órákat töltöttem a két legjobb barát-

nőmmel: Angelával és Idával. Ám az igazi, a szüleim szerint legalábbis undorító alászállás csak ezután – a növények, tengerdarabkák, kertek, virágok, felhőtlen játékok, valamint a jó modor boldog színfoltja után – következett. Ők mégis kénytelenek voltak nap mint nap alászállni, egyrészt a munka és bevásárlás, az apám számára nélkülözhetetlen kutatások, találkozók és viták miatt, jobbára siklóval, le egészen Chiaiaig vagy a Toledóig, ahonnan átverekedték magukat szélterében a városon: a piazza Plebiscitóra, a Nemzeti Könyvtárba, a Port'Albára, a via Ventagliere, a via Foriára, a Carlo III-n túlra viszont, ahol anyám iskolája állt, már egyikük sem merészkedett. A fenti utcaneveket is jól ismerem – gyakran hallottam a szüleimtől –, ám ezekre a helyekre csak ritkán vittek magukkal, talán ezért sem fűzött hozzájuk annyi boldog emlék, mint az előzőekhez. A Vomerón túli Nápollyal mondhatni semmilyen kapcsolatom nem volt; minél lejjebb ereszkedett az ember, annál kiismerhetlenebbé vált. Mi sem természetesebb hát, hogy azok a városrészek, ahol apám rokonai éltek, számomra legalábbis feltáratlan, barbár világok rémképeit idézték. Nemcsak névtelenek voltak, hanem, ahogy azt már korábban is említettem, megközelíthetetlenek. Valahányszor le kellett mennünk, a szüleimen, akik javarészt energikus, vidám emberek voltak, eluralkodott valami furcsa elcsigázottság, valami különös idegesség. Zsenge korom ellenére is jól emlékszem a belőlük áradó feszültségre, a megváltozott hangulatukra, ami jóból fordult rosszba, mindig, ugyanúgy.

– André! – mondta ilyenkor anyám bágyatag hangon – Öltözz már, indulnunk kell!

Apám azonban csak olvasott tovább, és a ceruzával, amellyel a mellette heverő füzetbe jegyzetelt, aláhúzta a sorokat.

– André! Későre jár, meg fognak haragudni!

– Na és te? Te elkészültél már?

– Elkészültem.

– A kislány?

– A kislány is.

Csak ekkor volt hajlandó megválni a könyvtől meg a füzettől, amelyeket úgy hagyott tárva-nyitva az íróasztalon, aztán tiszta inget vett, ünnepelőbe bújt. Mindeközben csendes volt és feszült, mint aki egy megúsztatlan szerepre készülve átismétli magában a szövegét. Anyám, aki maga sem állt készen az indulásra, újra és újra végigmustrálta magát, eligazgatta az én öltözéket, el az apámét is, mintha a megfelelő ruha garantálná, hogy mindhárman épen és egészségesen térjünk haza. Egy szó, mint száz: nyilvánvaló volt, hogy azokkal a helyekkel és személyekkel szemben próbálnak így védekezni, akiket előttem sosem említettek, nehogy felzaklassanak. De ezt a beteges szorongást nem lehetett nem észrevenni, már az első rezdülésekből felismertem, hiszen mindig is ott settenkedett köröttünk, s megkockáztatom, hogy ez volt az egyetlen szorongásémlék, ami a boldog gyermekkoromba belerondított. Ám a legjobban mégis azok a mondatok zavartak, amelyeket – nem is tudom, minek hívjam – valami megkérgesedett töredéknyelven vágtak egymáshoz:

– Ha Vittoria mond valamit, te inkább meg se halld!

– Vagyis ha nekem esik, én maradjak csendben?

– Pontosan. Gondolj Giovannára!

– Jól van.

– Ne mondd nekem, hogy jól van, ha utána mégse lesz jól. Embereld meg magad! Fél óracskát kell kibírnod, aztán hazajövünk.

A rokonlátogatásokból jószerint semmire nem emlékszem. Zsibongás, dögmeg, sebtében odacup-



pantott homlokpuszik, nyelvjárásfoszlányok, és persze orrfacsaró bűz, amit félelmünkben akár mi is onthattunk magunkból. A légkör viszont bőven meggyőződött arról az évek során, hogy apám rokonai – hangoskodó bugrisok a romlott nyomorúságban, élükön a mindenkinél nyersebb és sötétebb Vittoriával – valóban veszélyes emberek, noha veszélyességük mibenlétére egyelőre nem sikerült fényt derítenem. Netán a környezet rossz híre teszi azzá őket? A nagyszülők, nagybácsik, unokatestvérek is veszélyesek, vagy csak Vittoria néni? Az ügyben a szüleim voltak a legjáratasabbak, nekem pedig, hogy mindenáron és azonnal tudni akartam, milyen ember, milyen személyiség volt a nagynéném, épp öhozzájuk kellett volna fordulnom. De mire megyek, ha nekik szegezem a kérdéseimet? Legjobb esetben is nyájas elutasítás lenne a válasz – Látni akarod a nagynénédet? Le akarsz menni hozzá? De hát mi szükség erre? –, vagy pedig berántanák a vészféket, és soha többé nem vennék szájukra a nevét. Így hát arra jutottam, hogy kezdetnek az is elég, ha talállok egy fényképet a néniről.

Egyik délután, kihasználva, hogy mindketten elmentek hazulról, feltúrtam a szüleim hálószobájában lévő szekrényt, ahol anyám a fényképalbumokat őrizte, hibátlan rendben a róla és apámról készült fotókat meg az enyéimet. Minthogy az albumokat rendszeresen böngésztem, betéve ismertem a tartalmukat: kapcsolatuk fejezeteit dokumentálták, valamint az én röpké tizenhárom esztendőm pillanatait. Így azt is pontosan tudtam, hogy – valamilyen rejtélyes oknál fogva – anyám rokonairól bőven találni képet, apám családjáról azonban legfeljebb elvétve párat, és azokon sem szerepel Vittoria. De eszembe jutott, hogy valahol a szekrény mélyén, egy régi fémdobozban egy nagy kupac fényképet őriznek magukról azokból az időkben, amikor még nem ismerték egymást. Mivel ezeket a fotókat csak ritkán nézegettem, mindig anyámmal, szívből reméltem, hogy talállok néhány képet a nagynénémről.

De mielőtt felforgattam volna a szekrényt a doboz után kutatva, még egyszer átlapoztam a jól ismert albumokat, lelkiismeretesen átvizsgálva azokat a fotókat, amelyeken ők feszítenek előbb frissen eljegyezve, aztán az esküvőjükön újdonsült, durcás házaspárként, alig néhány meghívottal a háttérben, aztán boldog házasokként, és végül azokat, amelyek engem ábrázolnak – ki tudja, hányszor és főként mire fel lencsevégre kapva – születésemtől egészen mostanáig. Az esküvői képeken a szokásosnál hosszabban elidőztem. Apám sötét, gyűrött öltönyt viselt, és komor ábrázattal nézett a kamerába, anyám krémszínű kosztümben és ugyanolyan színű fátyolban, bájosan meghatódva simult hozzá. A harminc vagy alig valamivel több meghívott között ott voltak a Vomero környéki barátai, akikkel azóta is összejárnak, valamint anyám rokonai, élükön a múzeumi derék nagyszülőkkel. Csak néztem és néztem, abban a reményben, hogy ha elmosódva is, de talállok valahol a háttérben egy alakot, aki majd elvezet az ismeretlen, ködbe vesző asszonyhoz. Semmi. Ezután vettem elő a fémdobozt, amit többszöri sikertelen próbálkozást követően végül kinyitottam.

A doboz tartalmát – kivétel nélkül fekete-fehér fotók voltak benne – kiborítottam az ágyra. Kamaszkori képeik rendszertelenül, ömlesztve lehettek behajigálva: anyám mindegyiken derűs volt, bájos és kecses, hol az iskolatársaival, hol a vele egykorú barátnőivel feszített a tengeren vagy az utcán, apám viszont azon a kevés képen, amit találtam, kitérdelt nadrágban, kinőtt ujjú zakóban, gondterhelten, magányosan álldogált, sehol egy mosoly, egy nyaralás. A gyerek- és kora kamaszkor képeit viszont két külön tasakban tárolták: az egyik anyám családjából, a másik az apáméból származott. Utóbbiban, ha török, ha szakad, mondtam magamban, találni fogok egy képet a néniről, s azzal nekiveselkedtem, hogy egyenként átnézzem az összeset. Apámról legfeljebb húsz kép lehetett, legnagyobb döbbenetemre azonban volt köztük három vagy négy fotó, amelyek kölyökként ábrázolták szülők és rokonok társaságában – utóbbiak teljesen ismeretlenek voltak számomra –, meglepően közel egy fekete filccel kisatírozott téglalaphoz. Nem kellett sok, hogy rájő-



jek, a precíz téglalap legalább olyan megátalkodott munka eredménye, mint a titkok, amiket magába zárt. Elképzeltem apámat, amint az íróasztalán levő vonalzóval körberajzolja a fotó egy darabját, majd nekiveselkedik a filccel, és gondosan, milliméterről milliméterre haladva, nehogy kifusson az előre meghúzott kontúrokból, bezárja egy fekete téglalapba. Amilyen aprólékos munka volt, szemernyi kételyt nem hagyott, hogy a téglalappal egy életre kisatírozott valakit, hogy Vittoria nénit zárta a nagy feketeség mögé.

Jó darabig tanácstalanul álldogáltam, fogalmam sem volt, mitévő legyek. Végül rászántam magam, kihoztam egy kést a konyhából, és finoman kapargatni kezdtem egy picike sávot a téglalapból. De a feketeség mögül csak a papír fehérségét tudtam előhívni. Kétségbeestem, abbahagytam. Tisztában voltam vele, hogy szembemegyek apám akarataival, és megrémisztett minden, ami akár visszamenőleg is megfoszthatott a szeretetétől. Ám az igazi szorongás akkor hatalmasodott el rajtam, amikor a tasak mélyén rábukkantam egy fotóra, ami nem gyerekként, nem kamaszként, hanem immár fiatalemberként ábrázolta, még hozzá – és ez igen ritka pillanatnak számít az anyámmal való ismeretségük előtti időkből – mosolyogva. Profilból kapták le, az arca derűs volt, kivillantak szabályos, fehér fogai. De a mosoly, az öröm senkinek nem szólt. Két, akkurátusan kisatírozott téglalap mellett állt, amelyekbe mint két fekete koporsóba – bizonyára a fotón látható szívélyesség szerte-foszlását követően – a húga testét meg valaki másét csukta be.

Ezen a képen aztán sokáig elmerengtem. Apám az utcán állt, rövid ujjú, pepita inget viselt, tehát nyár lehetett. Mögötte egy bolt bejárata, melynek cégéréből mindössze a RIA felirat látszott, s a kirakatból sem lehetett megállapítani, hogy mit árúsítanak. Az egyik fekete folt oldalán egy hófehér pózna virított éles kontúrokkal. Árnyékok imbolyogtak körötte. Hosszú árnyékcsíkok, ezek közül az egyik nyilvánvalóan egy női testről vetült oda. Tehát apám, hiába akarta oly ádázul eltüntetni a mellette álló személyeket, mégiscsak ott hagyott valamit belőlük az útburkolaton.

Ismét megkapargattam a téglalap tintáját, de amint rájöttem, hogy csak a fehér papír sejlik fel mögötte, abbahagytam. Vártam egy-két percet, majd újrakezdttem. Ezúttal könnyed mozdulatokkal dolgoztam, a néma házban csak a saját lélegzetemet hallottam. Csak akkor adtam fel végérvényesen, amikor az egyetlen letisztított folton, ahol Vittoria néni arca lehetett korábban, egy újabb halvány pacácskát találtam, amiről nem tudtam eldönteni, hogy vajon tintamaradék-e, vagy egy darabka a néni ajkából. ■ ■ ■



DIGITÁLIS PANASZKODÁS

Cyber-ember nincs. Még nincs... Lesz valamikor egy bárhonnán elérhető, minden tulajdonságunkat, tevékenységünket, különket-bensőnket elfedő/mímelő adatháló mindenkiről. Az alany elmegy a karafaszántói urológiára és ott a doktor képernyőjén nemcsak az utolsó hallásvizsgálatának adata jelenik meg (hogy ti. süket), hanem kedvenc portáljának látogatottsága, együtt haverjának utolsó tünetési dátumával, vagy kedvesének abortusz eredményével... Nem sorolom, mert mindez már köz-hely. Lényeg az, hogy meg vagyunk figyelve, és hogy elemi szinten is számsorok, vagy adathalmazok állnak énem, testem-fejem-lelkem helyett. Akár cse-élhetnénk is. Mert adat vagyok tetőtől talpig.

Mi lesz majd, ha emberek helyett csak számsorok pörögnek a világban? Mi lesz, ha hús-vér és lélek mivoltomból átcsúszom a „0”-ból és „1”-esekből álló adathal-mazba? A BigData kicsiny részecskéje leszek, mindenem be van listázva számként hová nyúlok, mit eszek? Hol lakom? El lehet ezt képzelni? Hülye kérdések, mert testi valóm megmarad, csak nem arról fog szólni a nóta, hanem 0-ból és 1-ből kre-ált jelsor szerepel helyettem. Mit csinál a testem közben?

El tudom képzelni, hiszen a tech-óriáscégek – Google, Microsoft, Amazon – már ma irányítják a fejlett világot, azaz nem választott testületek (kormányok) kezében a döntés, meg a hatalom. És hatalmi modusuk alapja az adattá-számsorral változta-tott tömeg-egyén. Hatalmi terjedésüknek egyelőre nincs akadálya, amit Silicon Valley grandjai akarnak, azt a BigData birtokában át tudják nyomni minden alkotmányos, jogi, kormányzati akadályon. (Legfeljebb büntetést fizetnek, amúgy csak a mellényzsebből...) Nincs mese: szám leszel, vagy egy adat-halmaz – legalábbis így fog kezelni az új rend, ami már ma is itt lappang, de holnaptól meg ez lesz az *uralom új formája*. Mert az adat-lét a hata-lomgyakorlás építő köve. Egyszerűsíti és totálissá teszi az uralom-, ill. hatalomtechnikát.

A digitális forradalomnak óriási előnyei vannak – napi haszná-lattól (pl. a Waze app – ahol autós közlekedési infók kaphatsz valós időben, de ilyen, ha a neten vásárolsz, vagy a Wikipédiát

lexikonként használsz). Szóval innen a robotikán keresztül, a génebeszetig, neurofizikáig, vagy akár az ún. „okos gyárakig” hihetetlen forradalomnak lehetünk tanúi és használói. Csak az a kérdés, hogy mibe kerül majd mindez emberileg (lelkileg)? Mi lesz szubjektivitásomból, mikor már tényleg a Big Data mikroszkopikus eleme vagyok – vagyok-e még egyáltalán? Másképp fogalmazva: szám-létem és Én-létem felcserélhető lesz egymással? Még durvábban a lélek is a BigData része lesz, száma lesz annak is?



Egyelőre emberek vagyunk, de tán egy tized-létünkkel már a digitális misztériumjáték szereplői. Nem tudom, az viszont látszik, hogy a kütyük kezdtek rajtunk uralkodni. Utcán lehajtott fejű emberekkel találkozol: okostelefonjukat nyomkodják. Szerelmes pár sétál, de mindketten SMS-eket írogatnak, ahelyett, hogy egymással foglalkoznának. Ha nem cseréled le géped operációs rendszerét öt évente, az épp használt változat nem kap támogatást a kibocsátó cégtől, egy idő után nem találod irományaid és tele leszel vírusokkal.

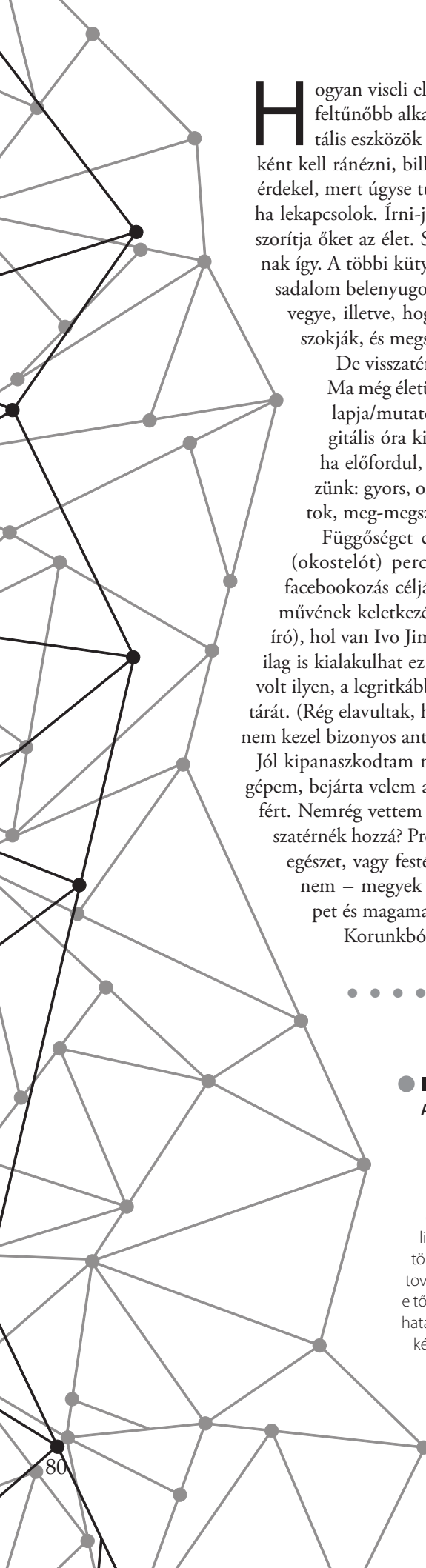
De egyébként is, korszerűsítés címen újabb és újabb lépésrendet, olykor jelszavakat kell cserélni, mindezt villámgyorsan kell megtránni, mert mire rögzítetted fejedben az épp aktuálist, itt az új. Irracionális gyorsulásban élünk.

El ne felejtsem, hogy ezek az újabb és újabb rendszerek többnyire gépekkel, „kütyükkel” vannak kapcsolatban, amiket meg kell venni, ha részt akarsz venni ebben a körtáncban. Ami olykor kínos. (Mondjuk a Photoshop programod korábbi verziója elavul, az új meg vagyunkba kerül: leperkálod?)

Persze mindent meg lehet tanulni, csak ez az újfajta egyenlőtlenség birizgál: hazánkban a számítógép ellátottság (penetráció) kb. hetven százalékos, szép szám. Csakhogy a tulajdonosoknak csak 30 %-a tudja gépeit kezelni. Korábban a *digital divide* egy szakadékot jelentett azok között, akiknek *van*, és azok között, akiknek *nincs*. Most az egyenlőtlenség más formájával találkozol: azok között nő a szakadék, akik tudják kezelni, és akik nem tudják. Ez a különbség, elnyomási formának is beillene, mert vérre megy: aki nem tanulja meg, egy idő után egy sor társadalmi szolgáltatásból ki van zárva. (Úgy kezdődik, hogy minden szolgáltató az e-mail címed kérdezi...)

De a piac nagyúr. Falumban öt éve a vízvezeték-szerelő még esküdözött, hogy ő bizony erre az úri huncutságra (akkor az e-mail rendszerre) rá se néz, ma már honlapja van, amin hirdeti magát, mert nélküle éhen halna. És persze korosztály-szakadék is van, azok a szerencsések, ahol a gyerekek besegítenek a nagynak, ha gáz van a géppel. Ha nincs ilyen, be lehet dobni a törölközőt, mert apuka sem ért ilyen mélységben a kütyühöz. Szakértő jön, pár ezerért. Vagy marad a golyóstoll és a pária-lét.





Hogyan viseli el az ember ezt a hihetetlen gyors változás-sorozatot? A legfeltűnőbb alkalmazkodási mód a függőség, azaz drogként hat rád a digitális eszközök permanens használata. Ld. az okostelefon-mániát, percenként kell ránézni, billentyűit nyomkodni. A másik véglet a totál közöny: nem érdekel, mert úgyse tudom már követni a kütyük, alkalmazások váltásait, jobb, ha lekapcsolok. Írni-javítani, nyomtatni a legtöbb géptulaj megtanul, mert rászorítja őket az élet. Sofőrök a GPS-szel, gyerekek a komputer játékokkal vannak így. A többi kütyüt és használati módjait vegyük luxusnak. Röviden: a társadalom belenyugodott abba, hogy szenzitív adatait a digi-világ kezelje, adjavegye, illetve, hogy rabszolgája legyen a digitális parancsuralomnak. Megszokják, és megszeretik. Pont

De visszatérnék ember-mivoltom és digitális szereplésünk arányához. Ma még életünk túlnyomó hányada analóg módon zajlik, karórád számlapja/mutatója hagyományos (analóg) módon mutatja az időt, a digitális óra kiment a divatból; kézzel írott levél ugyan ritka, de amúgy, ha előfordul, akkor a megkülönböztetett tisztelet jele. Mail-ben levelezünk: gyors, olcsó, kényelmes. Voltaképp tehát én is analóg életet folytatok, meg-megszakítva kirándulásokkal a digitális dzsungelbe.

Függőséget említettem. Mert folyton úgy érzem, hogy a Google-t (okostelót) percenként kell megnéznem, nem is csak levelezés, vagy facebookozás céljából, hanem mert nem tudom Vonnegut amerikai író főművének keletkezési időpontját, meg hogy ki volt Vaszilij Grossman (orosz író), hol van Ivo Jima? Hol őrzik a méter hiteles „ősdarabját”? Vagyis szakmailag is kialakulhat ez a függőség. Érdekes, hogy a lexikonok korszakában nem volt ilyen, a legritkább esetben lapoztuk fel *Révai*, *Új idők* stb. sok kötetes adattárát. (Rég elavultak, habár sok minden meg csak ott található meg, Wikipédia nem kezel bizonyos antik, vagy ritka adatokat...)

Jól kipanaszkodtam magam. Közben nézem a polc alján fekvő mini-Erika írógépem, bejárta velem a fél világot, kicsi volt és minden táskába, bőröndbe belefért. Nemrég vettem bele szalagot (mert ismét lehet kapni), mi lenne, ha visszatérnék hozzá? Próbáltam, nehéz a billentés, ha hibát vétek, újra kell írni az egészset, vagy festékkel javítani. Nehézkes, de nem bosszant. Igen-igen, de nem – megyek vissza a laptophoz, mazochista módon nyaggatom a gépet és magamat.

Korunkból nem lehet kilépni, életfogytos bünti.



Almási Miklós (1932): Az ELTE és a Művészetelméleti és Média-kutatási Intézet professor emeritusa. Kezdetben dráma (színház) és filozófia határozta meg életét, Lukács György tanítványaként sajátította el a szakmát, valamint a holisztikus gondolkodást. Első könyveit ez az észjárásbeli habitus jellemezte. 1990-től kezdte érdekelni a gazdaságfilozófia, egyáltalán az ökönomia (finánckapitalizmus), amiben sokat segítette az a kétszer egy év, amit Amerikában töltött: e rendszer működésének testközeli élménye nagy hatással volt további tevékenységére. Attól kezdve véli úgy, hogy a világ folyását e tőkeformák globális – és radikálisan új – működése (és diszfunkciója) határozza meg. Szerelme azért az esztétika maradt, oktatóként, kritikusként, esszéistaként a művekkel való bíbelődés, a hermeneutika és elemzés tölti ki életét. 1987-ben választották akadémikussá, 2004-ben kapott Széchenyi-díjat. Könyvei a *Kalligramnál*: *A szerelem lehetetlensége* (2012), *Bevezetés a 21. századba* (minieszék, 2015), *Pisztoly a könyvtárban* (életinterjú, 2019).

„Nem jó ez így senkinek”

Hidas Judittal a *Boldogság tízezer kilométerre* című novellafüzéről



Anna látszólag példás feleség és anya, dolgozó nő, mondhatnánk, átlagos középosztálybeli nő, akiről nem gondolnánk, hogy valami nem stimmel vele. Úgy tűnik, mindene megvan, „csupán” a közérzete rossz, hiányzik belőle az a belső erő, ami révén megtalálhatja a céljait és azt érezheti, hogy képes irányítani az életét. A könyv novellái azt járják körbe, hogy miként kötik gúzsba egy nő személyiségét a női szerepekkel kapcsolatos társadalmi elvárások. Pedig, mint mindenkinek, neki is szüksége van arra, hogy a saját vágyai szerint alakíthassa a sorsát. A könyvön túl a nemi és társadalmi szerepekről, a velük kapcsolatos előítéletekről, sztereotípiákról is beszélgettünk: sok mindenről, ami a mai Magyarországon megnehezíti, hogy valaki harmonikus kapcsolatban éljen.



■ *A múltkor az előző könyved kapcsán azt kérdeztem, tanultál-e gitározni vagy zongorázni. Most azt kérdezem: lovagolsz?*

– Nem. Sőt soha nem ültem lóháton. De a lányom lovagol, ráadásul Fóton lakunk, sok lovarda működik a környéken. A *Verseny* című novella írása előtt végeztem egy kis terepkutatást.

■ *Aha! Akkor innen az olyan szavak, mint a „középvágta” meg a „félnagykör”, amiket sosem hallottam. Nem bírtam ki, hogy ezt ne kérdezem meg, bár a Különórában ott áll, hogy „az alkotásokat sosem az életrajz felől közelítve értelmezzük”...*

– Ez a főiskolai tanár véleménye a novellában, nem az enyém. Vele ellentétben én úgy gondolom, olykor nagyon is érdekes lehet felfedezni, milyen személyes történet húzódik egy-egy alkotás háttérében. Persze ez nem kell, hogy befolyásolja a mű értelmezését, de egy olvasó, vagy akár egy másik alkotó ember számára izgalmas lehet.

■ *Szerintem is! És segítheti a megértést! Ha a lovaglás nem is köt össze a főszereplődel, van köztetek hasonlóság, rokonság?*

– Általában az író a személyisége egy részét belerakja egy-egy fontos karakterbe, én legalábbis biztosan. Nekem is meg kellett találnom a kudarcaim gyökereit, például azt, milyen gondolkodásbeli akadályok nehezítik meg a számomra, hogy elérjem a céljaimat. Aztán rájöttem, hogy ez nem csupán az én egyéni problémám. A társadalmi előítéletek lecsapódnak az egyén gondolkodásában, akár át is vehetik az irányítást, ennyiben tehát az egyéni probléma máris egy általános társadalmi jelenséget tükröz. Ebben a kötetben főként a nőekkel kapcsolatos előítéletek működését látjuk, de megjelennek a cigányokkal, zsidókkal, muszlimokkal kapcsolatos sztereotípiák is. Aki az előítéletek hálójába keveredett, maga is könnyen előítéletes lesz másokkal szemben, valójában ettől szinte senki sem tud szabadulni. A kérdés csupán az, mennyire reflektálunk ezekre az „ösztönös” reakciókra. A kötet főszereplője nincs tisztában azzal, hogy miközben könnyedén ítélkezik mások felett, ő is saját magára kényszerít számos olyan viselkedési mintát, amelyek megnehezítik az életét, sőt szenvedéseket okoznak.

■ *Mi tagadás, Anna nem is mindig rokonszenves, legalábbis számomra nem: olykor nem veszi észre a saját hibáit és azt sem, hogy a helyzet, amiben van, nem is olyan rossz – például a házassága. Olykor ok nélkül haragszik a gyerekeire, a Nomád nyaralás frusztrált anyáknak elején, mikor a gyerekeit alig bírja beszuszakolni a kocsi-ba és ott sem hagyják abba a rajcsúrozást, meg is jegyzi: „Hogy én mennyire imádok ilyenkor anya lenni!”*

– Ez irónia. Ilyesmivel tele vannak a szövegeim. De legyünk őszinték, a gyerekeknevelés minden pillanatát lehet és kell élvezni? Egy nővel szemben az az elvárás, hogy anyaként mindig szeretettel, türelemmel, elfogadóan, megértően kezelje a konfliktushelyzeteket, de ez lehetetlen. Ilyesmire csak a borítón is megjelenő Szűz Mária lenne képes! Nagyon fontosnak tartottam írás közben, hogy az anyaság árnyoldalait is bemutassam. Meg azt, hogy milyen is egy átlagos magyar nő a huszonegyedik század elején. Felbomlóban a hagyományos családmódel. Van, aki szerint minden rosszért a család hibáztatható, van, aki szerint család nélkül káosz és pusztulás vár az emberiségre.

■ *Rögzítsük: a pillanatnyi magyar kormány is ezt hirdeti.*

– Én azt gondolom, hogy sok kényszerű szerepet, viselkedésformát jó lenne levetközni, és akkor élhetnénk családban akár boldogan is. Ezeket a kényszerű szerepeket próbálom a könyvben kifigurázni. Elvárjuk a nőktől, hogy mindig jó anyák legyenek? Annak egy ilyen frusztrált, önbizalom-hiányos és boldogtalan nő lesz a végterméke, mint a főszereplő, Anna. Jobb lenne inkább hagyni, hadd alakítsa az egyén a saját belső tempója szerint az életét, ne fojtsák meg a folyamatos elvárások, amelyekkel a társadalom, a közvetlen környezet fellép vele szemben.

■ *Anna ritkán teszi azt, amit valójában szeretne.*

– Ezért hol túlságosan támadó, túlságosan durva, hol észre sem veszi, hogyan nyomják le. Ez az az örvény, amiből nem tud kikeveredni.

■ *És ebben a férje sem segít. Sőt olyan mondatai vannak, amik aláássák a nő vágyait. „El sem tudod képzelni, mennyire szívesen lennék a helyedben.” „Nézd meg ezeket a sikeres nőket, egytől egyig boldogtalanok!”*

– Nem gonosz ember pedig, aki szándékosan ártana. De nem jó így állni a másik vágyaihoz! Aki küzd, aki változtatni akar, annak rossz azt hallani, hogy érje be azzal, ami van! Annát a családjá, a barátnői gondolkodása sem segíti. Mindenki jó szándékú, de ez még nem oldja meg, hogy valaki egyről a kettőre jusson. Persze neki sem a látással, a felszínnel kéne törődni. A fontos az lenne, hogy tudjuk jól érezni magunkat a saját bőrünkben. A nőket viszont nem tanítják meg arra, miként kell ezt elérni. Azt látjuk kiskorunktól fogva, hogy várni kell a herceget a fehér lovon, aki boldoggá tesz és megold helyettünk mindent, s nehezen döntünk arról, valójában mi a jó nekünk. Így pedig nagyon nehéz elérni a jó közérzetet, a boldogságot és marad a látszat.

■ *Ahogy mondtad, Annának nincs elég önbizalma.*

– Ez épp annak a következménye, hogy a nőket ma még mindig arra kondicionálják, hogy ők a gyengébbik nem. Persze tudom, ma sokat beszélünk ennek az ellenkezőjéről is, az erős nőről, de ez gyakran csak mantra. A nők nagy többsége – legalábbis az én generációmban még biztosan – azzal az élménnyel nőtt fel, hogy ő önmagában nem elég ahhoz, hogy véghez tudjon vinni valamit. Általában túlzottan fontos számunkra mások véleménye, visszajelzése, reakciója. Ha pedig ezzel túl sokat foglalkozik valaki, akkor bizony elég ingatag talajon fog állni az önbizalma. És azért még ma is nagyon erősen működnek a férfiszövetségek, a nők lekicsinylése a munka világában. Egyébként a férfiak sem feltétlenül vannak tele önbizalommal, csak ez esetükben kevésbé látszik, mert ők megengedhetik maguknak a macsóságot, az agresszivitást, a nők pedig a legtöbbször nyuszivá válnak.

■ *A nők lekicsinylése a munka világában és azon kívül – magyarán mindenhol – ennek a macsóságnak az egyik legellenzesebb megnyilvánulása – gondoljunk a szőke nők viccekre, amikben semmi humor nincs, agresszió annál több. És akkor már gondoljunk azokra a magyarországi szőke nőkre, akik „szőke nő”-ként emlegetik magukat – ami látszólag önirónia, valójában meg akarnak felelni az elvárásoknak.*

– Minél magasabbra tör valaki, annál inkább megtapasztalja az előítéleteket. Tehát épp az az érdekes, hogy a látszólag vagy akár valóságosan sikeres nők sokkal több negatív előítélettel találják szemben magukat, mint a kevésbé sikeresek, holott épp velük szemben szokott az felmerülni, hogy mit panaszkodnak, hiszen mindent elértek. Csak az a kérdés, milyen, korántsem sima, hanem olykor nagyon is göröngyös utat kellett megtenniük addig, amíg elértek oda, ahol épp tartanak. A főszereplő nem sikeres nő, csak a kötet végére kezd el eredményeket produkálni. Az ő esetében épp az az érdekes – és ezt, sajnos, az olvasók nem mindig veszik észre – hogy az előítéletek reflektálatlanul „máskálnak” a tudatában. Épp ez köti őt gúzsba. Az olyan sztereotípiák, amik szerint például a sikeres nők mind boldogtalanok – ahogy mondtad, ezt hallja a férjétől is –, egy anyának mindig jónak és kedvesnek kell lennie. Ezekből következően önző vagy, ha fontos a munkád is a családod mellett, erőszakos vagy, ha kiállsz magadért. Mind azt erősíti, hogy az egyén ne változtasson a saját helyzetén, akkor sem, ha rossznak érzi. Ha valaki bedől ezeknek a szólamoknak, akkor látszólag jutalmat kap az engedelmességéért, hiszen elkerüli a negatív ítéletet, de ezért az önbizalmával fizet.

■ *És a folyamatos rossz közérzetével.*

– Szélsőséges esetben akár gyűlölni is kezdi magát, amiért azt érzi, hogy gyenge, életképtelen.



D. Magyar Imre



■ *Kicsit úgy olvastam a szövegeket, mint egy terápiás naplót, nyilván az egyes szám első személyű fogalmazás miatt is. Anna folyamatosan beszámol a vele történekről.*

– Erre egyáltalán nem gondoltam. Hisz van távolság a szerző és az elbeszélő között, csak ezt sem mindenki veszi észre. A szerző – aki én vagyok – látja a hőse hibáit. Az ironia épp arra szolgál, hogy kifigurázzam az elbeszélőt. A történetek sokszor épp arra futnak ki, hogy lelepleződik Anna önhazugsága. Ez egy terápiás naplóban talán nem lenne benne.

■ *El tudom képzelni, hogy aki ilyesféle naplót ír, annak van önironiája, képes kívülről látni magát. De nem ragaszkodom az ötletemhez...*

– Az igaz, hogy Anna az első novellában, a *Különórán*ban, egy pszichológushoz beszél, azonban a továbbiakban nem ő a megszólított! Ám ha neked úgy tetszik, láthatod a könyvet naplónak!

■ *Anna többször szólít meg valakit: „Nem tudom, ti hogy vagytok velem...”, „Képzeld el, mi történt!” Minket, olvasókat? Engem?*

– Nagyon fontos volt számomra a beszédhelyzet. Ez a magyarázkodó, pletykálkodó stílus, ahogy az önbizalom-hiányos nők mesélnek saját magukról. Mindig megkérdőjelezzük, olykor még szidják is saját magukat, mindig elnézést kérnek, néha meg nagyképűek. Ez a stílus is az ironia eszköze.

■ *Anna az említett Különóránban arról beszél, hogy a főiskolán egy tanára – aki egyébként „az egész szakon az egyik legnagyobb koponya” – hogyan rohanta le, tette magáévá és aztán hogyan tűnt el a képből. Ez még a – kissé felemás – me too-mozgalom indulása előtt született?*

– Jóval előtte. Nem az érdekelt elsősorban, ahogy a pasas viselkedik...

■ *Azért itt álljunk meg: szemétül és szokványosan.*

– A hangsúly nem az ő személyén van, hanem az elbeszélőn, vagyis az áldozatén. Az érdekelt, miként hiteti el magával, hogy neki nem is olyan rossz az, ami történik vele, hogy milyen világot épített fel magában, amibe egy ilyen férfi nagyon is beleillik, és amiért belesétál a csapdájába. Ebben a novellában is jól látszik, hogy a lány idealizálja az okos férfiakat, és az ő szemüvegükön át nézi saját magát és a többi nőt is. Ez okozza a vesztét. Ami nem jelenti azt, hogy minden hasonló esetben erről van szó, amikor valaki molesztálás áldozatául esik, de számomra rendkívül érdekes azt vizsgálni, hogyan veszíti el valaki a saját józan ítélőképességét, és hogyan veszi át észrevétlenül a másik ember nézőpontját. Egyébként meggyőződésem, hogy ez maga az elnyomás alapja, legyen szó bármilyen kisebbségről. Cigányoktól is lehet hallani például: „Én nem vagyok olyan lusta, lopós, megbízhatatlan, mint a többiek” – ez már maga a színtiszta megfelelés.

■ *Kérdés, aki így beszél, az vallja-e is ezeket az előítéleteket, vagy csak úgy csinál... A novellában a tanár viselkedése nem menthető, ugyanakkor a lány nem akar ellenállni: „...kicsit büdös volt a szája, mégis olyan megtisztelő volt, hogy ő meg én, itt a főiskolán, ki tudja, talán majd segít nekem a dolgaimban” – vallja be utólag, elismeréssel méltó őszinteséggel. Pedig ekkorra már fizikailag is belebetegedett a történetbe, tette van indulattal, gyűlölettel, még a férfi „csoffadt feleségét” is felhívna, bár valójában nem tudja, mit akar. Meg is kérdezi: „Ön szerint, doktornő, mit kellene tenni?” És mit kellene tenni? Mit fog válaszolni a pszichológus? Ami persze nem feltétlenül azonos azzal, amit te mondanál...*

– A fenti kérdéssel szokott valaki terápiára menni. Azzal, hogy nem tud különbséget tenni a saját és a másik nézőpontja között, illetve nem tudja kialakítani a sajátját. Hogy nem tud igazán haragudni, és épp ezért nem tudja megvédeni magát. Miközben felemészt a gyűlölet, tehetetlenséget érez, és mindeközben kifelé mosolyog. Nem véletlenül kapta azt a mottót a könyv, hogy „Mosolyogj, amíg bele nem döglesz!”

■ *Nem akarom a 2017 őszen indult me too-mozgalomra terelni a beszélgetést, de valami mintha nagyon nem lenne rendben nálunk a férfi és női szerepek körül. Nagyon erősek a szerepelvárások, újabban a politika is nyomatékosan megfogalmazza, milyen az igazi nő és milyen az igazi férfi. Nálunk írták az egyik legszörnyűbb dalszöveget: „Nékem olyan asszony kell, / Ha beteg is, keljen fel...” 1877-ből való, de szerintem ma is lelkesen éneklük, a neten több felvételen is megnézhető. Igaz, van egy második verszaka is az egyenlőség jegyében, amiben az „ember”-nek kell betegesen is felkelnie és felvágnia az aprófát, de ezt senki nem ismeri...*

– Nálunk még gyerekcipőben jár annak feltérképezése, hogyan tudnánk ezekből az elvárásokból kilépni. Sokszor még a nők sem értik, mi okozza a nehézségeiket. Épp ezért akartam megalkotni egy nagyon is mai, átlagos magyar nőt, akinek az élete a tanulás és némi munka ellenére még mindig elsősorban a család működtetésében merül ki, miközben nem feltétlenül érzi jól magát ebben a szerepben. Szerintem nem jó ez így senkinek. Boldogtalan, frusztrált nők mellett nem lehet boldog egyetlen férfi sem, még akkor sem, ha sok férfi úgy gondolja, házon kívül megoldja a problémáját.

■ *Pláne, ha aztán a barátnőjéről is kiderül, hogy boldogtalan és frusztrált és neki kellene őt megértenie...*

– Hova tűnik az a mindenkiben ott élő vágy, hogy igazi baráttra, partnerre, társra találjunk egymásban?

■ *A legtöbben mintha megalkudnának a helyzetükkel, elfogadnák. „Ez van.” „Nem is olyan rossz.” „Mégvagyunk.”*

– Az „igazi” nővel és az „igazi” férfival kapcsolatos elvárások egyébként nagyon megnehezítik ennek a vágnak az elérését. A nőket viszont azzal „fenyegetik” – már megint a sztereotípiák! –, hogy ha kilépnek ezekből a klasszikusan gondoskodó szerepekből, vagy beléjük sem bújnak, akkor az automatikusan maga után vonja azt, hogy magányosak lesznek.

■ *És félnek is, hogy nem mennek férjhez, nem lesz gyerekük, egyedül maradnak, netán egyedül a gyerekekkel, pláne gyerekekkel... Ami sokszor igaz is, nem?*

– Tényleg gyakran ezt tapasztaljuk, de ennek nem feltétlenül kellene így lennie. Ha például a férfiak tudnának értékelni egy okos, talpraesett nőt, akinek vannak céljai az életben és ezek nem mindegyike a családdal kapcsolatos, az sokat segítené. Persze a szingli létnek valóban akadnak vadhajtásai, nem akarom csak a férfiakat hibáztatni. De sok férfiban még mindig ott él a félelem, hogy ha a feleségük sikeres, akkor ők lúzernek.

■ *Van egy Arany János-vers, Oh! ne nézz rám... a címe, a feleségéhez írta három évvel a szabadságharc bukása után. Refrénként tér benne vissza négyszer: „Férfié az élet gondja.” Berzsenyi – megírta Kazinczynak egyik első levelében – feleségét „együgyűségben” találta, és esze ágában nem volt felszabadítani belőle. Az ma is frusztrálhat egy férfit, hogy nem ő oldja meg a gondokat, netán nem tudja megoldani őket. Ezzel a szemlélettel nemigen lehet elfogadni, hogy a feleségem nem az én vacsorámat készíti, hanem az ő disszertációját.*

– Ezért aztán számos eszközt bevetnek ennek megakadályozása érdekében. Arról nem is beszélve, hogy tényleg kényelmesebb úgy élni, hogy van otthon valaki, aki mindent elrendez helyettük. Ha egy nő nem kap otthon segítséget, vagy ha állandóan megkérdőjelezzik a teljesítményét, korlátozzák a házon kívüli kapcsolatainak az ápolását, akkor máris olyan hátránnyal indul, amit nehéz behozni.

■ *Kérdés, a nő mennyire túri ezt el – mert, furcsa mód, az is előfordul, hogy ő maga is ezt tartja természetesnek, netán igényli. „Drága doktor úr, ki fog engem ezután megverni?” – panaszkodott egy falusi asszony a férje halála után. És olyan is akad, hogy felcserélődnek a szerepek... Nem egyszerű ez.*

– Azt azért nem hinném, hogy a verést bárki igényli.



■ *Nem igényli, de eltűri, megszokta, a mindennapok, a világrend részének tartja. Galgóczi Erzsébetnek olyan szereplője is van – csak tudnám, hol! –, aki szégyelli az orgazmust.*

– Az biztos, hogy egy viszonylag támogató férj mellett is nehéz elengedni a rögzült szerepfelfogásokat. Engem ez az utóbbi variáció jobban érdekelt, ezért a könyvben Anna férje nem egy klasszikus elnyomó karakter. Azokat a belső nehézségeket akartam kinagyítani, amelyekkel Anna küzd.

■ *Mindenesetre a feminista mozgalom, noha már a tizennyolcadik század végén elindult, máig nem érte el a céljait.*

– Sokat javult a helyzet, ez azért tagadhatatlan. Vannak, akik szerint a nőknek már nincs is miért nyafogni. Számomra épp az volt az izgalmas, hogy megmutassam, a látszólagos egyenlőség mögött számos olyan viselkedésbeli különbség rejlik, amely továbbra is fenntartja a nemi egyenlőtlenséget. Egyébként fontosnak tartom megjegyezni, hogy a feminizmus egyáltalán nem férfi-, gyerek- vagy családellenes! Véleményem szerint ez is egy olyan előítélet, amely automatikusan azt a célt is szolgálja, hogy minél kevesebb nő kezdjen valódi öntudatra ébredni. A feminizmus a partnerségről szól. De ehhez kell a férfi nyitottsága is, meg persze ez egy csomó plusz energiát is igényel tőle, ami, lássuk be, nem mindenkinek tetszik. Nyilván akadnak szélsőséges feministák, de nem ez a jellemző még akkor sem, ha néha ők a hangadók, bár szerintem ezt eltúlozzák.

■ *Anna ugyan nő, feleség és anya, ahogy te is, de nem akarom a gender-szemponatot erőltetni. Azt azért megkérdezem, hogy zavar-e, ha írónőnek neveznek? Van, akít ez rettenetesen idegesít, míg más örül neki... Vagy inkább író vagy, aki nő? Felolvasok egy idézetet Borgos Anna és Szilágyi Judit *Nőírók és írónők* című 2011-es könyvéből, ami a Nyugatban megjelenő irodalmi és női szerepeket vizsgálja: „A női szerzőket nem elsősorban biológiai nemük vagy írásmódjuk kapcsolja össze, hanem kulturális pozíciójuk, sajátos viszonyuk az irodalmi és történelmi tradíciókhoz.”*

– Egyetértek, engem is ez a pozíció érdekel pillanatnyilag. Ha akarjuk, ha nem, a tapasztalásaink, a problémáink egy része kötődik a nemünkhöz. Engem nagyon érdekel, és ez a könyvem arról is szól, hogyan akadályozzák az egyén kiteljesedését a neméhez kapcsolódó elvárások és előítéletek. Ettől szerintem még nem kell magamat írónőnek tartanom, ha ez egy külön „állatfaj”-t akar jelölni az irodalom világán belül. De ha valaki írónőként szólít meg, nem szoktam megsértődni. Nemrég hallottam egyébként, hogy minden „valamirevaló” író megírta a saját aparegényét, épp itt az ideje az anyaregényeket is megírni.



■ *Vannak ilyenek, például az Anya csak egy van! Egy férfi írta: Vámos Miklós... Aki megírta az Apák könyvét is. Pozíciók, viszonyok: te Főten élsz a családdal, ami nincs messze Budapeستől, de késő este nem lehet egyszerű hazajutni. Részt veszel a budapesti irodalmi életben? Egyáltalán, van ilyen ambíciód? Vannak szakmai barátságaid? Kérdelem ezeket azért is, mert a Szalon 85 című novellában némi iróniával írsz egy kiállítás megnyitójáról – Anna ugyanis fotós –, amire egy lakásban kerül sor Boldogkőháza főutcáján...*

– Egy időben úgy képzeltem, egy sikeres író élete az írás mellett arról szól, hogy kávézóban társalog bölcs dolgokról az író társaival. Nekem erre csak ritkán van időm, és nem is a távolság miatt, hanem azért, mert állandóan futok a feladataim után. Így van pár nagyon közeli barátom a szakmából, de még szeretnék néhány olyan embert találni, akivel igazán őszintén tudok beszélgetni, és kölcsönösen támogatjuk egymást. A társasági élet fontos, de ez az, ami nekem a legtöbbet tudja adni emberileg és szakmailag.

Anna egyébként Boldogkőházán él?

– Igen, ez nem derült ki?

■ *Most mondhatnék valami poénosat, de próbálok komoly maradni: az olvasás, illetve általában egy mű befogadása során, még ha többször is elolvasol, megnézel, meghallgatsz valamit, óhatatlanul elsikkad sok minden – és ezt az alkotók olykor mintha elfelejtették.*

– Ott él, nyugodj meg!

■ *Végigvonul a kötetben a szülő–gyerek kapcsolat is, kétféle értelemben is. A novellák – például a Csokitorta vagy a Hús a jégen – szerint sok ember sem a szüleivel, sem a saját gyerekeivel nem tud harmonikus kapcsolatot kialakítani. A nemzedékek, beleértve a nagyszülők nemzedékét is, elbeszélnek egymás mellett.*

– Nem gondolnám, hogy senki nem tud harmonikusan együtt élni a másikkal, de az én novelláimban ilyen embereket mutatok meg. Tagadhatatlan, hogy nagy a „generation gap”, nagyok a generációs különbségek, ellentétek, szakadékok. Aki fiatalon szenvedett a szüleivel való kapcsolatban, sokszor maga sem tud egy kapcsolatban őszintén, felszabadultan létezni, és ezt tovább is adja a maga gyerekeinek.

■ *Több novellában előkerülnek a faji előítéletek. A Muzsikus a lakásomban címűben potenciális albérlőkként a törökök kerülnek elő, Anna, aki zsidó, így beszél: „Jártam Londonban és Párizsban, imádom azokat a negyedekeket, ahol szinte nem is látni fehér embert. Allati egzotikus az egész.” De rögtön hozzáteszi: „Csak valahogy itthon nincs ehhez hozzászokva az ember.” A nagynénje pedig egyenesen ezt mondja a bevándorlókról: „Nem szabad őket beengedni, ezek az emberek nemrég még zsidókat ölték...”*

– Ez a novella fricska akart lenni a liberális értelmiségnek. Reflektálatlanul isteníjtjük a Nyugatot, tetszik nekünk az ottani színes világ, demokráciát akarunk, de ahogy saját magunkról van szó, beindulnak az előítéletek, győz a kényelemszeretet. Azt látom, fogalmunk sincs, milyen erőfeszítéseket, milyen tudást kell ahhoz mozgósítani, megszerezni, hogy valóban toleránsak legyünk. A magyar liberális értelmiség nagy része szerintem nem valódi liberális, csak addig szeret ebben a pózban tetszelegni, amíg a saját kényelme, önzése nem kerül veszélybe.

■ *Ez a novella határozottan komikussá válik: végül is egy zenész cigány költözik be a lakásba a párjával, aki nem cigány, megjelenik egy cigánynak tűnő mesterember, aki-ről kiderül, hogy zsidó, ha egy „kicsit proli” is, végül a szintén zsidó nagynéni román munkásokat ajánl... Nagy a kavarodás.*

– Igen, a cigánynak tűnő mesterember figurájánál az volt számomra érdekes, hogy milyen sztereotípiák működnek bennünk a zsidókkal szemben. A zsidó csak gazdag, csak értelmiségi lehet, ez még a zsidó elbeszélőt is megréveszti, és fel sem té-



telezi, hogy egy szobafestő is lehet zsidó, nem csak egy bankár vagy egy kereskedő. Ugyanez az előítéletesség működik a románokkal szemben. De a zsidó és a cigány szereplő is előítéletes! Az, hogy egy kisebbséghez tartoznak, nem jelenti azt, hogy ők toleránsak mások másságával szemben. Mindennek bemutatásához fontos volt számomra a humor. Ha túl komoly maradok, az olvasó még azt mondja, azt mondhatja, lám, ezek sem jobbak nálunk, tehát jogos a gyanakvás, az intolerancia.

■ *A címadó írásban Anna, aki már tíz éve feleség, kétgyerekes anya, majdnem elcsábul. Elmegy Jenőhöz, aki „a város egyik fiatal tehetsége”, szintén lovagol – és egy vaskereskedést vezet – s most hosszabb időre külföldre készül. Vinné Annát is...*

– Dehogy vinné! Erről csak Anna álmodozik. Anna folyton azt keresi, hol lelhetné meg a vágyott tiszteletet, elismerést. És mivel azt tanulta meg, hogy ehhez ő maga egyedül kevés, hogy ezt mindig csak mások, főként férfiak segítségével érheti el, elkezd fantáziálni arról, hogy talán ez az álma a „falu bikája” révén valóra válhat. De ez a kapcsolat csapda lenne, hisz egy ilyen fickó sosem segítene neki, csak le akarja fektetni. Anna még rosszabb pozícióba kerülne, mint a férje mellett. Ezt kivételesen ő is megérzi, és inkább visszazalad a férjéhez.

■ *Az utolsó, egyszerre jópofa és érzelmes szöveg – Mire vágyik a nő valójában? – elűt a többitől.*

– A kötet egy nő saját tekintélyéért, elismeréséért folytatott küzdelmét, kudarcait, kisebb sikereit mondja el. Ez az írás azért került ide, hogy kissé oldja a komorabb hangot és játékos befejezést adjon, amelyben felvillan az is, hogy milyen lenne az élet, amiben ez a nő jól érezhetné magát a bőrében.

■ *A boldogság tényleg tízezer kilométerre van?*

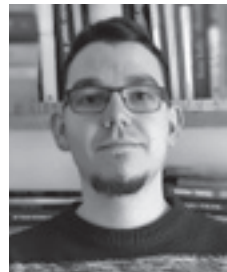
– Anna számára, azt hiszem, igen. Ebből az alárendelt szerepből, amiben ő létezik, csak boldogtalanság fakadhat. Látszat-összetartozás, látszatragaszkodás talán kialakulhat, sok-sok kompromisszum, beletörődés árán, de más nem. Van, aki azt gondolja, biztos jó ez azoknak, akik ebben nőnek fel.

■ *És gondolhatja is: a szenvedés nem látványos, ráadásul közös, hisz sokan élnek így.*

– Én úgy gondolom, ez a kívülálló számára kényelmes álláspont. Mindenki akkor érzi jól magát a bőrében, ha ki tudja fejezni az érzéseit, az igényeit, és ezekre megfelelő válaszokat, elfogadást kap. Másképp szerintem nem lehet jól lenni, csak ez a legtöbb ember számára nem adatik meg. ■ ■ ■

■ **Hidas Judit:** Budapesten született 1976-ban. Első prózakötete 2013-ban jelent meg *Hotel Havanna* címmel, amellyel 2014-ben ő képviselte Magyarországot az Európai Elsőkönyvesek Fesztiválján. További könyvei: *Anyátlan nemzedék* (2015, társszerző: C. Molnár Emma), *Seb* (Kalligram, 2016), *Boldogság tízezer kilométerre* (Kalligram, 2019).

■ **D. Magyar Imre** (1955): tanár, újságíró, irodalmár. Kilenc könyve jelent meg. Megjelenés előtt álló kötetei: *Athén* (második, átdolgozott kiadás), *Kérdéskönyv (negyven év beszélgetéseiből)*, *A magyarországi cigányság irodalma* (e témából PhD-fokozatot is szerzett).



SZEMÉLYESSÉG

Borbély, Grecsó, Háy és Oravecz rövidprózáiról

és VIDÉKISÉG

Atér kitüntetett szerepére vonatkozó elméleti belátások különösen érvényesnek tűnhetnek, amikor a kortárs magyar próza vidékiségtematikát mozgató szövegeit vizsgáljuk. E korpusz kérdésselvetései ugyanis – egyebek mellett – rendszerint a tér identitásképző alakzatai körül forognak. A vidékiség kérdését tematizáló szövegekről szólva leggyakrabban novellákra, regényekre, esetleg lírai alkotásokra szokás utalni, azonban a problémát további műfajok, az itt és most összefoglaló néven csak rövidpróza néven hivatkozott publicisztikai írások és írói esszék is körüljárják.

A dolgozat fókuszában kortárs szerzők olyan önéletrajzi ihletettséggű írásai állnak, amelyek a vidékkel, a perifériával való számvetés intenciójával működnek. Így kerülhet egymás mellé Borbély Szilárd, Grecsó Krisztián, Háy János és Oravecz Imre egy-egy fontos szövege. A válogatás részint önkényes, mégis azt remélem, a dolgozat gondolatmenete meggyőzi majd az olvasót az egymás mellé rendelés létjogosultságáról. Az elemzéseket támogató teoretikus háttér elsősorban azokra az elméleti szövegekre koncentrál, amelyek felől olvasva láthatóvá válik az egyes írások elméleti-filozófiai beágyazottsága is.

„a szerepkényszered végleges”
– az eredet problematikája

A fikció és a referencialitás egymásba játszatása a vidékiség-szövegek gyakran alkalmazott megoldása. A hangsúlyosan „vidéki” érdekeltséggű írások keletkezési körülményeit vizsgálva a legtöbb esetben jól látszik, hogy az empirikus szerző vidéki származása válik szövegtervező erővé, amennyiben az ismerős bennelét, valamint

a reflektált idő- és térbeli távlat birtokában képes megteremteni általában gyermek- és ifjúkora valóságának imaginárius szövegterét. Innen nézve az sem meglepő, hogy a témában született rövidpróza alkotások is az eredet kijelölését, az origó problematikájának körüljárását vállalják fel.

Grecsó Krisztián személyes és művészi identitást egyszerre kereső, hagyománykijelölő szövege, az *Önmagunk eredete*¹ már címével is jelzi súlypontjait. A szöveg identitása, műfaji besorolása problematikus: eredeti „funkciója”, keletkezési körülményei felől nézve megnyitóbeszéd, amely egy, a PIM-ben rendezett Móricz-konferencián hangzott el, írott változatát olvasva ugyanakkor sokkal inkább tűnik írói esszének: mind hossza, mind több szálon futó gondolatmenete kiemeli a hagyományos értelemben vett megnyitóbeszéd sorából.

Az eredet kérdését egyrészt saját származásával kapcsolatban tárgyalja, születésének és gyermekkorának valós helyszínét, valamint a szerzői indulás problémakörét olvasva egymásra. Ez az egymásra vonatkoztatás Grecsó esetében különösen könnyedén kínálja magát, nemcsak azért, mert az életmű jelentékeny része kapcsolatba hozható a szülőföld világával, hanem azért is, mert a *Pletykaanyu* megjelenését követő médiabotrány mélyen beleírja Szegvár/Sáraság (valós/imaginárius) tere a szerzői születés krónikájába is. Ez a probléma pedig át is vezet az eredet másik értelmezéséhez, a szöveg-elődökre, az irodalmi hagyományhoz fűződő viszonyra való rákérdezéshez. A vidékiség szövegeként, a személyes identitás megszerzéséért folyó küzdelem narratívájaként olvasott szöveg tárgyává teszi az íróelődökhöz fűződő

viszonyt is. A követni kívánt, kiemelt szerző pedig az a Móricz Zsigmond, akinek Grecsó által emlegetett művei, ha mégoly problematikusan is, de falu- és parasztrehányként olvasódtak a szöveg keletkezését megelőző diskurzusból.² A hagyomány felmutatása, újraértelmezése azért is fontos, mert a szöveg keletkezése beleíródik a Móricz-újravetítés folyamatába. Az a gesztus, hogy egy induló szerző éppen őt nevezi meg legfontosabb szerzőelődként, a saját írói út kijelölése mellett tágabb irodalomtörténeti perspektívát is megnyit. A tárgyalt Grecsó-szöveg további lehetőségeket is felvet a Móricz-életmű újragondolásához és a hagyományhoz való kapcsolódás szemléléséhez, ezeket azonban inkább csak felvillantja, mint részletesen argumentálja.

Grecsó ebben a szövegében azzal utasítja el a *vidéki szöveg* terminus használatát, hogy a Móricz-történetek valójában egy – az általa használt fogalmat idézve – úgynevezett „emberi állandót”³ mutatnak meg, amely öszszecseng Szilágyi Zsófia véleményével: Móricz rendszert általános problémákat, személyes élethelyzeteket ír meg, és „parasztrehányeiben” ezt helyezi vidéki miliőbe, vagyis elmondható, hogy a Móricz-próza kulcskérdése maga az ember, és nem egy periféria szociografikus igényű leírása.⁴ Persze, ha a *vidéki szöveg* kategóriáját nem tekintjük kizárólagosnak, és a faluregény, parasztrehány fogalmakat reflektáltabban, inkább *egyik* lehetséges, mint *egyetlen* értelmezési lehetőségként mutatjuk fel, a fogalomkészlet – véleményem szerint – tarttható. Olvasatomban Grecsó írása sem a fogalom teljes kizárását szorgalmazza, hanem a sarkított, leegyszerűsítő olvasatot eredményező használatot kárhoztatja.

Bár egy ponton Grecsó kérdésessé teszi a vidéki és városi terek közötti különbségtétel szükségességét, a szöveg végkicsengése mégis mintha a különböző terek eltérő karaktere és identitásképző ereje felé mutatna. A Grecsó Krisztián által több alkalommal citált, és később az *Isten hozott* (2005) egyik mottójává tett Móricz-idézet, „[a] falu kis házaiban nem marad jel, hír, emlék azokról, akik elébb lakták”⁵ példaértéke legalábbis az, hogy a térbeli beágyazódás szoros korrelációt mutat az identitásképzéssel, valamint az emlékezet működésével. E problémák felől közelítve juthatunk el a következő elemzett Grecsó-írásig.

A *Konstantinovič köpönyege*⁶ című rövidpróza felütése ugyanis újfent az önidentifikáció problematikusságát hozza játékba, amely szoros kapcsolatban áll az eredet kérdésével, kimondhatóságával is. A Grecsó-poétika több ponton is olvasható Radomir Konstantinovič elméleti szövege felől, a teoretikushoz való kapcsolódás feloldhatatlannak látszó, tagadva-megőrző ambivalenciáját az esszé címe is jól mutatja, amennyiben egyszerre jelzi az origó meglétét, valamint az attól való elrugaszkodás szándékát.

A falusi amnézia, az egyéni és kollektív emlékezet hiánya, a vidékre jellemző mitikus, ciklikus idő és az

örök jelen gondolata egyszerre olvasható Grecsó munkájában elméleti szövegekből leszűrt konzekvenciaként, valamint a szerző saját empirikus tapasztalatainak vidéki létezéshez kapcsolódó tanulságaként.

„[A]z emlékezők mindig haragban vannak a jelennel, mert a falusiak gyűlölik az emlékezőket, és nem csak azért, mert sohasem olyan *benne lenni*, mint azt képzelni hogy, hanem, mert nincs *mire* emlékezni. Ami van, az volt mindig is, ettől áll a világ.”⁷

Ugyanebbe a sorba illesztődnek be a szöveg azon passzusai is, amelyek a szubjektum szükségszerű sablonokba sorolását, az individuális lét vidéki megvalósíthatatlanságát mutatják fel.⁸ Az eredet kérdése ismét előtérbe kerül, ezúttal azonban a létező (szöveg)hagyomány nem az identitáskonstrukciót segíti, ahogyan láttuk azt Móricz esetében, hanem éppen annak ellenében működik:

„Gyűlölöm Konstantinovičot, nekem ugyanis nincs személyesebb, létezésem keményebben kétségbevonó olvasmányom, mint *A vidék filozófiája*.”⁹

A két tárgyalt Grecsó-szöveg hozadéka tehát elsősorban az eredet kérdésével kapcsolatban mutatható ki: ezek az írások két fontos szövegelődot jelölnek ki, egy szépirodalmi (Móricz), és egy lehetséges irodalomelméleti-filozófiai (Konstantinovič) origót, amelyek érvényes értelmezési kódként működhetnek a mindenkori Grecsó-szövegek interpretációja során.

Fikció és referencialitás egymásba játsztatása nem csupán a már említett vidékiség-narratívák egyik alapeljárása, de az azokról szóló szépirodalmi diskurzus során is gyakran működtetett megoldás. Háy János *Voight Jócó emléke* című írása a Grecsó-poétikáról és a Grecsó-poétika befogadói mozzanatairól fogalmaz meg állításokat.¹⁰ A szöveg közvetett módon Grecsó Krisztiánról szól, de úgy, hogy a pályatárs helyett a *Tánciskolában* megismert Voith Jócó alakját szerepelteti. A regényhős nevének regénybeli helyesírásától való apró eltérés (Háynál következetesen Voight) olyan ironikus gesztusként olvasható, amely a túlzottan referencializáló, vagyis a hőst és a szerzőt egymásra tükröző olvasattal szemben fogalmaz meg kételyeket. E naiv és reflektálatlan befogadói pozíció kritikájának tekinthetők azok a szöveghelyek, amelyek a valóságvonatkozásokat is gazdagon hasznosító Grecsó-szövegek születésére próbálnak reflektálni:

„Mindent lejegyzetel, hall egy történetet a családjában, na, abból lesz egy vastag könyv, tele meghamisított adattal. Persze, hogy ne derüljön ki, hogy honnét van. Pedig, mindenki tudja, honnét. Na, szóval, azt leírja, meg lefikázza azokat, akiktől hallotta, mert azért azt nem kellett volna mondani rólunk, hogy akik nem menekültek el innen, azokat alattomosan provinciálissá zülleszteti a környezet, meg hogy az alföldi kisszerűség fertőz, mint egy alattomos kór, meg hogy ez egy olyan hely, ahol nem érdemes élni. Ez azért nekem rosszul esett, mert mégiscsak azt je-

gyezte le, amit itt hallott, és mi lett belőle? Mi – kérdezte Csicsely, mert épp nem figyelt oda. Könyv, mondtam már, hogy könyv, és dől a pénz, még egy biztosító társaság is beállt mögé, annyira jó befektetésnek gondolta.”¹¹

A szövegrészlet alapján azonban nemcsak az látható, hogy a fikciót valós krónikaként olvasó befogadók elé tart görbe tükröt a szerző, de az is, ahogyan a már eleve ironikus modalitású *Tánciskola* helyenként valóban túlírt mondatait pellengérez ki. Úgy íródik tehát bele a *Voight Jócó emléke* a vidékiségről szóló irodalmi diszkurzusba, hogy egy pályatárs szövegén keresztül veszi sorra és teszi kritika tárgyává a magyar irodalom falu- és kisvárosábrázolásának közhelyes toposzait.

„olyan akarok lenni, mint ők” – asszimiláció és kívülállás

Ha a vidéki térségből a nagyvárosba került írók irodalmi szövegekben tematizált sors történetét szeretnénk megvizsgálni, Háy János és Borbély Szilárd megkerülhetetlen kiindulópontként veendő számításba. Háy *Az asszimiláns*¹² és Borbély *Egy elveszett nyelv*¹³ című szövegei egyaránt azt mutatják meg, mit jelentett vidékről a városba kerülni. A két esszé tehát azokra a határátlépésekre koncentrál, amelyek az *itt* és a *máshol*, illetve a *mi* és az *ők* dichotómiái révén képződnek meg. Borbély szövege elsősorban a nyelv felől próbálja megérteni a jelenséget, míg Háy a társadalmi mobilitás szempontjából vizsgálja a kérdést. Borbély saját esszéjét eredetileg a *Nincstelének* utószavaként képzelte el, mintegy önértelmező gesztusként, Háy pedig az *Egymáshoz tartozók* című kötetének záródarabjává tette itt tárgyalt írását. Az esszében tárgyalt problémakör továbbá *A gyerek* című kiváló Háy-regénnyel, vagy éppen *A boggyósgyümölcskertész fia* című novelláskötettel is élénk párbeszédet tart fenn. A szövegek így nemcsak biografikus dokumentumként válnak olvashatóvá, de a két szerző szépirodalmi életművének is szerves részévé válnak.

Borbély esszéje egy ponton explicit módon jelzi a regényhez fűződő viszonyát, így annak ellenére, hogy a kötetegységben végül nem kapott helyet, a regény és esszé könnyűszerrel összeolvasható:

„A sikeres kulturális migráció érdekében nálunk, dzsentri hazánkban nem elég elhagyni, el is kell árulni a falut, a paraszti világot, mert nem szalonképes. Trágyaszagú. Arra, hogy miért van az így, a *Nincstelének. Már elment a Mesijás?* című életrajzi alapú, vagyis korlátozott fikcióban kerestem a választ.”¹⁴

Borbély szövegének ereje abban áll, hogy az elszakadás és kívülállás paradigmáját nem egyszerű dichotómiákban képzele el, hanem több szinten mutatja meg a problémát egy „törzsi agóniába süllyedő”¹⁵ zárt kö-

zösség példáján, amelyben a faluközösség mint az időt felfüggesztő, külső terektől elszigetelt térbeli képződménye deviancia-heterotópiaként lesz értelmezhető.¹⁶ A Borbély-szöveg nemcsak arról ad számot, hogy a közösségből történő kiválás miként tesz valakit árulóvá az ottmaradók szemében, hanem arról is, hogy egy olyan közösségből szakadt ki végérvényesen, amelyben a család görögkatolikus hite miatt mindig is kívülállónak számított. Ebből következik az identitás tagadás által történő megképzése („Csak azt tudta, hogy mi nem. De hogy mi volna, annak már nem tudott nevet adni.”),¹⁷ valamint az, hogy sohasem lehetett cselekvő alakítója ennek a világnak. A mobilitás problémaköre evidens módon implikálja a feltevést: olvasható úgy a *Nincstelének* (vagy más, a zárt közösség elhagyásáról számot adó szöveg), hogy a mobilitás nullfokaként valamiféle elemi kívülállást, eredendő szellemi-mobilitási „töket” kell elgondolnunk, amely egyáltalán lehetővé teszi a hős számára a későbbi elmozdulás sikerét.

Borbély szövegének legfőbb tétje a nyelvi dimenziókban lehető, azonban számos ponton csatlakozik a vidék közösségi amnéziájának már korábban tárgyalt problémaköréhez. A vidék a hallgatás révén képezi meg a maga normatív nyelvhasználatát, a hangsúlyosan *emberi* beszéd primátusa helyett elsősorban valamiféle *állatias* gesztusrendszer érdekeltiségi körébe utalva a kommunikációt.

„A regresszió itt tagadhatatlan, visszatérés a nyelvtől a testhez, illetve a nyelv időn kívüli mozgásától az időn-kívüli-irracionalis-biológiai testiség gesztusához, mely nem ismeri a nyelvet, miként a szubjektivitást sem, mert nem ismeri az emlékezést.”¹⁸

A Borbély-szöveg állítása szerint ennek a hallgatásba taszított, lefojtott nyelviségben létező térnek is megvan az attribútumai, amelyek jellegzetessé, identitásformálónak teszik azt – a sikeres kulturális migráció ára pedig e szeretett-bántott (nyelvi és nem-nyelvi) világ végérvényes feladása, megtagadása.

A perifériáról való híradás azonban nem kizárólagosan nyelvi természetű, hanem etikai kérdéseket is felvet. Gyakori az az előfeltevés, hogy *hiteles tudósító* csakis az lehet, aki maga is részese ennek a világnak, azonban már egy kívülálló pozícióból rendelkezik azzal az időbeli és térbeli távlatlással, ahonnan érvényesen megszólalhat. A lehetséges etikai kérdések elsősorban akörül forognak, hogy az adott térségről szóló tudósítás milyen poétikai téteket mozgat, és a művészi megformálás nem fordul-e át a kibeszélés gesztusába.¹⁹ Borbély esszéjében a megírás és az árulás motívuma kapcsolódik össze: a közösség számára a történetük szavakba öntése mindig radikális megtagadás eredménye. (A szöveg finom rétegzettségét mutatja, hogy amiképpen a kívülállás és a nyelv kérdése is többtényezős folyamatként tűnik fel, úgy az árulás is hasonló mintá-

zatokat mutat: először még csak a kilépés ténye, utána pedig a tudósítás, a megírás értelmeződik a közönség elleni árulásként.)

Háy János *Az asszimiláns* című szövege erős társadalomkritikai tartalma mellett poétikai megoldásaival éri el, hogy ne pamfletként, hanem szépirodalomként olvassuk. Ebben az írásban a nyelv kérdése kisebb súlyal esik latba, mint Borbély esetében, inkább a kétféle nyelv különbözőségét, mint a nyelvvesztés tényét teszi tárgyává: „A nyelv, amiben a múltam eseményei zajlottak, különbözött attól a nyelvtől, amibe belekeveredtem”²⁰, vagy egy másik helyen: „Az a nyelv, amit én beszéltem, más nyelven túli támaszokkal bírt”.²¹ A szöveg a mobilitást tehát nem elsősorban a nyelven keresztül véli megragadhatónak, hanem a szubjektum kapcsolatrendszere, társadalmi beágyazódása felől gondolja el. Ezen keresztül mérlegeli, hogy lehetséges-e az átlépés, van-e egyenes átjárás a két világ (centrum és periféria) között. Háy írásának legfőbb tétje az, hogy messzebb tekint: saját sorsáról és az asszimiláció dimenzióiról gondolkodva nem csupán a sokat tárgyalt vidék-nagyváros dichotómia újramondására tesz kísérleteket, de tekintetbe vesz minden más, szélesebb értelemben vett asszimilációs törekvést is. Egy egyéni sors- és kariertörténet tükrözheti a vidékről a nagyvárosba került hős megpróbáltatásait, azonban minden narratíva magában foglal egy szélesebb értelmezési horizontot is:

„Az asszimiláns persze nem vidéki, nem keresztény, zsidó, szlovákiai magyar vagy egy fekete, aki az orvosi után itt maradt egy lány miatt, az asszimiláns jöhet a XIII. kerületből vagy Kolozsvárról, érkezhét Miskolcra Budapestre, Budapestről New Yorkba, lehetnek a szülei értelmiségiek, vagy olyanok, akik elhagyták őt gyerekkorában, és nevelőotthonban nőtt föl.”²²

Tágabb értelemben tehát a mindenkori kívülálló perspektívája íródik meg nemcsak ebben a Háy-szövegben, de azokban a művekben is, amelyek látszólag egy falusi vagy kisvárosi hős identitáskeresését helyezik vizsgálódásuk fókuszába. A szöveg példaértéke az *Élet és Irodalom* hasábjain kibontakozó *Asszimiláns*-vita miatt különösen fontos. Az első hozzászóló, Olay Csaba Háy esszéjét „a sértett vidéki pamfletjeként” próbálja megközelíteni, gondolatmenetében egy személyes sors-történetéből kiinduló, de intencióit tekintve szélesebb nézőpontú, a centrum-periféria viszonyrendszert tágabb összefüggéseiben értelmező szöveg legfontosabb tétje sikkad el.²³ A vita tehát döntően a radikálisan leegyszerűsítő olvasatot követő Olay provokatív felhangú cikke körül forgott, a többi reflektáló (Varga Dániel, B. Gáspár Judit és Tözsér Árpád) Háy esszéje mellett foglalt állást. Érdemes azonban hozzátenni, hogy nem csupán Olay tekinti elsősorban referenciálisan olvashatónak a kérdéses Háy-szöveget, hiszen *Az asszimiláns* című esszé melletti argumentációban is ta-

lálkozunk olyan kijelentéssel, miszerint emberi együttérzésre érdemes önvallomással van dolgunk.²⁴

„már nincsen, csak ezen a gyenge minőségű, megviselt, vacak kis képen”

Oravecz Imre prózája sok szállal kapcsolódik az eddig tárgyalt emlékezés, rögzíthetőség, el- és visszavágyódás problémaköréhez. A szerző regénytrilógiája mellett az *Egy hegy megy* című rövidpróza-kötet is adalékkal szolgál a személyesség és vidékiség hívószavaihoz, e szövegek közül a kötet nyitó- és záródarabja képezi rövid elemzés tárgyát. Ezek a szövegek a falu megváltozásáról, a korábbi életformák eltűnéséről adnak hírt, mindezt úgy, hogy a falupusztulás fokozatszerűségét nosztalgikus tónussal ábrázolják. Oravecz Imre munkáinak ugyancsak erős a személyes vonatkozása, a szűkebb szülőföldtől való elszakadás és visszatérés mintázatait a családi legendárium és saját élettapasztalatok is megvilágítják. Írásai a hagyomány és modernség szembeállításának kérdéskörét mozgatják, több irányból közelítve az alapkérdéshez: milyen pozitív és negatív következményei lehetnek a vidékre nézve a modernitás térhódításának. Oravecz történelemszemlélete alapvetően teleologikus, a valaha volt aranykorból a hanyatlás felé vezető utat tételez, amelyben a hagyomány szerves egységének fokozatos felbomlása jelenti a falu életében a negatív fordulópontokat. *A célt tévesztett fénykép*²⁵ című szöveg egy globális növesztett látomás: egy 1976-ban készült fényképet szemlélve bomlanak ki a múlt különböző fázisai. A falupusztulás a néhai rokonok és ismerősök halálával kerül párhuzamba. Az írás, bár látszólag ekphraszisz, az első néhány bekezdés is rávilágít, hogy a fotó és annak leírása csupán az emlékezet katalizátora, amely elindítja egyrészt a múltról és jelenről való önreflexív gondolkodást, másrészt pedig megadja a kötet egész alaptónusát.

A fénykép Oravecz írásában a valaha volt valóság, az egykori falu hiteles lenyomataként mutatkozik meg. Elképzelése párbeszédbe állítható Walter Benjamin gondolataival, aki Eugène Atget francia fotográfus utcaképeivel kapcsolatban fogalmaz a következőképpen: „Atget-nál a fényképfelvételek a történelmi folyamat tárgyi bizonyítékaivá válnak.”²⁶ Oravecz fényképe és esszé-szövege tehát a történelem rögzíthetőségének kérdése körül időz, amikor azt fejtegeti, milyen hordozók képesek megeleveníteni a vidék hallgatag valóságát. A fénykép látszólag objektív hordozó, azonban ez az objektivitás könnyedén megkérdőjelezhető. Egyfelől, ha a fotóművészet korai alkotásaira gondolunk (így Niépce vagy éppen Daguerre képeire), kiknek felvételei a hosszú záridő miatt gyakran szellemképessé, elmosódottá, vagy éppen irreális fény-árnyék viszonyokat tükrözővé váltak, azt példázva, hogy a még-

oly objektívként tételezett gépi technika maga is képes fikciót teremteni. Másfelől pedig, ettől továbbtekintve, a fotóművészetre, mint bármely más művészetre is igaz az, hogy érdekköréből sohasem tudjuk kizárni a szubjektivitást: a fénykép beállítása, fókuszpontja mind az emberi szándékot és annak megvalósulását tükrözi.

„Látom a falut, amely azon a forró nyári napon, amikor elszorult szívvel és szinte kábultan ráirányítottam onnan fentről a gépet, száz sebből vérzett ugyan, de még élt, még megvolt, most viszont már nincsen, csak ezen a gyenge minőségű, megviselt, vacak kis képen.”²⁷

A fénykép mindazonáltal, ha nem is objektív, de legalább hozzáférhető hordozója marad az egykorvolt valóságnak: a fotó a szubjektumon átszűrt látványt, a falusi múltat és családi történeteket irodalomként hasznosító Oravecz-művek pedig az emlékeket tartják fenn az utókor számára.

Az elemzésre választott másik Oravecz-szöveg, a címadó *Egy hegy megy* akusztikai játékan túlmenően is hatásos címével mutatja fel a vidékpusztulást, metonimikus formában: a hegy „széthordása”, kitermelése a hagyományos falusi terek felbomlásával kapcsolódik össze. Ebben az írásban a nosztalgikus múlt adatolható, természetföldrajzi vonatkozásai mellett hangsúlyos az emberi tényező. A családi múlt feltárására vonatkozó igény nem idegen Oravecz többi szövegétől sem, itt azonban ezen túlmenően a geográfia és az irodalmi hagyomány szemlélet összekapcsolódása is beszüremkedik. Mikszáth Kálmán és Németh László szerepeltetése révén még szélesebbre tárja saját értelmezésének lehetőségeit, amikor a természeti múlttól való gondolkodással (Németh László siroki tartózkodásai) vagy az eredet kérdésének újrafogalmazásával („Mikszáth, akinek e tájat lakó palócaiktól származom”²⁸) játszik el, a rész-

ben közösként tételezett természeti környezet révén megképezve egyféle földrajzi hagyományközösséget. Oravecz azonban ezt a közös teret még inkább kiterjeszti, amikor a szűkebb környezet pusztuláshelyzetét az ország sorsával, pusztulásával hozza közös nevezőre:

„És mélyül, tágul, hízik a szörnyű lyuk, és dőlnek tovább a fák, meghal az élet az erdőn, elmenekülnek belőle a vadak, madarak, bogarak, és kő kövön nem marad, és így megy ez egészen addig, míg el nem fogy a hegy... Isten veled, Darnó, Isten veled, Magyarország.”²⁹

★

E rövid elemzések lehetséges hozadéka, hogy az eddigi diskurzusban csupán periférikus szövegekként megjelenő írói rövidprózák (esszék, publicisztikák) felől közelítsünk a főbb művekként aposztrofált versek, novellák és regények értelmezéséhez. A kapcsolat, természetesen, mindig összetett: az, ami egy írói esszében vagy publicisztikában vegytiszta folyamatnak látszik, a regények cselekményhálójában sokkal árnyaltabb arcát mutathatja. Ezt a distinkciót megtéve érdemes elmerülni a tárgyalt szövegekben, mert az asszimiláció, a vidék-város ellentét értelmezése, vagy éppen a hagyomány kijelölése izgalmas értelmezési utakat nyithat meg a vizsgált szerzői korpuszokon túl számos más, kortárs vagy huszadik századi alkotás újraértelmezéséig. ■ ■ ■

Szántai Márk (1993): az SZTE BTK doktorandusza. Kutatói érdeklődése fókuszában elsősorban a modern és kortárs magyar próza, valamint a tépoétika áll.

JEGYZETEK

- 1 Grecsó Krisztián, *Önmagunk eredete*, Kortárs, 2003/1, 79–83.
- 2 Itt még nyoma sincs Grecsónál a nagyvárost megíró Móricz-képnek, ami aztán később, a Budapest-regények és -novellák születésével egyre fontosabbá válik.
- 3 Grecsó, *Önmagunk eredete*, i. m., 81.
- 4 Szilágyi Zsófia, *Móricz Zsigmond*, Kalligram, Bp., 2013, 163–164.
- 5 Móricz, *Életem regénye* = *Uő, Regények VI.*, Szépirodalmi, Bp., 1978, 730.
- 6 Grecsó Krisztián, *Konstantinovič köpönyege*, Ex Symposion, 2003/42–43, 39–44.
- 7 Grecsó, *Konstantinovič köpönyege*, i. m., 40, kiemelés az eredetiben.
- 8 Radomir Konstantinovič, *A vidék filozófija*, Kijárat, Bp., 2001, 21.
- 9 Grecsó *Konstantinovič köpönyege*, i. m., 44.
- 10 Háy János, *Voight Jácó emléke*, Élet és Irodalom, 2014/16.
- 11 Háy, *Voight Jácó emléke*, i. m.
- 12 Háy János, *Az asszimiláns*, Élet és Irodalom, 2008/49, 5.
- 13 Borbély, *Egy elveszett nyelv*, Élet és Irodalom, 2013/27, 13.
- 14 Borbély, *Egy elveszett nyelv*, i. m., 13.
- 15 Konstantinovič, *A vidék filozófija*, i. m., 14–16.
- 16 Foucault, *Eltérő terek*, ford. Sutyák Tibor = *Uő, Nyelv a végtelenhez*, Latin Betűk, Debrecen, 1999, 147–156, itt: 151.

17 Borbély, *Egy elveszett nyelv*, Élet és Irodalom, 2013/27, 13.

18 Borbély, *Egy elveszett nyelv*, i. m. 13.

19 Nagyjából e kérdés körül zajlott a jelentős médiavisszhangot kiváltó *Pletykaanyu-*botrány Grecsó Krisztián novelláskötetének szegvári fogadtatásával kapcsolatban.

20 Háy, *Az asszimiláns*, i. m., 5.

21 Háy, *Az asszimiláns*, i. m., 5.

22 Háy, *Az asszimiláns*, i. m., 5.

23 Olay Csaba, *A kívülről jött sérelmei*, Élet és Irodalom, 2008/50, 16.

24 B. Gáspár Judit, *Quod erat demonstrandum?*, Élet és Irodalom, 2008/51–52, 2.

25 Oravecz Imre, *A célt tévesztett fénykép* = *Uő, Egy hegy megy*, Alexandra, Bp., 2006, 5–9.

26 Walter Benjamin, *A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában*, ford. Kurucz Andrea [http://www.aura.c3.hu/walter_benjamin.html – 2020. 01. 03.]

27 Oravecz, *A célt tévesztett fénykép*, i. m., 9.

28 Oravecz Imre, *Egy hegy megy* = *Uő, Egy hegy megy*, Alexandra, Bp., 2006, 218–220, itt: 218.

29 Oravecz, *Egy hegy megy*, i. m., 220.

ELVONÁSI TÜNETEK

Az éppen a napokban a Nemzet Művészé avanszált Bodor Ádám új novelláskötettel jelentkezett az idén, ami nagy esemény, mert a *Sinistra körzetnek, Az érsek látogatásának, a Verhovina mada-rainak* írója valahogy egyre szófukarabá vált az elmúlt két évtizedben.

Az egyes szövegek felépítésére is jellemző a kihagyásos szerkesztés, a ki nem mondás, vagy éppen a félbehagyás. Időnként talán nem is az a fontos, amit a szerző elmond, hanem az, amit elhallgat; inkább a sorok között kell olvasni, vagy legalább rá kell éreznie az olvasónak arra másik történetre, ami a ki-mondott szavak mögött van.

Ez a másik történet nem hagyja magát könnyen megismerni. Ha úgy olvassuk a kötetet, hogy nem esetleges az egyes novellák sorrendje, akkor talán állíthatunk valami olyasmit, hogy az első novella mintegy értelmezi a többi szöveget, mintha instrukciókat tartalmazna arról, hogy az egymás után következő különösebbnél különösebb történeteket hogyan is kell értelmeznünk.

A *Matterhorn mormotái* című írás, amely az egész kötetet felvezeti, a maga rendkívül különös módján kísérletet tesz a múlt feltárására. Ennek az első történetnek aktualitást ad az a tény, hogy éppen idén 30 éves a rendszerváltás, és mintha maga a történet is napjainkban játszódna, ami végképp kivételes helyzetnek számít Bodor, jellemzően a múlt diktatúráját bemutató írásaiban. Kelet-Európa sajátos nyomora éppen az, hogy 30 éve cipeljük magunkkal ezeket a különös történeteket a hajdan volt rémesebbnél rémesebb diktatúrákról úgy, hogy közben a szisztematikus megismerés, a tudományos munka, az erkölcsi szembenézés, a bűnösök felelősségre vonása egyáltalán nem, vagy csak részlegesen történt meg. Közhelyként szokták emlegetni, hogy a rendszerváltáskor a szőnyeg alá söpörtünk volna mindent a társadalmi megbékélés érdekében, hogy ez lett volna állítólag a vértelen rendszerváltás ára.

Olvasatomban a *Sehol* novellái kísérletet tesznek a múlt rekonstruálásá-

Bodor Ádám: *Sehol*
Magvető, Budapest, 2019

ra, megpróbálnak elmondani valamit az elmondhatatlanból. Olvasáskor felidéződnek a régi félelmek és beidegződések, maguk a történetek akkor is ismerősen hatnak, hogyha egyébként soha nem hallottam őket. Az első történetet követő hat novella egy-egy epizódot mutat be egy közelebről meg nem nevezett diktatúra hétköznapjairól. Nem a vezetőkről, az ellenzékiekről, a társadalmi elit tagjairól van szó, a novellák szereplői kivétel nélkül kisemberek, akik elszenvedik a történeteket. Sorsukat soha nem alakítják tevőlegesen, a dolgok mindig a fejük felett alakulnak úgy, ahogy.

A balladaszerű történetek különös emberek különös sorstragédiáival mindig egyéni élethelyzeteket írnak le, még hozzá jellemzően zsákutcába futó egyéni sorsokat, éppen olyanokat, amiket a rendszerváltás előtt meséltünk egymásnak valakiről, vagy éppen mi magunk megélni kényszerültünk valami hasonlót. Ezek a kiúttalan helyzetek mindig rendkívül abszurdak, ám a helyzet fonáksága mégsem képes feloldást nyújtani, mert olyan súlyos tragédiák húzódnak meg a háttérben, hogy nem lehet semmit könnyedén venni. A történeteket egyfajta távolságtartó ironiával meséli el az elbeszélő, aki váltogatja az aspektusokat, egyes helyeken a különben jellemző egyes szám első személyű elbeszélő helyett többes szám első személyre vált, ilyenkor a kollektív elbeszélő szólal meg, mint Mikszáthnál, aki egy kisebb közösség véleményét fogalmazza meg az adott személyről, vagyis pletykál. Ilyenkor különben nagy kedvvel részletez apróságokat, ezek a kitérők utóbb különös értelmet nyernek a csattanóval végződő történetekben, a csattanó igazolja az anekdota elmesélésének jogosságát. Az így vagy úgy, de első személyű elbeszélő révén olvasóként a történeten belülré kerülünk, ám az átélésből az ironikus elbeszélő mód és az elbeszélő önróniája

folyton kizökölt. Az elbeszélő ugyanis mindig szerét ejti annak, hogy tudatosítsa az olvasóban, hogy amit itt olvas, az irodalom, ami persze valóság, de más-hogy, mint a tényirodalom. Talán valami olyasmi a dolog értelme, hogy nem egy konkrét diktatúráról, Ceaușescu Romániájáról van szó, hanem általában a diktatúrákról, általános léthelyezetekről. Nem történelmi érdeklődéssel vizsgál egy bukkolt politikai rendszert, hanem az érdekli, hogy mivé lett egy ilyen rendszerben az ember, hogy hogyan lehet élni, szeretni, dolgozni és persze meghalni egy ilyen világban. Hogy hogyan tud alkalmazkodni az ember.

Ilyen elidegenítő hatása van a kötet címének is: *Sehol*. Ez egy kicsit érthető úgy is, hogy az egyes novellák közelebről meg nem nevezett helyszíne jellemzően valamilyen világvegi hely, amelyben – ha éppenséggel olyan nagyon akarja – felismerhet az olvasó egy-egy erdélyi vagy romániai helyszínt. Ezt a feltételezést sejtetik a szándékosan idegenszerű, hangsúlyozottan nem magyar hangzású tulajdonnevek. Talán azt is jelentheti a cím, hogy a rendszer természetesen azt fogja állítani, hogy ezek a történetek nem történetek meg sehol, hogy nem szabad róluk beszélni, soha, sehol, senkinek. De gondolhatjuk azt is, hogy ez a negatív utópiák seholsincs országa.

Klasszikusokat, hogy mást ne mondjak, Mikszáth elbeszéléseit idézik a nyakatekert, túlságosan is hangsúlyozott egyéni sorsokon, túlságosan is sajátos karaktereken kívül a már említett mulatságos és mindig meglepő adomák. Ezek a kis kitérők és az irracionális elemek egészen fanyar hangulatúvá teszik az egyébként mindig komor és tragikus kicsengésű elbeszéléseket. Ugyanakkor soha nem egyszerű díszítőelemekről van szó. Mert – mint utóbb kiderül – éppen az a különös, egyéni jellegzetesség okozza majd az illető vesztét így vagy úgy, amelyet a kis epizód olyan szellemesen bemutat. Mintha mindenkinek volna egy olyan tulajdonsága, amely miatt ő önmaga, de éppen ez lesz majd az a tulajdonsága, amely a bukását okozza. Kész filozófia.

Mindegyik sors, mindegyik bukás megrendítő. A történetekben mindig ott a részvét. Egyfelől ott a cinkos kikapcsolás, hogy nem kell azért ezt annyira komolyan venni, de nem lehet nem komolyan venni, ha egyszer emberleletek

múlnak rajta. És ott a szenvedő ember, aki mindig végigjárja Krisztus kálváriáját, ami miatt lehetetlenség nem szánni. Még akkor is szánandó, ha ember alatti élete van, ha nem élhet igazán emberként. Akkor is ott van benne az ember, aki méltóbb körülmények között élhetett volna akár emberi életet is. És ha így olvassuk a történeteket, akkor óhatatlanul megfogalmazódik bennünk a vád, hogy miért kellett ennek így lennie. Hogy vajon törvényszerű volt-e, hogy ezeknek az embereknek ilyen méltatlanul kellett élniük. A történetek valamilyen bizonytalan fél-múltban játszódnak, de ez nincs kimondva sehol pontosan, csak valahogy ez az érzése az embernek. A használt nyelvtani igeidő sokszor (de nem minden novellában) a jelen idő, ami valami különös állandóságot sugall, hogy mindez nem zárult le. De hát, hogy is zártuk volna le, amikor nem beszélünk róla. És hát azért nem beszélünk róla, mert nagyon nehezünkre esik szembenézni saját magunk és mások viselt dolgaival. Az még csak hagyján, hogy nem születünk hősné, de ennyi gyávaságot, árulást, meghunyászkodást és beletörődést még nem látott a világ. Mintha csak arra születünk volna, hogy igazodjunk. Nem jó látni ezt a velünk született alkalmazkodóképiséget, ahogy egyszerűen csak élni akarunk, vagy esetleg már azt sem.

A közismerten filmszerű elbeszéléseihez Bodor kidolgozott egy saját nyelvet, amelyről azonnal felismerhető a szerző. Az benne a különös, hogy egyfelől végtelenségig lecsupaszított nyelvet használ, ez egyfajta minimalizmus, másfelől meg egy összetett és utalásokra épülő jelrendszert, amelyben az egyes képek és szimbólumok egymásba folynak és egymást értelmezik. Semmi sem biztos, az pedig különösen nem, ami annak látszik. Az egyik novellának például az a címe, hogy *Hekk*. Első pillanatban talán úgy gondolná a nyájas olvasó, hogy tudja, miről van szó. De nem, ez nem a balatoni cápa híres-hírhedt alfaja, az ugyanis történetesen elő sem fordul az elbeszélésben. Az olvasónak tehát nagyon is résen kell lennie, mert az elbeszélő tudatosan szeretné megzavarni a megértést. Eláraszt lényegtelen információkkal, alapvető dolgokat viszont elhallgat, szóval még arra is az olvasónak kell rájönnie magától, hogy valójában mi az, amit ki kell találnia. Az olvasás

azért nem válik rejtvényfejtéssé szerencsére. A váratlan fordulatok, az epizódok és a sokféle halál jó ritmusban van adagolva, mindig van valami, ami miatt folytatni akarjuk az olvasást.

A sokféle egyénített szereplő különös ellenpontja – Bodor könyveiben általában is – az ikerpár. Ők mintha a létükkel cáfolnák, hogy az ember egyedüli példány. Az ő szerepeltetésük, mintha valami olyasmit sugallna, hogy az emberpéldányok örökre hitt utánozhatatlansága még sem értendő egészen úgy, ahogy gondoltuk. Furcsák ezek a váratlan megettőzések, hiszen az ikerpárok egy-egy tagjának az élete is éppen olyan egyedinek tűnik, mint bárki másnak az élete, akinek nincs ikertestvére. És akkor itt vannak ők, ezzel a rendkívül egyedi testfelépítéssel, sorssal és étellel úgy, hogy ketten vannak pont ilyenek. Ki érti ezt?

Az elbeszélő szándékosan tartja bizonytalanságban az olvasót a történet idejét, helyszínét és szereplőit illetően. Egyfajta valóságmegvonás ez, ami különös módon építőközként szolgál. Ez érthető szimbolikusan is, hogy a valóságról nem lehet állításokat tenni, másfelől pedig a tipizálás eszköze, mert így jobban megértjük a történetek egyetemes jellegét, kortól, helytől függetlenül viselkedhetünk így is. Van egy nem szokványos szereplőcsoport is, ezek pedig az állatok. Mintha ők is az emberlétünkről szólnának, mintha arra emlékeztetnének minket, hogy egész emberi lényünknek

van egyfajta testi vonatkozása, bizonyos tekintetben állatok vagyunk, és néha az emberek és az állatok viselkedés alapján talán nem is annyira állunk távol egymástól, mint amennyire szeretnénk.

Az elbeszélő általában az egyik szereplő, aki időnként kibújik az szereplő bőréből és kívülállóként szól bele a történetbe. Megjegyzéseket fűz a történethez, értelmez valamit, vagy visszavon állításokat. Ez feszültséget ad a szövegnek, valahogy dimenzióalt, érdekesebb lesz tőle, mert a szerepváltás nézőpontváltásra kényszeríti az olvasót is.

A történetek jól olvashatók és értelmezhetőek önmagukban is, nem feltétlenül kell őket az életmű vagy a kötet egészében interpretálni. A megértésükhez azonban igényes, elmélyült olvasásra van szükség. Tudom, hogy sok olyan nem profi olvasó van, aki bele sem kezd egy olyan könyvbe, amely első pillantásra nem látszik szórakoztatónak, ezért külön szeretném hangsúlyozni, hogy a komor mondanivaló ellenére a meglepetésekre, váratlan fordulatokra épülő novel-lák rendkívül olvasmányosak. ■ ■ ■

■ **Mohácsi Árpád** (1966): magyar-portugál-német szakon végezett az ELTE-n, verseket és színpadi műveket ír, műfordító. A Szépirók Társaságának tagja. Kötetei a Kalligramnál: Fernando Pessoa: *Portugál tenger. Válogatott versek* (2008); Gottfried Benn: *Kígyóból a kanyar* (2013); *Hannibál búcsúja* (2015).

KOLOZSI ORSOLYA

A Magyar Faust képtelen kalandjai

„Kitelte az év, a perc lejárta,
Hogy Debrecen híres tanára,
Mint vérrel esküvé egy rossz nap,
Átadja székét – a Gonosznak.”

Arany János e sorokkal kezdi *Hatvani* című versét, melynek témája a nép szerint az ördöggel lepaktáló debreceni professzor, kinek alakja megihlette többek között Jókait és Mikszáthot is.

Győrei Zsolt–Schlachtovszky Csaba: *Magyariné szeretője*
Kalligram, Budapest, 2019

Hatvani István, a híres Kollégium egykori tanára valóságos alak volt, 1718 és 1786 között élt, fiatalon bejárta Nyugat-Európát, Baselben, Leidenben, Utrechtben is tanult, teológiai és orvosi

doktorátust szerzett, Debrecenbe visszatérve a Kollégium matematika és filozófia tanszékét kapta meg, de tanított általános és kísérleti fizikát, botanikát, kémiát, geográfiát, csillagászatot, mindemellett kiváló orvos is volt, diákjait maga gyógyította. Hatalmas és kiterjedt tudása, a fizikai kísérletekben való jártassága lehetett az oka annak, hogy különféle babonás hiedelmek övezték tiszteltreméltó alakját. A közhiedelem ördögös varázslónak tartotta, s bár előadásainak anyagai sajnos nem maradtak fenn, félelmetes híre a néphiedelmek világából hamar átkerült az irodalomba, a Magyar Faustban sokan láttak fantáziát, bár az ördögösséget minden író hatalmas iróniával és nyilvánvaló fenntartásokkal kezelte. Ennek a 18. század óta tartó „irodalmi pályafutásnak” a legfrissebb állomása a Győrei–Schlachtovszky szerzőpáros új regénye, a *Magyariné szeretője*. Az írók a témát már korábban érintették egy drámapályázatra beadott szövegrészletben, ezt bontották most ki és kalauzolják el olvasójukat a tizenharmadik századi Debrecen valós és fiktív elemekből montírozott világába.

A regény több síkon bonyolódik: egyrészt témává teszi Hatvani történetének megírását, valamint Hatvani történetén belül is megjelenik egy újabb dimenzió, mégpedig mágikus betéttörténetek formájába. A különböző síkok közötti váltások egyértelműek, nem hozzák zavarba az olvasót. A megírás történetének főhőse a Hatvani legendáját és szerelmének történetét lejegyző Makai Sámuel joghallgató, aki eredetileg egy disszertáció megalkotása miatt ragad tollat. Az érkekezés Hatvani István bontópörét lenne hivatott tárgyalni, de a történet egyre csak kanyarog és duzzad, míg végül szerzője kénytelen belátni, hogy valójában rég nem tudományos munkát ír, hanem regényt. A jurátusból poétává váló íróknak segítői is vannak, egyrészt a korszak nagy költője, Csokonai Vitéz Mihály, akivel együtt kocsmáznak és látogatják a bordélyházakat; valamint Rébi néni, a szálásadó, aki hagyományos vetrecéjén kívül arról híres, hogy lépten-nyomon belevájt a készülő szövegbe. A disszertációból ördögrománna lett regénybeli szöveg Hatvani időskorának néhány hónapját jeleníti meg; azt a néhány hónapot,

amikor beleszeret a nála jóval fiatalabb Fruzinkába, melynek kapcsán boszorkánysággal és gyilkossággal is vádolják. A fiatal lány első felbukkanása a regény egy tipikus részlete, a könyv hemzseg az efféle túlbuzjángzó, terjengős, jelzőkkel zsúfolt, ironikus felhangú bekezdésektől: „Korántsem a négy sápadt gyertyából tündöklött e fény, hanem a sudár, gyönyörű leányból, ki most a szobába lépett, egyik kezében nagy, karos gyertyatartóval, másikkban egy tálcával, amelyen egy butélia meggylikőr és két kupica állott. Tizenhét esztendő számolt ekkor, orcáin szűzies pír, magas, hófehér homlokán mintha minden báj és tökély találkozott volna, nádszál termete, labdarózsa keble édeni üdvöt ígért a boldog férjfiúnak, ki őt majd egykoron hitvesül bírhatja. Hangja talján violoné. Nyaka hatyúé, válla íve hellyen vázákéit másolja. Szeme eleven parázs, dereka darázs, szoknyája rebbenése lepkének finom rebbenése virágról virágra, lépte mi könnyű, mi drága! Gesztenye haja csipejéig omlik vala...” A rokokó hagyományait idéző leírás persze csak egy példa, bár felépítésében végig ez a bőség és részletgazdagság jellemzi a szöveget, azért sokféle beszédmód megtalálható, az emelkedettől egészen a piaci kofák vulgáris megnyilvánulásáig. A nyelvi regiszterek keverése mellett a szókinccs lenyűgöző gazdagsága az, mely már az első oldalak után elismerésre készítet, látható, hogy szinte tobzódnak benne a szerzők, miközben stilizált, archaizáló 18. századi nyelvhasználatot idéző nyelvüket megalkotják. A *Magyariné szeretőjének* nyelve azonban nem egy korábbi nyelvállapot rekonstrukcióját kísérli meg, nem akar teljesen autentikus lenni, de nem is teljes fikció (a szerzők egy interjúban azt nyilatkozták, hogy a kötet szavainak túlnyomó részét ellenőrizték korhűség szempontjából). Kiváló arányokkal vegyíti a kitálat és valós nyelvi elemeket, úgy, hogy az életre keltett nyelv egyszerre idegen és mégis ismerős, sok újdonságot tartogat, mégsem válik élvezhetetlenné, vagy érthetlenné.

A kalandos és fordulatos történetben mintha a középkor és a felvilágosodás szarkasztikus világnézeti küzdelme bontakozna ki: a babonáság kerül szembe a tudománnyal, és nagyon úgy tűnik, hogy előbbi győzedelmeskedik. Hatvani

István először bűnös vonzalma (hiszen nő, és ráadásul egy jóval fiatalabb nőbe szeret bele) miatt lesz a debreceni szóbeszéd tárgya, majd mikor a leány apja egy furcsa balesetben meghal, gyilkosság gyanúsítottjává is válik. Hamar ráébred arra, hogy a józan ész segítségével nem tisztázhatja a vádakat, kénytelen az ellene forduló népharagot félelemmé változtatni, és azt használja ki, hogy földöntúli, az ördögtől származó erőt tulajdonítanak neki. A regény lapjain olvasható „román” egy sokrétegű szöveg, hiszen egyszerre szerelmi történet, krimi és egy város korrupt működésének bemutatása, sok mágikus és irreális betéttel tűzdelve. Boszorkányok, kofák, kisasszonyok, tudósok, városi előjárók és részegeskedő poéták népesítik be ezt a karneváli teret, hogy a végén egy nagy, ördögi forgatagban, egy bulgakovi bálon együtt ünnepeljenek: „Más vendégek kart karba öltve sétálgattak, és bámulták a mennyezetről lecsüngő, ezerkarú, kristály gyertyatartókat és hasonlóan ékes falikarokat. Újra mások a kártyaasztaloknál kísértették meg szerencsájukat, az ifjabbja pedig minétt járt az egyik szegletből hangoztatott szerszámos muzsikára. Mindenki arcán valamely derűs kábaság, mosolyos magafeledtség ült. Nem csak a hatalmasra tárgult téren nem csodálkoztak, de a Raphael- és Tizian-festvények ottani lételet sem találták különösnek.” Összetett, többsikű, és rendkívüli nyelvi leleménnyel megírt szöveg a *Magyariné szeretője*, mely görbe tükröt tart nem csak a tizenharmadik századi cívis városnak és polgárainak, hanem a ma olvasóinak is. Ennek ellenére nem kell (és nem is lehet) túlságosan komolyan venni, legfeljebb együtt nevetni vele. Olyan különleges könyv, melynek minden sorában érezhető, hogy alkotói nagyon élvezték a megírását, és talán éppen ez a felszabadultság teszi rendkívül szórakoztató alkotássá. ■ ■ ■

■ **Kolozsi Orsolya** (1980, Budapest): tanár, kritikus. A Szegedi Tudományegyetemen szerzett magyar-összehasonlító irodalomtudomány szakos oklevelet, ugyanitt a Modern Magyar Irodalom Tanácsán folytatott doktori tanulmányokat.